

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๓
พระอภิธรรมปิฎก
เล่ม ๙

มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๓
ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
เหตุทุกะ
ปฏิจวาร

[๑] เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ อโหส อโมหะ อาศัยอโลภะ อโลภะ อโมหะ อาศัยอโทสะ
อโลภะ อโทสะ อาศัยอโมหะ โมหะ อาศัยโลภะ โลภะ อาศัยโทสะ โทสะ
อาศัยโมหะ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ อโหส อโมหะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยอโลภะ

พึงผูกจักรนัย
โมหะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะ
ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม ฯลฯ
ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๒
ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลาย อาศัย
หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลาย ที่เป็นเหตุธรรม
ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถุ
เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ ๓ และเหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑
ที่เป็นเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ ๒ และเหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๒
ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถุ
เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ อโหส อโมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย
โมหะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โมหะ อาศัยโทสะ
และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
ในปฏิสนธิขณะ อโหส อโมหะ อาศัยอโลภะ และหทัยัตถุ ฯลฯ
นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม
และเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๒ และเหตุธรรม
ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถุ และเหตุธรรม
เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ ๓ อโหส อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็น
เหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ขันธ ๒ อโหส อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ ๒ และอโลภะ

พึงผูกจักรนัย
ขันธ ๓ และโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม
และโลภะ ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ อโหส อโมหะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัย
หทัยัตถุ และอโลภะ ฯลฯ

[๒] เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
ทั้งรูปภูมิเสีย พึงกระทำห้วงข้อปัจจัย ๙ ในอรูปภูมิเท่านั้น
เพราะอธิปัตปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี พึงกระทำให้บริบูรณ์ อาศัยมหาภูต-
*รูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย นี่เป็น
ข้อที่ต่างกัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย
มีมหากุตรูปทั้งหมดตลอดถึงอสังขญสัตว์
เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย
เพราะปเรชาตปัจจัย เพราะอาเสวนปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี แม้ในภุมิทั้งสอง
เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปากปัจจัย ฯลฯ
เพราะอวิคตปัจจัย

[๓] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙
ปัจจัยทั้งปวง มี " ๙
ในอวิคตปัจจัย มี " ๙ ฟังนัยอย่างนี้

อนโลมปิฎกฐาน จบ

[๔] นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย
อาศัยหทัยัตถ มหากุตรูป ๑ ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ
อุตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ส่วนพวกอสังขญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

[๕] นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ นเหตุธรรม
อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม

ในปฏิสนธิขณะ มหากุตรูปทั้งหมด

นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม และชันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-

* ธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯ

ไม่ใช่เพราะอธิปัจจัย ฟังกระทำให้บริบูรณ์ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย
ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย ไม่ใช่เพราะอุปนิสสย-
* ปัจจัย

[๖] เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ อโหส อโมหะ อาศัยอโลกะ

ฟังผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยอโลกะ อโลกะ อาศัยโมหะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยเหตุธรรม จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยเหตุธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ อโหส อโมหะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยอโลกะ

ฟังผูกจักรนัย

โมหะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยอโลกะ

ฟังผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ฯลฯ

ชันธ ๒ อาศัยชันธ ๒ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชันธ ๓ และนเหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธ ๑ ที่เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
นเหตุธรรม ฯลฯ ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปฐชาติปัจจย

คือ ในอรุณภูมิ อโหส อโมหะ อาศัยอโลกะ และสัมปยุตตขันรทั้งหลาย
พึงผูกจักรนัย

ในอรุณภูมิ โมหะ อาศัยอโลกะ และสัมปยุตตขันรทั้งหลาย
พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

ปฐชาติปัจจย

คือ ในอรุณภูมิ ชันร ๓ อาศัยขันร ๑ ที่เป็นนเหตุธรรมและเหตุธรรม
ฯลฯ ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม และ
นเหตุธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรมและนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะปฐชาติปัจจย

คือ ในอรุณภูมิ ชันร ๓ และอโหส อโมหะ อาศัยขันร ๑ ที่เป็น
นเหตุธรรม และอโลกะ ฯลฯ ชันร ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ขันร ๓ และโมหะ อาศัยขันร ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลกะ
พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๓] เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปัจจชาติปัจจย
ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจย

[๔] นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม

นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม พาหิรูป ฯลฯ
อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
กัมมปัจจย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม และสัมปยุตตขันรทั้งหลาย

[๕] เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปากปัจจย มี ๕ นัย

[๑๐] นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจย

คือ พาหิรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังญัสสัรทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
กฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

[๑๑] ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอินทริยปัจจย

คือ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป มหา-

* ภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

ส่วนพวกอสังญัสสัร รูปชีวิตินทริย อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

[๑๒] ฯลฯ ไม่ใช่เพราะฌานปัจจย

คือ ชันร ๑ ที่สหระคด้วยปัญจวิญญาน ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ อาหาร-
* สมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังญัสสัรทั้งหลาย ฯลฯ

[๑๓] ฯลฯ ไม่ใช่เพราะมัคคปัจจย

คือ อาศัยขันร ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ซึ่งเป็นเหตุธรรม ฯลฯ ในอเหตุก-
* ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป
ฯลฯ ส่วนพวกอสังญัสสัรทั้งหลาย ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจย ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจย
เหมือนที่ไม่ใช่ปฐชาติปัจจย พึงกระทำห้วงข้อปัจจย ในอรุณภูมิเท่านั้น ฯลฯ
ไม่ใช่เพราะนัตถิปัจจย ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจย

[๑๔] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๒

ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย มี "

๓

ในปัจจยที่ไม่ใช่อธิปัตตปัจจย มี "

๔

ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย มี "

๓

ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย มี "

๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย	มี	ห้าวข้อปัจฉัย ๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปากปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาหารปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌคคปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัตถิปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริคตปัจฉัย	มี "	๓

ปัจฉนียะ จบ

[๑๕] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย	มี	ห้าวข้อปัจฉัย ๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจฉัย		
กับเหตุปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี	ห้าวข้อปัจฉัย ๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปากปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย		
กับเหตุปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฉนัตถิปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริคตปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓

อนโลมปัจฉนียะ จบ

[๑๖] ในอารัมมณปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี	ห้าวข้อปัจฉัย ๒
ในอนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒ ฯลฯ
ในกัมมปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในริปากปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี	ห้าวข้อปัจฉัย ๑
ในอาหารปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในอินทริยปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในฌานปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในฌคคปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในสัมปยุตตปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒ ฯลฯ
ในอริคตปัจฉัย กับ ฯลฯ	มี "	๒

ปัจฉนียานโลม จบ

แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับปฏิจวาร

ปัจจวารกิตติ นิสสยวารกิตติ เหมือนกับปฏิจวาร ห้าวข้อปัจฉัย เมื่อมหา-

* ภูตรูปทั้งหลายจบแล้ว ฟังกระทำว่า "อาศัยหทัยวัตถุ" อายตนะ ๕ ย่อมได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในอนโณภิมุข ในปัจจนียะภิมุข จันใด พึงกระทำจันนั้น สังสัจจฐาวารกิตี สัมปยุตต-
*วารกิตี พึงทำให้บริบูรณ์ รูปภูมิ ไม่มี มีแต่อรูปภูมิเท่านั้น
ปัญหาว่า

[๑๓] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยเหตุปัจจัย คือ อโลกะ
เป็นปัจจัยแก่โทสะ แก่โมหะ โดยเหตุปัจจัย
พึงผูกจักรนัย

โลกะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ โดยเหตุปัจจัย โทสะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ
โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่โทสะอโมหะ และสัมปยุตตขั้นและจิตต-
*สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

พึงผูกจักรนัย
โลกะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
[๑๔] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม
เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม
เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะ
ปรารภเหตุธรรม

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ บุคคลให้ทาน ๑- สมาทานศีล ทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณาซึ่งกุศล-
*กรรมนั้น
บุคคลพิจารณาทุกขกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน
บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ
นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย

๒- พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ละแล้ว ที่เป็นเหตุธรรม
กิเลสที่ขมแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็น

๑๑. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๑ ๒. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๒
นเหตุธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา
 ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พึงเสี่ยงด้วยทิพพโสตราตุ
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นเหตุธรรม โดยเจโต-
*ปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะกิริยา เป็นปัจจัยแก่วิญญานัญญาตนะกิริยา อากัญ-
*ัญญาตนะกิริยา เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะกิริยา รูปายตนะเป็น ปัจจัย
แกจักขวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอาร์มมณ-
*ปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริย-
*ญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุပ္ปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่
อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
พึงยกเอาเฉพาะข้อความในบาลีตอนที่ ๑ ว่า "บุคคลให้ทาน" เท่านั้น
มาใส่ในที่นี้ แต่ให้ตัดอาวชชนะออกเสีย และข้อที่ว่า "รูปายตนะ
เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน" นี้
ก็ให้ตัดออก

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือบุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศล-
*กรรมนั้น เพราะปรารภทุกขกรรมนั้น เหตุธรรมทั้งหลายและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย

เกิดขึ้น

พึงยกเอาข้อความที่ตั้งอยู่ในบาลีนั้นมาใส่ที่นี่ ให้เหมือนกับข้อความใน
บาลีตอนที่ ๒

เหตุธรรมและนเหตุธรรมเป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรมและสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย

เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรมและ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย

เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะ
ปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย

[๑๙] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่เพราะกระทำเหตุธรรมให้หนักแน่น เหตุธรรม
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่เพราะกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่เพราะกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และเหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ พึงยกเอาข้อความตามบาลีที่ว่า "บุคคลให้ทานแล้ว"
มาใส่ให้พิสดาร จนถึงคำว่าขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พึงยกเอาข้อความ
ตามบาลีข้างต้นมาใส่ จนถึงทวยวัตถุ และขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
 ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา เพราะ
กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม
และเหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

พึงยกเอาข้อความตามบาลีที่ว่า บุคคลพิจารณาทุกุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสัง
สมไว้แล้วในกาลก่อน จนถึงทวยวัตถุ และขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม มาใส่

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย

โดยอริปัตปัจจัย

เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ เพราะกระทำเหตุธรรม และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
 เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้
 ทาน ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ
 บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
 ปรารภณา แก่มรรค แก่ผลสมมาบัติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ฯลฯ
 เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
 ปรารภณา แก่มรรค แก่ผลสมมาบัติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ เหมือนกับอุปนิสสยะปัจจัย ตอนที่ ๒
 เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยะ-
 *ปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต-
 *ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยะ-
 *ปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต-
 *ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม
 โดยอุปนิสสยะปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต-
 *ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดย
 อุปนิสสยะปัจจัย

[๒๓] นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัย-
 *วัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา ฯลฯ
 โทมณัส เกิดขึ้น
 บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
 รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสตรูปพายตนะ เป็นปัจจัย
 แก่กายวิญญาน โดยปุเรชาตปัจจัย
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
 โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยปุเรชาต-
 *ปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นเหตุธรรม โดยปุเรชาต-
 *ปัจจัย
 นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
 ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น
 บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย
 โดยปุเรชาตปัจจัย
 นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ ทิพพจักข ฯลฯ
ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย
และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยปุระชาตปัจจัย

[๒๔] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย
คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยปัจฉาชาตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย
คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ที่เกิดหลังๆ เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยปัจฉาชาต-
*ปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๕] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาเสวนปัจจัย เหมือน
กับอนันตรปัจจัย

[๒๖] นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก-

*ขั้น และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*เหตุทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก-

*เหตุทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขั้นทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก-

*ขั้นทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๒๗] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ อโลกะ ที่เป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่อโตะ แก่โมหะ โดย
วิปากปัจจัย

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๙ ในวิปากวิภังค์ เหมือนกับปฏิจจวาร

[๒๘] นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุ
ทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย แก่เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๒๙] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอินทริยปัจจัย ในเหตุ-

*มูลกณัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอินทริยปัจจัย

คือ อินทริยทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอินทริยปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ รูปชีวิตินทริย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดย
อินทริยปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

อินทรีย์ปัจจัย พึงให้พิสดารอย่างนี้ และมีหัวข้อปัจจัย ๙

[๓๐] นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยฉนปัจจัยมี ๓ นัย

[๓๑] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยมีคคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย

ใน ๒ ปัจจัยนี้ มีหัวข้อปัจจัย ๙

[๓๒] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย

โดยวิปยุตตปัจจัย เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน

โดยวิปยุตตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูป

ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ หทัยวัตถุเป็น

ปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่

กายวิญญาน หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้

ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม

ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย โดย

วิปยุตตปัจจัย

นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมและนเหตุธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม

ทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และ

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย

โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

[๓๓] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอตฺถิปัจจัย คือ อโลกะ

เป็นปัจจัยแก่อโทะส แก่อโหมะ โดยอตฺถิปัจจัย

พึงผูกจักรนัย

โลกะ เป็นปัจจัยแก่อโหมะ โดยอตฺถิปัจจัย

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจฉกกายนี้ ที่เกิด
ก่อน โดยอรรถปิฎก

เหตุธรรม เป็นปัจฉกเหตุธรรม และนเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก
คือ อโลกะ เป็นปัจฉกแก้อโสะ แก้อโมหะ แก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย
โลกะ เป็นปัจฉกแก้อโมหะ แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
นเหตุธรรม เป็นปัจฉกเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก
มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจฉกแก่อันธ ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ
ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจฉกแก่อันธ ๓ และกฏัตตารูปทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย
ขันธทั้งหลาย เป็นปัจฉกแก่อหทัยวัตถุ โดยอรรถปิฎก หทัยวัตถุ
เป็นปัจฉกแก่อันธทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ พาหีรูป ฯลฯ
อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ส่วนพวกอสนัญญัตตทั้งหลาย ฯลฯ
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพ-
*จักข พังเสียงด้วยทิพพโสธธาต

รูปายตนะ ฯลฯ โภฏฐัพพายตนะ เป็นปัจฉกแก่วิญญาณ จักขายตนะ
ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจฉกแก่วิญญาณ โดยอรรถปิฎก หทัยวัตถุ เป็น
ปัจฉกแก่อันธทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจฉก
กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถปิฎก กวฬิงการอาหาร เป็นปัจฉกกายนี้ โดย
อรรถปิฎก รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉกแก่อัตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก
นเหตุธรรม เป็นปัจฉกเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจฉก
สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉก
เหตุธรรมทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสธธาต หทัยวัตถุ
เป็นปัจฉกเหตุธรรมทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

นเหตุธรรม เป็นปัจฉกเหตุธรรมและนเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจฉก
ขันธ ๓ แก่เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก
ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉกเหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต-

*ขันธทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสธธาต
หทัยวัตถุ เป็นปัจฉกเหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยอรรถปิฎก

เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจฉกเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อโลกะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจฉก
แก่อโสะ แก่อโมหะ โดยอรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย
โลกะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจฉกแก่อโมหะ โดยอรรถปิฎก
พึงผูกจักรนัย
ปฏิสนธิขณะ อโลกะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจฉกแก่อโสะ อโมหะ

โดยอรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย

เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจาสัต อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม และเหตุธรรม เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย

ที่เป็นเหตุธรรม โดยอรรถปิฎก เหตุธรรมทั้งหลาย และมหากุตรูปทั้งหลาย

ที่เกิดขึ้นกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

ที่เป็นปัจจาสัต ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และกาวฬิงการอาหาร เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ โดยอรรถปิฎก

ที่เป็นปัจจาสัต ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
แก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม และอโลกะ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ แก้อโหสะ แก้อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย

ชั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม และอโลกะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ แก้อโมหะ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม และอโลกะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อโมหะและ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก โลกะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
อโมหะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย

[๓๔] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔

ในอธิปัตปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสหชาติปัจจัย มี " ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๔

ในนิสสยปัจจัย มี " ๔

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๔

ในปุเรชาติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจาสัตปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๔

ในกัมมปัจจัย มี " ๓

ในริปากปัจจัย มี " ๓

ในอาหารปัจจัย มี " ๓

ในอินทรีย์ปัจจัย มี " ๔

ในฌานปัจจัย มี " ๓

ในมัคคปัจจัย มี " ๔

ในสัมปยุตตปัจจัย มี " ๔

ในวิปยุตตปัจจัย มี " ๔

ในอรรถปัจจัย มี " ๔

ในนัตถิปัจจัย มี " ๔

ในวิคตปัจจัย มี " ๔

ในอวิคตปัจจัย มี " ๔

ผู้มีปัญญาพึงนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในอนันตรปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในสหชาตปัจจัย	กับ ๗๗	มี ห้วข้อปัจจัย ๓	
ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในนิสสยปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในเปรชาตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในวิปยุตตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอัตถิปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในนัตถิปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๙

พึงนับอย่างนี้
ปัจจัยนิยานโลม จบ
เหตุทุกะ จบ
สเหตุทุกะ
ปฏิจวาร

[๓๙] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒

ในปฏิสนธิขณะ ๗๗

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ใน
ปฏิสนธิขณะ ๗๗

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม
ขันธ์ ๒ ๗๗ ในปฏิสนธิขณะ ๗๗

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระก
ด้วยอุทธัจจะ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ จิตตสมุฏฐานรูป กัญฐิตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระกด้วยอุทธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่
สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วยอุทธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ
กัญฐิตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วย
อุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ ๒ ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ
หทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ๗๗

อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

[๔๐] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โมหะ
ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุ-

* ธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ และโมหะ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัย
ชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ ชั้นที่ ๒ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระค
ด้วยอุทธีจจะ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ พาหีรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ
อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ ส่วนพวกอสังญัสสัตัวทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

ปัจจัยเหล่านี้ ฟังกระทำเป็นหัวข้อปัจจัย ๕ เหมือนกับเหตุปัจจัย
ไม่มีแตกต่างกัน

[๔๔] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-

* ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และโมหะ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และหทัยัตถ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็น
สเหตุกรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และหทัยัตถ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุ-

* ธรรม อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญัสสัตัว

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยัตถ

สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วย
อุทธีจจะ และโมหะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ
หทัยัตถ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

[๔๕] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะอุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะปุเรชาติปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เพราะกัมมปัจจัย

ฯลฯ เพราะวิปากปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาหารปัจจัย

ฯลฯ เพราะอินทริยปัจจัย

ฯลฯ เพราะฉานปัจจัย

ฯลฯ เพราะมัคคปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานเปरण์ ภาค ๓

ฉานปัจจยกัตติ มัคคปัจจยกัตติ เหมือนกับสหชาตปัจจย พาหิรรูป มหา-

* ภูตรูป ไม่มี

ขลข เพราะสัมปยุตตปัจจย

ขลข เพราะวิปยุตตปัจจย

ขลข เพราะอตติปัจจย

ขลข เพราะนัตติปัจจย

ขลข เพราะวิคตปัจจย

ขลข เพราะอวิคตปัจจย

[๔๖] ในเหตุปัจจย

มีหัวข้อปัจจย ๙

ในอาร์มมณปัจจย

มี "

๖

ในอริปัตติปัจจย

มี "

๕

ในอนันตรปัจจย

มี "

๖

ในสมนันตรปัจจย

มี "

๖

ในสหชาตปัจจย

มี "

๙

ในอัญญมัญญปัจจย

มี "

๖

ในนิสสยปัจจย

มี "

๙

ในอุปนิสสยปัจจย

มี "

๖

ในปุเรชาตปัจจย

มี "

๖

ในอาเสวนปัจจย

มี "

๖

ในกัมมปัจจย

มี "

๙

ในวิปากปัจจย

มี "

๙

ในอาหารปัจจย

มี "

๙

ในอินทริยปัจจย

มี "

๙

ในฉานปัจจย

มี "

๙

ในมัคคปัจจย

มี "

๙

ในสัมปยุตตปัจจย

มี "

๖

ในวิปยุตตปัจจย

มี "

๙

ในอตติปัจจย

มี "

๙

ในนัตติปัจจย

มี "

๖

ในวิคตปัจจย

มีหัวข้อปัจจย ๖

ในอวิคตปัจจย

มี "

๙

พึงนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

[๔๗] อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วยอุทฺธัจจะ อาศัยขันธ

ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วยอุทฺธัจจะ

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม

ขันธ ๒ ขลข ในปฏิสนธิขณะ พึงกระทำทั้งหมด ตลอดถึงอสังญีสัตว์

[๔๘] อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณ-

* ปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ในปฏิสนธิ-

* ขณะ ขลข

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม จิตต-

* สมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วยอุทฺธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ขลข

ส่วนพวกอสังญีสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ขลข

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหา-

* ภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลาย ที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่

สหระตด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ

[๔๙] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจย

เหมือนกับสหชาตปัจจย ในอนุลอม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย

[๔๐] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติ-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ในปฏิสนธิ-

*ขณะ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ

อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ จิตตสมุฏฐานรูป

อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 ปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ และโมหะ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา
 ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
 โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ พึงให้พิสดาร ตลอดถึงอสังขยัตถ์ สเหตุกรรม
 อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วย
 วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ
 สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ
 กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
 ด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัย-

*วัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 ปุเรชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหา-

*ภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา
 ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม
 เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัย-

*วัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
 มหาภูตรูปทั้งหลาย

[๔๑] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 ปัจฉาชาติปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย

[๔๒] ฯลฯ ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกรรม

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม

พาหिरูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
 ด้วยอุทธัจจะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
 สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่
 สหระตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ

[๔๓] ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิปากปัจจัย ปฏิสนธิ ไม่มี

[๔๔] อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอินทรีย์ปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะฌานปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะมัคคปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัย

[๔๕] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตต-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ

อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ และโมหะ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระตด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระตด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระต
 ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะนัตถิปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัย

[๔๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่नัตถิปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

พียงนี้บออย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๔๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ๗ลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มีหัวข้อปัจฉัย ๙	
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปากปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ชนิดกปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริคตปัจฉัย		
กับ ๗ลฯ	มี "	๓

พึงนับอย่างนี้

อนโลมปัจฉนียะ จบ
[๔๘] ในอาร์มมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มีหัวข้อปัจฉัย ๒
ในอนันตรปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒
ในสมนันตรปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒
ในปัจฉัยทั้งปวง กับ ๗ลฯ	มี " ๒
ในริปากปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๑
ในอาหารปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มีหัวข้อปัจฉัย ๒
ในอินทริยปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒
ในฌานปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒
ในมัคคปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๑
ในสัมปยุตตปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒

พึงนับอย่างนี้

ในอริคตปัจฉัย กับ ๗ลฯ	มี " ๒
-----------------------	--------

ปัจฉนียานโลม จบ

สหชาตวาร เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ปัจจยวาร

[๔๙] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

สเหตุมูลกะนัยเหมือนกับปฏิจจวาร

อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม ๗ลฯ เหมือนกับปฏิจจวารนั่นเอง

สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ สัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจฉัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป

อาคัมมहाภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตขันธทั้งหลายและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปารกั ภาค ๓
ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ ฯลฯ
สเหตุกรรม อาคัยสเหตุกรรม และ อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ หทัยัตถุ
ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ
ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัย ชันรทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาคัย ชันรทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา
ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัย ชันร ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ หทัยัตถุ
ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาคัย ชันรทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัย ชันร ๑ ที่สหระคด้วย
วิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ อาคัย ชันร ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัย-

* วัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ กภูตตารูป อาคัย ชันรทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย

[๖๐] สเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัย ชันร ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ โมะหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัย ชันร
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ และ โมะหะ อาคัยชันร ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ ชันร ๒ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาคัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันรทั้งหลาย อาคัย หทัยัตถุ จักขวิญญาน อาคัย
จักขายตนะ กายวิญญาน อาคัยกายายตนะ ชันรทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม อาคัย
หทัยัตถุ

สเหตุกรรม อาคัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาคัย หทัยัตถุ สัมปยัตตชันร
ทั้งหลาย อาคัย โมะหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม อาคัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ ชันรทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ
โมะหะ อาคัยหทัยัตถุ

สเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยัตถุ

ชันร ๓ อาคัย ชันร ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ
โมะหะ ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ โมะหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัย ชันร
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และ หทัยัตถุ

สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ และ โมะหะ อาคัย ชันร ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ อาคัย ชันร ๒

[๖๑] สเหตุกรรม อาคัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอริปัตติปัจจย

ในอริปัตติปัจจย ฟังกระทำหวัชข้อปัจจย ๙ เฉพาะในปวัตติกาลเท่านั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

[๖๒] สเหตุกรรม อาศัย สเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสมันตรปัจจัย

[๖๓] ฯลฯ เพราะสหชาติปัจจัย

มี ๓ นัย เหมือนกับ ปฏิจวาร

อเหตุกรรม อาศัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย คือ

ขั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ขั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ จักขวิญญาน อาศัย จักขายตนะ กายวิญญาน

อาศัย กายายตนะ ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุกรรม อาศัย หทัยวัตถุ

สเหตุกรรม อาศัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัย หทัยวัตถุ สัมปยุตตขั้น

ทั้งหลาย อาศัย โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม อาศัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัย หทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป

อาศัย มหาภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย โมหะ

ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ ฯลฯ

สเหตุกรรม อาศัย สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ ขั้นที่ ๓ อาศัย ขั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ ขั้นที่ ๒

ฯลฯ ขั้นที่ ๓ อาศัย ขั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ

โมหะ ขั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม อาศัย สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ

มหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา

ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย

อุทธัจจะ อาศัย ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ

และหทัยวัตถุ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ขั้นที่ ๓ อาศัยขั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ

ขั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ

มหาภูตรูปทั้งหลาย ขั้นที่ ๓ อาศัยขั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย

อุทธัจจะ และหทัยวัตถุ ขั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลาย

ที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป

ทั้งหลาย ขั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา

ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขั้นที่ ๒ ฯลฯ ขั้นที่ ๓ และโมหะ อาศัย

ขั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ

ขั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขั้นที่ ๓ อาศัยขั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ

หทัยวัตถุ ขั้นที่ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม

และมหาภูตรูปทั้งหลาย

[๖๔] สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-

*ปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

[๖๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในอวิคตปัจจัย มี " ๙ ฟังนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

[๖๖] อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยขั้น

ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ จักขุวิญญาณ อาศัย

จักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม

และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ

อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันธ

ทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และหทยวัตถุ

ฯลฯ

[๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ณิสสปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุณณิสสปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๖๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ณิสสปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

อนโลมปัจจนียา จบ

[๖๕] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ

ในมีคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในสัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียานโลม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
นิสสยวาร เหมือนกับ ปัจจยวาร

สังสังญาวาร

[๓๐] สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

คลุกเคล้ากับโมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคต
ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

[๓๑] สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ คลุกเคล้ากับ

ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วย
วิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

อเหตุกรรม คลุกเคล้ากับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

คลุกเคล้ากับโมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม และอเหตุกรรม เกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคต
ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

[๓๒] สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อริปัตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

[๓๓] สเหตุกรรม คลุกเคล้ากับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ

[๓๔] ฯลฯ เพราะวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิปาก ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม คลุกเคล้ากับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม เกิดขึ้น

เพราะวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คลุกเคล้ากับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิปาก
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ฯลฯ เพราะฉานปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

[๓๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๖

ในอริปัตปัจจัย มี " ๑

ในอนันตรปัจจัย มี " ๖

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๖

ในสหชาตปัจจัย มี " ๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานเปภกฏ ภาค ๓

ในอัญญมัญญปัจจย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจย	มี "	๖
ในอุปนิสสยปัจจย	มี "	๖
ในปุเรชาตปัจจย	มี "	๖ ฯลฯ
ในวิปากปัจจย	มี "	๒
ในอาหารปัจจย	มี "	๖
ในอินทริยปัจจย	มี "	๖
ในฌานปัจจย	มีหัวข้อปัจจย	๖
ในมัคคปัจจย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจย	มี "	๖

พึงนับอย่างนี้

อนโลม จบ

[๓๖] อเหตุกรรมรณ กลุกเกล้ากับสเหตุกรรมรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกจณา ที่สหรคตด้วยอุทธีจจะ กลุกเกล้า

กับขันธทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกจณา ที่สหรคตด้วยอุทธีจจะ

อเหตุกรรมรณ กลุกเกล้ากับอเหตุกรรมรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ขันธ ๓ กลุกเกล้ากับขันธ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรมรณ ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ฯลฯ

[๓๗] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๓

ในปัจจยที่ไม่ใช่ขอธิปัตติปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจลาชาตปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปากปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่ฌานปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่มัคคปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจย	มี "	๖

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๓๘] ในปัจจยที่ไม่ใช่ขอธิปัตติปัจจย กับเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๓

ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจลาชาตปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปากปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๓

พึงนับอย่างนี้

อนโลมปัจจนียะ จบ

[๓๙] ในอารัมมณปัจจย กับปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๒

ในอนันตารปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๒ ฯลฯ
ในกัมมปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในวิปากปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในอาหารปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในมัคคปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในอวิคตปัจจย กับ ฯลฯ	มี "	๒

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียานโลม จบ

สัมปยุตตาวาร เหมือนกับ สังสัฏฐาวาร

ปัญหาวาร

[๔๐] สเหตุกรรมรณ เป็นปัจจยแก้สเหตุกรรมรณ โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมรณ เป็นปัจจยแก้สัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรมรณ เป็นปัจจยแก้สเหตุกรรมรณ โดยเหตุปัจจย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้น และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๔๑] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณาทุกข-

*กรรมนั้น

บุคคลพิจารณาทุกขกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน

ออกจากฉนวนแล้ว พิจารณาฉนวน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล

กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้น

แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

โถมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น

สเหตุกรรม เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสเหตุกรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ

เป็นปัจจัยแก่เนาสัญญานาสัญญาตนะ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ แก่

เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็น
สเหตุกรรม เกิดขึ้น

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

โถมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นเหตุ-

*กรรม เกิดขึ้น เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็น
อเหตุกรรม และ โมหะ เกิดขึ้น

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ อเหตุกรรม โดย

อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็น

สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ เกิดขึ้น

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

จักข ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และ
โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โถมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น
อเหตุกรรม เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ โภภุญสพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และ โมหะ ขั้นทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ที่เป็นอเหตุกรรม และ โมหะ เกิดขึ้น
 อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
 คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน
 นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
 อาร์มมณปัจจัย
 พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอเหตุกรรม กิเลส
 ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ
 จักข ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และ
 โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
 เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น
 สเหตุกรรม เกิดขึ้น
 บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ
 บุคคลผู้จิตของบุคคลรู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอเหตุกรรม โดย
 เจโตปริยญาณ
 ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ แก่เจโต-
 *ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ
 โดยอาร์มมณปัจจัย
 เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และ โมหะ ชั้นทั้งหลาย
 ที่เป็นสเหตุกรรม เกิดขึ้น
 อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม และ อเหตุกรรม โดย
 อาร์มมณปัจจัย
 คือ เพราะปรารภจักขุ ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วย
 อุทธัจจะ และ โมหะ เกิดขึ้น
 โสตะ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็น
 อเหตุกรรม และ โมหะ ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วย
 อุทธัจจะ และ โมหะ เกิดขึ้น
 สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดย
 อาร์มมณปัจจัย
 คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วย
 อุทธัจจะ และ โมหะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เกิดขึ้น
 สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดย
 อาร์มมณปัจจัย
 คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วย
 อุทธัจจะ และ โมหะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และ โมหะ เกิดขึ้น
 สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม และ
 อเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
 คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วย
 อุทธัจจะ และ โมหะ ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ
 และ โมหะ เกิดขึ้น
 [๘๒] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ
 ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
 ฯลฯ กระทำกุศลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
 จากมาน ฯลฯ
 พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ
 เพราะกระทำชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่น ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยัง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์
 อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
 ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
 สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย
 อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสเหตุกรรม
 เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย
 สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดย
 อริปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นสเหตุกรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอริปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายกระทำ
นิพพานให้หนักแน่นแล้ว พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
อริปติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุ-

*ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะ
กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

[๔๓] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ไวทาน โคตรกุ
เป็นปัจจัยแก่มรรค มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล ผล เป็นปัจจัยแก่ผล อนุโลม
เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโร
เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ โดยอนันตรปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิด
ก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่
เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตฺติจฺต ที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจตฺต ที่เป็นเหตุกรรม
โดยอนันตรปัจจัย

ภวรัคที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ โดยอนันตรปัจจัย

ภวรัคที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวรัคที่เป็นเหตุกรรม โดย
อนันตรปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นเหตุกรรม
โดยอนันตรปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิด
ก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ
ที่เกิดหลังๆ และโมหะ โดยอนันตรปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิดก่อนๆ
เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิด
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นเหตุกรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปัญญวิญญาณ โดยอนันตรปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิดก่อนๆ
เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิด
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตฺติจฺตที่เป็นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจตฺตที่เป็นสเหตุกรรม
โดยอนันตรปัจจัย

ภวรัคที่เป็นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวรัคที่เป็นสเหตุกรรม โดย
อนันตรปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นสเหตุกรรม
โดยอนันตรปัจจัย

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิดก่อนๆ
เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
หลังๆ และโมหะ โดยอนันตรปัจจัย

อาร์ชชณะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดยอนันตรปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอนันตร-
*ปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ ที่
เกิดก่อนๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่
สหระคตด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอนันตร-
*ปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ ที่
เกิดก่อนๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคต
ด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่ฐานะที่เป็นอเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ
อเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ ที่
เกิดก่อนๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่
สหระคตด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดหลังๆ และโมหะ โดยอนันตรปัจจัย

[๘๔] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยสหชาติปัจจัย
เหมือนกับสหชาติปัจจัย ในปฏิจจวาร

ปัจจัยสงเคราะห์ในที่นี้ ไม่มี

ขลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาร

ขลฯ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย เหมือนกับนิสสยปัจจัย ในปฏิจจวาร

ปัจจัยสงเคราะห์ในที่นี้ ไม่มี

[๘๕] ขลฯ เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม

เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม

เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
โดยอุปนิสสยปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย
แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

ทุกข์ทางกาย ขลฯ อุต ขลฯ โภชนะ ขลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัย

แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

โมหะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ โดย
อุปนิสสยปัจจัย

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุต โภชนะ เสนาสนะ และโมหะ เป็น
ปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว
ให้ทาน ขลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ขลฯ อุต โภชนะ เสนาสนะ ขลฯ
โมหะแล้ว ให้ทาน ขลฯ ทำลายสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
สุขทางกาย ฯลฯ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา
แก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกาย และโมหะ เป็นปัจจัย
แก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
โดยอุปนิสสยปัจจัย

สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา
ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา
ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม
และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุก-
*ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา
ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วย
วิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๘๖] อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว อารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นอเหตุกธรรม
เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ
โดยปุเรชาตปัจจัย

อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตหารัมมณจิตที่เป็นวิบากที่เป็นสเหตุก-
*ธรรม เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพพโสทรธาตุ
ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
สเหตุกธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม โดย
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ เกิดขึ้น
ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมหะ โดยปุเรชาตปัจจัย

[๘๗] สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน โดยปัจจัยชาติปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยปัจจัยชาติปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจัยชาติปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดย
ปัจจัยชาติปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิจจนา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ ที่เกิด
ภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจัยชาติปัจจัย

[๔๘] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอาเสวนปัจจัย
เหมือนกับ อนันตรปัจจัย

อาวัชชนะกิติ ภวัคคกิติ ไม่มี ในอาเสวนปัจจัย พึงเว้นหัวข้อ
ปัจจัยทั้ง ๙

[๔๙] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์

ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์

ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยกัมม-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์

ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๕๐] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓

ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่จิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปากปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปาก-

*ปัจจัย

[๕๑] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอาหารปัจจัย

มี ๓ นัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ กวฬิงการหาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย

[๙๒] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

มี ๓ นัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอินทรีย์ปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กาย-

*วิญญาณ โดยอินทรีย์ปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย โดย
อินทรีย์ปัจจัย

[๙๓] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยมานปัจจัย

มี ๓ นัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยมานปัจจัย

คือ องค์มานทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยมานปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๙๔] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยมีคปัจจัย มี ๓ นัย

[๙๕] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยสัมปยุตตปัจจัย

เหมือนกับสัมปยุตตปัจจัย ในปฏิจวาร

พึงกระทำห้วงปัจจัย ๖

[๙๖] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตา-

*รูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตา-

*รูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ขันธ์ทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดย
วิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ กายายตนะ
เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม
และโมหะ โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์
ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุ
กรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยวิปยุตต-
*ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์
ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วย
อุทธีจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระตด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
อุทฺธจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปปยัตตปัจจัย

[๙๓] สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์

๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิต-

* สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา
ที่สหคตด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดย
อติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอติปัจจัย

สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดยอติ-

* ปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๔ และ
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย ขันธ์ ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ แก่โมหะ และจิตตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอติปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะ ที่สหคต
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดย
อติปัจจัย ปฏิสนธิ พังกระทำให้ตลอดถึงอสังขยสัตว์

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น
อเหตุกรรม เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน โภภุญพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาน จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาน โดยอติปัจจัย

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และโมหะ
โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอติปัจจัย กวฬิงการาหาร เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ โดยอติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย
โดยอติปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทฺธจจะ
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยอติปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุ-

* ธรรม โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น
สเหตุกรรม เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม โดย
อติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย
อุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดย
อติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ เพราะปรารภจักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
 ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโทสะ เกิดขึ้น
 หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระค
 ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดยอติปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดย
 อติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วย
 อุทธีจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ เป็น
 ปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ
 เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม โดยอติ-

*ปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปิจาชาต อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป
 ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย

ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
 เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป
 ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระค
 ด้วยอุทธีจจะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปิจาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระค
 ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปิจาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
 กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปิจาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และรูป-

*ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอติปัจจัย

สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ
 อเหตุกรรม โดยอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระค
 ด้วยอุทธีจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยอติปัจจัย

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วย
 อุทธีจจะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และโมหะ โดยอติปัจจัย
 ขันธ ๒ ฯลฯ

[๔๔] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๖

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปิจาชาตปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖

ในวิปยตตปัจฉัย	มี "	๕
ในอัททิจปัจฉัย	มี "	๔
ในนัตถิจปัจฉัย	มี "	๔
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๔
พึงนับอย่างนี้		

ในสนั่นตรปจจย กับ ๗๗ มี "

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในสหชาติปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๖
ในนิสสยปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจฉัย	๙
ในกัมมปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอาหารปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอินทริยปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในฌานปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในมัคคปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๖
ในวิปยุตตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอัติปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในนัตติปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙

พึงนับอย่างนี้

ปัจฉินิยานโลม จบ

สเหตุกทุกะ จบ

เหตุสัมปยุตตทุกะ

ปฏิบัติจวาร

[๑๐๓] เหตุสัมปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุวิปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดาร ด้วยเหตุนี้ เหมือนกับสเหตุกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

เหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

เหตุสเหตุกทุกะ

ปฏิบัติจวาร

[๑๐๔] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม อาศัยธรรม

ที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ อโหสะอโมหะ อาศัย อโลกะ

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัย โลกะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ อโหสะอโมหะ อาศัย อโลกะ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยเหตุธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมเป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ อโหสะอโมหะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยอโลกะ

พึงผูกจักรนัย

โมหะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยโลกะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุ-

*ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ขันธ์ ๒
 ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกรรม
แต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ เหตุกรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรม
แต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และเหตุกรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่
เหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม
และสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ อโหสโสมหะ อาศัยอโลกะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

โสมหะ อาศัยอโลกะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม
และสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม และ
เหตุกรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรม
แต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรมและธรรม
ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือขันธ์ ๓ และอโหสโสมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรมแต่
ไม่ใช่เหตุกรรม และอโลกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างทีกล่ามาแล้ว

[๑๐๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในอนันตรปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในอริคตปัจจัย มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

อนุโลม จบ

[๑๐๖] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ อโหสโสมหะ อาศัยอโลกะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๙ ให้บริบูรณ์

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปราชตปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

[๑๐๗] ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือสัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุกรรม

ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุ-

* ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม

ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม
และสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะกัมมปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
คือสัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิปากปัจฉัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจฉัย

[๑๐๘] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่บุรุษชาติปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย มี " ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉัย มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

ปัจฉินิยะ จบ

[๑๐๙] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่บุรุษชาติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

อนุลอมปัจฉินิยะ จบ

[๑๑๐] ในเหตุปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในอาร์มมณปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในอนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในอวิคตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

ปัจฉินิยานุลอม จบ

สหชาตวารกิตติ ปัจฉยวารกิตติ นิสสยวารกิตติ สังสัฏฐวารกิตติ สัมปยุตต-

*วารกิตติ เหมือนกับปฏิจจวาร

ปัญหาวาร

[๑๑๑] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม

ที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ อโลกะ เป็นปัจฉัยแก่โหสะอโมหะ โดยเหตุปัจฉัย

เหมือนกับปฏิจจวาร

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็น

สเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็น

ทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม

โดยเหตุปัจฉัย

คือ อโลกะ เป็นปัจฉัยแก่โหสะอโมหะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย

โดยเหตุปัจฉัย

พึงให้พิสดาร

[๑๑๒] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
ที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุ-

* ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม ชันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่
เหตุธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
เหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม เหตุธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย
เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
สเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณาทุกขกรรม
นั้น

บุคคลพิจารณาทุกขกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้วพิจารณาจรก พิจารณาผล พิจารณา
กิเลสที่ละแล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้ว
ในกาลก่อน

ชันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่
เหตุธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนาสัญญานาสัญญาตนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ชันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่อทธีริธ-

* ญาณแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ
แก่นาคตังสญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
เหตุธรรมและสเหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้น ไม่มี
แตกต่างกัน

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
เหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนต้น
ไม่มีแตกต่างกัน

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรม
แต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย เหตุธรรม
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรม
และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุ-

* ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย
ที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรม
แต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย เหตุธรรมและ
สัมปยุตตชันธทั้งหลาย เกิดขึ้น

[๑๑๓] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม โดยอธิบายปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปริบัติ สหชาตปริบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำเหตุธรรมทั้งหลายให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมเป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
สเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุ-

* ธรรมเป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุ
ธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอริปติ-

* ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำเหตุธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุ-

* ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย โดย
อริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
สเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ กระทำอโสง-

* กรรมแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
ในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉานแล้ว กระทำฉานให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่น ฯลฯ แล้วพิจารณากระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา
บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วย่อมยินดียอมพลีเพละยิ่ง เพราะกระทำความดีนั้น
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่
เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุธรรม และ สเหตุธรรม โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อ
ความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุ-

* ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุ-

* ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
เหตุธรรม และสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม
โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือน
ข้อความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่
เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย โดย

อริปติปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรม
แต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม โดย
อริปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำเหตุธรรม และ

อนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

[๑๑๕] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม โดยสหชาติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย

ทั้ง ๓ ปัจจัยเหมือนกับเหตุปัจจัย ในปฏิจจวาร

[๑๑๖] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

เหตุธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

พึงถามถึงมูลทั้งหลาย แห่งหัวข้อปัจจัยทั้งหลาย แม้ทั้ง ๒ เหล่านี้ ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น

สเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมมติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือปฏิญ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

ในสเหตุมูลกนัย พึงให้พิสดารโดยเหตุนี้ ที่เหลือนอกนั้น มีหัวข้อปัจจัย ๒

ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต-

*ขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

พึงถามถึงมูล ๒

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

พึงถามถึงมูล

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๑๑๗] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม โดยอาเสวนปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัย

[๑๑๘] ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ซึ่งเป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุธรรม โดยกัมมปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชนันท์ทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากชนันท์ทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๑๑๙] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัย

คือ อโลกะที่เป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่อโหสะ อโมหะ โดยวิปากปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ ฯลฯ

พึงให้พิสดาร เหมือนกับเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า วิปากทั้ง ๙ นัย

[๑๒๐] ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

[๑๒๑] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

พึงกำหนดว่า อินทรีย์ พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๙ ให้บริบูรณ์

[๑๒๒] ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

[๑๒๓] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม โดยมีคคปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยอัตถิปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย

[๑๒๔] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	

พึงนับอย่างนี้

อนุโลมจบ

[๑๒๕] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกฏ ภาค ๓

ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในนัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๙	

พึงนับอย่างนี้

ปัจจัยนิยานโลม จบ

เหตุสเหตุกทุกะ จบ

เหตุเหตุสสัมปยุตตทุกะ

[๑๒๙] ธรรมที่เป็นเหตุและเหตุสสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุและเหตุสสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโหส อโมหะ อาศัยอโโลกะ

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยอโโลกะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้ผัสสธารเหมือนกับ เหตุสเหตุกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

เหตุเหตุสสัมปยุตตทุกะ จบ

นเหตุสเหตุกทุกะ

[๑๓๐] นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุ-

*สเหตุกธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ จิตตสมุฏฐานรูป

กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัย

หทัยวัตถุ

นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัย

หทัยวัตถุ กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุสเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม
และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม
และมहाกตรูปทั้งหลาย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม
และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม
และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ กุฎิตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
นเหตุสเหตุกธรรม และมहाกตรูปทั้งหลาย

[๑๓๑] นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
*ปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัย
หทัยวัตถุ

นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม
และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ พึงจำแนกอย่างนี้

[๑๓๒] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๒	
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔ ฯลฯ
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอัตถิปัจจัย	มี "	๔
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๔

พึงนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

[๑๓๓] นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุก-

*ธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยสังขาร โมหะ ไม่มี

[๑๓๔] นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม

นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยสัตว์

เหตุเหตุกรรม อาศัยเหตุเหตุกรรม และเหตุเหตุกรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม

และมหากุตรูปทั้งหลาย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ฯลฯ

[๓๓๕]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุเรชาตปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจจาทปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉานปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคคปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๒	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓		

พึงนับอย่างนี้

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๓๖]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	
กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุเรชาตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจจาทปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม

กับ ฯลฯ มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

อนโลมปัจฉิมยะ จบ

[๑๓๗] ในอารัมมณปัจฉิม

กับปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๑ ฯลฯ

ในอาหารปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในฉนปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในมคคปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในสัมปยุตตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในวิปปยุตตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในวิคตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอวิคตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ปัจฉิมยานโลม จบ

แม้ในสหชาตวาท ก็พึงนับอย่างนี้

ปัจฉิมวาร

[๑๓๘] นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม มี ๓ นัย

นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ จิตตสมุฏฐานรูป กัญฐิตารูป

ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชนทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิ-

*ขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชนทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุสเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

ปัจฉิมสงเคราะห์ มี ๓ ปัตติ และปฏิสนธิ พึงกระทำให้

บริบูรณ์ ฯลฯ

[๑๓๙] ในเหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๙

ในอารัมมณปัจฉิม มี " ๔

ในอวิคตปัจฉิม มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

อนโลม จบ

[๑๔๐] ในปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๑

ในปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม มี " ๓ ฯลฯ

ในปัจฉิมปัจฉิมปัจฉิม มี " ๓

ปัจฉิมยะ จบ

นิสสยวาร เหมือนกับ ปัจฉิมวาร

สังสยวาร

[๑๔๑] นเหตุสเหตุกกรรม คลุกเคล้ากับ นเหตุสเหตุกกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชน ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๔๒] ในเหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๑

ในอารัมมณปัจฉิม มี " ๒

ในอริปัตติปัจฉิม มี " ๑

ในอนันตรปัจฉิม มี " ๒

ในปัจฉิมทั้งปวง มี " ๒

ในวิคตปัจฉิม มี " ๑

ในอวิคตปัจฉิม มี " ๒

อนโลม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

[๑๔๓] นเหตุอเหตุกรรม คลุกเคล้ากับ นเหตุอเหตุกรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ฯลฯ ชันรทั้งหลายที่เป็น
นเหตุอเหตุกรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๔๔]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี	หิวข้อปัจจัย ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี	"	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉานปัจจัย	มี	"	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี	หิวข้อปัจจัย ๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตปัจจัย	มี	"	๒

ปัจจัยนี้ะ จบ

การนับ ๑ อย่างแม่ที่ยังเหลือ ฟังนับอย่างนี้

สัมปยุตตวาร เหมือนกับ สังสัฏฐวาร

ปัญหาาร

[๑๔๕] นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณาทุกกรรม
นั้น

พิจารณาทุกกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฉาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้วพิจารณาผล กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ
กิเลสที่ขมแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โหมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุ-

*สเหตุกรรม เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนาสัญญานาสัญญาตนะ

ชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อธิริวิริญาณ แก่
เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมปคญาณ แก่อนาคตัง-

*สญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย

เพราะปรารภชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ชันรทั้งหลายที่เป็น
นเหตุสเหตุกรรม เกิดขึ้น

นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง
ฯลฯ โหมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุ-

*อเหตุกรรม เกิดขึ้น

เพราะปรารภชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ชันรทั้งหลายที่เป็น
นเหตุอเหตุกรรม เกิดขึ้น

นเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

จักข ฯลฯ หทัยตถ ฯลฯ ชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม โดย
ความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โหมันส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบากที่เป็นนเหตุ-

*อเหตุกรรม เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ โภภวิญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย

เพราะปรารภชันรทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ชันรทั้งหลายที่เป็น
นเหตุอเหตุกรรม เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
 คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณาณิพพาน
 นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอาร์มมณ-
 *ปัจจัย
 จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุอเหตุกธรรม โดย
 ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
 เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น
 เหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น
 บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
 บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นเหตุอเหตุกธรรม โดย
 เจโตปริยญาณ
 ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ แก่
 เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ โดยอาร์มมณ-
 *ปัจจัย
 เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุอเหตุกธรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็น
 เหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น
 [๑๔๖] เหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกธรรม โดยอริปัตติ-
 *ปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
 ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่บุคคลให้ทาน สมาทานศีลแล้วกระทำกุศล-
 *กรรมนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
 บุคคลพิจารณาทุกกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ออก
 จากมานแล้ว กระทำมานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
 พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่นแล้ว พิจารณา กระทำผลให้หนักแน่นแล้ว พิจารณา
 บุคคลกระทำชั้นทั้งหลาย ที่เป็นเหตุสเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่าง
 หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็น
 อารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
 ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุสเหตุกธรรม เป็น
 ปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย
 เหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุสเหตุก-
 *ธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย
 เหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกธรรม และเหตุอเหตุก-
 *ธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นเหตุสเหตุก-
 *ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติ-
 *ปัจจัย
 เหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพาน
 ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
 นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
 อริปัตติปัจจัย
 จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุ
 อเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะ
 กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
 [๑๔๗] เหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกธรรม โดยอนันตร
 ปัจจัย
 คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย
 แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
 อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู ฯลฯ
 แนวสัญญาณาสัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่ ผลสมมัตติ โดยอนันตร-
 *ปัจจัย
 เหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ จตฺตจิตที่เป็นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นเหตุ
 อเหตุกธรรม โดยอนันตรปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ภวังค์ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ภวังค์ที่เป็น
นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็น
นเหตุสเหตุกรรมเป็นปัจจัย แก่ภูฐานะที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย
นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรมที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ปัญจวิญญาณ โดยอนันตรปัจจัย
นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ จิตติจิตที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปปัตติจิตที่เป็น
นเหตุสเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย
อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดย
อนันตรปัจจัย

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ ภูฐานะที่เป็น
นเหตุสเหตุกรรม โดยอนันตรปัจจัย

[๑๔๘] นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดย
สมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี พึงกระทำห้วงข้อปัจจัย ๗

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

พึงกระทำห้วงข้อปัจจัย ๖

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย

พึงกระทำปวัตติ และ ปฏิสนธิ ห้วงข้อปัจจัย ๗ ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์
ไม่มี

[๑๔๙] นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน

ฯลฯ ก่อมานะ ถือที่ปฏิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลาย
สงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
ปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่
ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

ศีล ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย
โดยอุปนิสสยปัจจัย

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์
ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดยอุปนิสสย
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย
แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดู ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่
สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่
สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว
ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดู ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ

ปรารถนา โดยอุปนิสัยปัจจัย

[๑๔๐] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุเหตุกรรม โดย
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นเหตุ-

*อเหตุกรรม เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นเหตุเหตุกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุเหตุกรรม โดยปุเรชาต-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นเหตุ-

*สเหตุกรรม เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสทรธาตุ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ ขันธทั้งหลาย

ที่เป็นเหตุเหตุกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

[๑๔๑] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดย
ปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยปัจฉาชาตปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๔๒] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดย
อาเสวนปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอาเสวนปัจจัย

อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนโลม เป็นปัจจัยแก่โฆทาน โคตรภู

เป็นปัจจัยแก่มรรค โฆทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอาเสวนปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยอาเสวนปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอาเสวนปัจจัย

[๑๔๓] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยกัมม
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่

ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรมที่เป็นวิบากและกฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม และเหตุเหตุกรรม
โดยกัมมปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยกัมมปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาติ ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต
ขันธและกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๑๔๔] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดย
วิปากปัจจัยมี ๓ นัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยวิปากปัจจัยมี ๑ นัย

[๑๔๕] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยอาหาร
ปัจจัย มี ๓ นัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ กาวฬิงการหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย

[๑๔๖] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยอินทรีย์
ปัจจัย มี ๓ นัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอินทรีย์ปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดย
อินทรีย์ปัจจัย

[๑๔๗] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยฉาน
ปัจจัย ฟังกระทำทั้ง ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๓ นัย

[๑๔๘] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดย
สัมปยุตตปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ ใน-

*ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยสัมปยุตตปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ ปฏิ
สนธิ

[๑๔๙] นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดย-
*วิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปราชชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปราชชาติ ได้แก่จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะ
เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุ
กรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

นเหตุเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม โดยวิปยัตตปัจจัย
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
เหตุสเหตุกรรม โดยวิปยัตตปัจจัย
[๑๖๐] เหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม โดยอัติ
ปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ ใน
ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
เหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม โดยอัติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ ฯลฯ
เหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม และเหตุสเหตุ-
*กรรมโดยอัติปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
เหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม โดยอัติปัจจัย
มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปุจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ
๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ตลอดถึงอัสสนุสตัว
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ โผฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม โดยอัติปัจจัย
ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เกิดก่อน กวฬิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
แก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

เหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม โดยอัติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม โดยอัติปัจจัย
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบากที่เป็นเหตุ-
*สเหตุกรรม เกิดขึ้น
เหตุสเหตุกรรม และเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุ-
*กรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๑ ที่เป็นเหตุสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ

เหตุสเหตุกรรม และเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกรรม
โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม และ
มหากูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม และ
กวฬิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกรรม และ
รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

[๑๖๑] ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๗

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอัติปัจจัย	มี "	๗
ในนัตติปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗

พึงนับอย่างนี้

อนุโลม จบ

[๑๖๒] นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกกรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยกัมมปัจจัย

นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย

นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุก-
*กรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย

นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปุเรชาตปัจจัย

นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุก-
*กรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุก-
*กรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหาร-
*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

[๑๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี " ๗ ฯลฯ
ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจจัย	มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี " ๖
ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย	มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ อวิคตปัจจัย	มี " ๔

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๑๖๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่ อริปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับอาร์มมณปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๔

ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจยทั้งปวง

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจยที่ไม่ใช่เนตติปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจยที่ไม่ใช่วิคตปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจยที่ไม่ใช่วิคตปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงนับอย่างนี้

อนโลมปัจจนียะ จบ

[๑๖๕] ในอาร์มมณปัจจย

กับปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๔

ในอริปัตติปัจจย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในอริคตปัจจย กับ ฯลฯ มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียานโลม จบ

นเหตุสเหตุทุกกะ จบ

สัปปัจจยทุกะ

ปฏิจวาร

[๑๖๖] สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัปปัจจยธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาศัย

หทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป ภูฏิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัย

มหาภูตรูปทั้งหลาย

[๑๖๗] สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

*ปัจจย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอริคตปัจจย

[๑๖๘] ในเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๑

ในอาร์มมณปัจจย มี " ๑

ในอริคตปัจจย มี " ๑

อนโลม จบ

[๑๖๙] สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัปปัจจยธรรม

ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญสัตว์ โมหะ ที่สหรถด้วย

วิกิจจนา ที่สหรถด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันธทั้งหลาย ที่สหรถด้วยวิกิจจนา ที่

สหรถด้วยอุทธีจจะ ฯลฯ

[๑๗๐] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๑

ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย มี " ๑

ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจย มี " ๑

ในปัจจยที่ไม่ใช่อริคตปัจจย มี " ๑

ปัจจนียะ จบ

[๑๗๑] ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย

กับเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๑

ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๑ ฯลฯ

ในปัจจยที่ไม่ใช่วิคตปัจจย

กับ ฯลฯ มี " ๑

อนโลมปัจจนียะ จบ

[๑๗๒] ในอาร์มมณปัจจย

กับปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑ ฯลฯ
ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ปัจจัยนิยานโลม จบ

สหชาตวาท เหมือนกับ ปฏิจจวาท

ปัจจัยวาท

[๑๓๓] สัมปัจจัยธรรม อาศัยสัมปัจจัยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัมปัจจัยธรรม

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย
หทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็นสัมปัจจัยธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

[๑๓๔] สัมปัจจัยธรรม อาศัยสัมปัจจัยธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย ฯลฯ

ปัจจัยวารกิตติ นิสสวารกิตติ สังสัฏฐวารกิตติ สัมปยุตตวารกิตติ ฟังให้
พิสดารอย่างนี้

ในปัจจัยทั้งปวง มีหัวข้อปัจจัย ๑ เท่านั้น

ปัญหาว่า

[๑๓๕] สัมปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัจจัยธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นสัมปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธ

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๓๖] สัมปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัจจัยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา

ซึ่งกุศลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาทุกกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล กิเลสที่ละ
แล้ว ฯลฯ กิเลสที่ขมแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็นสัมปัจจัยธรรม โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัมปัจจัยธรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัย

แก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภภูตูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่

กายวิญญาณ

ชันธทั้งหลายที่เป็นสัมปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ แก่เจโต-

*ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ
แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

อัปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัจจัยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๑๓๗] สัมปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัจจัยธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา

ในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์ อย่างหนัก
แน่น แล้วพิจารณา กระทำผลให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กระทำชันธทั้งหลายที่เป็นสัมปัจจัยธรรม

ให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะ
กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นสัมปัจจัยธรรมเป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตชันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย

อัปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัจจัยธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายกระทำ

นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓
 นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผลโดยอริปัตติ-
 *ปัจจัย

[๑๓๘] สัมปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปปัจจัยธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอุปนิสสปัจจัย อุปนิสสมมูล มีหัวข้อปัจจัย ๒

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปุเรชาติปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอริคตปัจจัย

ปัจจัยทั้งปวง มีหัวข้อปัจจัย ๑ เท่านั้น

[๑๓๙] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๑
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๑
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๑
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๑
ในอริคตปัจจัย	มี "	๑

พึงนับอย่างนี้

อนโลม จบ

[๑๔๐] สัมปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปปัจจัยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดย

อาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

อัมปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปปัจจัยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น

ปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

[๑๔๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๒ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริคตปัจจัย	มี "	๒

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๑๔๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนิดปัจจัย

Page 58

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่โรคปัจฉิม

กับ ฯลฯ มี " ๑

พึงนับอย่างนั้น

อนโลมปัจฉิมยะ จบ

[๑๘๓] ในอาร์มมณปัจฉิม กับเหตุปัจฉิม

ที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๒

ในอริปัตติปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๒

ในอนันตรปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอุปนิสสยปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปุเรชาตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑ ฯลฯ

ในอโรคตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑

พึงนับอย่างนี้

ปัจฉิมยานโลม จบ

สัปปัจฉิมทุกะ จบ

สังขตทุกะ

ปฏิจวาร

[๑๘๔] สังขตธรรม อาศัยสังขตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสังขตธรรม

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย

หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป

อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

ทุกะนี้ พึงกระทำเหมือนสัปปัจฉิมทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

สังขตทุกะ จบ

สนิทัสนทุกะ

ปฏิจวาร

[๑๘๕] อนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น เพราะ-

* เหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัยชันธ ๑

ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ และภูฏิตตารูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม

อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑

ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัย

มหาภูตรูปทั้งหลาย

สนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็น

อนิทัสนธรรม

ในปฏิสนธิขณะ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปที่เป็น

สนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม และอนิทัสน-

* ธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็น

สนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

[๑๘๖] อนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

* ปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลาย อาศัย หทัยัตถุ

[๑๘๗] อนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อริปัตติปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัยชันธ ๑

ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูต-

* รูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัย

มหาภูตรูปทั้งหลาย

สนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปัตติปัจฉิม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสนธรรม จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม อาศัย
มหาภูตรูปทั้งหลาย

สนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น
เพราะอริปิปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม และอนิทัสน-
*ธรรม อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป
ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย

ฯลฯ พึงกระทำทุกปัจจัย

[๑๘๘] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๑
ในอริปิปัจจัย	มี "	๓
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๑
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๑
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๓
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑	
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๓

พึงนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

[๑๘๙] อนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัย
ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในเหตุทุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย
อาศัยหทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป
ที่เป็นอนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐาน-
*รูป อดุสมภูฐานรูป

ส่วนพวกอสังขยัตถุทั้งหลาย ฯลฯ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกจนา
ที่สหระกตด้วยอุทธีจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระกตด้วยวิจิกจนา ที่สหระกตด้วย
อุทธีจจะ

สนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ

ในปฏิสนธิขณะ จิตตสมภูฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็น
สนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป
ฯลฯ อดุสมภูฐานรูป ฯลฯ ส่วนพวกอสังขยัตถุทั้งหลาย กุฎตารูป ที่เป็น
อุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม อาศัยอนิทัสนธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสนิทัสนธรรม และอนิทัสนธรรม
อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอนิทัสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุทุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

อาหารสมณฐานรูป ฯลฯ อุตสมณฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย กฤตदारูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็น
สนธิสสนธรรม และอนิสสนธรรม อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย

พึงกระทำอย่างนี้ทุกปัจเจก

[๑๙๐] ในปัจเจกที่ไม่ใช่เหตุปัจเจก มีหัวข้อปัจเจก ๓

ในปัจเจกที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อนันตรปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่สมนันตรปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อาเสวนปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่กัมมปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ริปากปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อาหารปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่อินทริยปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ฌานปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่มีคคปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจเจก	มี "	๓
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ชนัตถิปัจเจก	มีหัวข้อปัจเจก ๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่วิคตปัจเจก	มี "	๓

[๑๙๑] ในปัจเจกที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจเจก

กับเหตุปัจเจก มีหัวข้อปัจเจก ๓

ในปัจเจกที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกทั้งปวง กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่กัมมปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ริปากปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๑	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่ชนัตถิปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจเจกที่ไม่ใช่วิคตปัจเจก			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	

อนโลมปัจเจกนิยะ จบ

[๑๙๒] ในอารมณ์มณปัจเจก

กับปัจเจกที่ไม่ใช่เหตุปัจเจก	มีหัวข้อปัจเจก ๑	
ในอนันตรปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในสมนันตรปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในสหชาตปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอัญญมัญญปัจเจก กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจเจก ๑	
ในนิสสยปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปุเรชาตปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในอาเสวนปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในกัมมปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๓ ฯลฯ
ในฌานปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในมีคคปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในสัมปยุตตปัจเจก กับ ฯลฯ	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓				
ในวิปยัตตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓	
ในอติปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓	
ในนัตติปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓	
ในวิคตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓	
ในอวิคตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓	
ปัจจนียานโลม จบ				
ปัจจนียวาร				

[๑๙๓] อนัตตสนธรรม อาศัยอนัตตสนธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนัตตสนธรรม อาศัยชันร์ ๑

ที่เป็นอนัตตสนธรรม ชันร์ ๒ ๗ลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันร์ทั้งหลาย ชันร์ทั้งหลาย อาศัย

หทัยัตถ อาศัยมหากุตรูป ๑ ๗ลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป

ที่เป็นอนัตตสนธรรม อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย ชันร์ทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธรรม

อาศัยหทัยัตถ

พึงกระทำหวัชข้อปัจจัย ๒ แม้นอกนี้

[๑๙๔] อนัตตสนธรรม อาศัยอนัตตสนธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร์ ๑ ที่เป็นอนัตตสนธรรม ๗ลฯ ชันร์ ๒ ๗ลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันร์ทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ จักขวิญญาน อาศัย

จักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชันร์ทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธรรม

อาศัยหทัยัตถ ๗ลฯ

[๑๙๕] ในเหตุปัจจัย มีหวัชข้อปัจจัย ๓

ในอาร์มมณปัจจัย มี "

ในอริปัตติปัจจัย มี "

ในวิคตปัจจัย มี "

อนโลม จบ

[๑๙๖] อนัตตสนธรรม อาศัยอนัตตสนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ-

*เหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนัตตสนธรรม อาศัยชันร์ ๑

ที่เป็นอนัตตสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ๗ลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ๗ลฯ ตลอดถึงอสังญีสถ์ จักขวิญญาน อาศัย

จักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชันร์ทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธรรม

ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยัตถ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจลา ที่สหระคตด้วย

อุทธีจจะ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และหทัยัตถ

พึงกระทำหวัชข้อปัจจัย ๒ แม้นอกนี้ ๗ลฯ

[๑๙๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหวัชข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี "

ปัจจนียะ จบ

[๑๙๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหวัชข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย

กับ ๗ลฯ มีหวัชข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยัตตปัจจัย

กับ ๗ลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย

กับ ๗ลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ๗ลฯ มี "

อนโลมปัจจนียะ จบ

[๑๙๙] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหวัชข้อปัจจัย ๑

ในมคคปัจจัย กับ ๗ลฯ มี "

ในอวิคตปัจจัย กับ ๗ลฯ มี "

ปัจจนียานโลม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
เม้นิสสยวาท กิฬิงการะทำอย่างนี้

สังสังฐาวาร

[๒๐๐] อนัตถสณธรรม คลุกเคล้ากับอนัตถสณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นอนัตถสณธรรม ชันธ ๒

ชลา ปฏิสนธิ

[๒๐๑] อนัตถสณธรรม คลุกเคล้ากับอนัตถสณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อารัมมณปัจจย

ทั้งหมดนี้ พึงแจกกับด้วยจำนวนปัจจยรวมกัน อย่างที่กล่าวมาแล้ว

เม้นิสสยวาท กิฬิงการะทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๒๐๒] อนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่สมมุตตตันธ

และจิตตสมมุตตฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนัตถสณธรรม โดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิ
ขณะ ชลา

อนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่จิตตสมมุตตฐานรูป

ทั้งหลาย ที่เป็นอนัตถสณธรรม โดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ชลา

อนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม และอนัตถสณธรรม

โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่สมมุตตตันธ-

* และจิตตสมมุตตฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนัตถสณธรรม และอนัตถสณธรรม
โดยเหตุปัจจย ในปฏิสนธิขณะ ชลา

[๒๐๓] สนิทสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม โดยอารัมมณ-

*ปัจจย

คือ รูปที่เป็นอนัตถสณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ชลา โทมนัส

เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ชลา

รูปายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ โดยอารัมมณปัจจย

ชันธทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อธิริยวิญญาน แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอารัมมณปัจจย

อนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม โดยอารัมมณปัจจย

คือ ทาน ชลา ศีล ชลา อุโบสถกรรม ชลา บุคคล พิจารณาซึ่ง

กุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาทุกกรรมทั้งหลาย ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌาน พิจารณาฌาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณา

นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวิชชนะ โดยอารัมมณปัจจย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ชลา กิเลสที่ข่มแล้ว ชลา

กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ชลา

จักขุ ชลา กาย เสี่ยง หทัยวัตถุ ชลา ชันธทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณ-

*ธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ชลา โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลฟังเสียง ด้วยทิพพโสตธาตุ

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอนัตถสณธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจยแก่วิญญานัญญาตนะ อากิญ-

*ัญญาตนะ เป็นปัจจยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ สัททตนะ เป็นปัจจย

แก่โสตวิญญาน โภกฐัพพายตนะ เป็นปัจจยแก่กายวิญญาน

ชันธทั้งหลายที่เป็นอนัตถสณธรรม เป็นปัจจยแก่อธิริยวิญญาน แก่

เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่กามมุปคญาณ แก่นาคตังสญาณ

แก่อวิชชนะ โดยอารัมมณปัจจย

[๒๐๔] สนิทสณธรรม เป็นปัจจยแก่อนัตถสณธรรม โดยอริปัตติ

ปัจจย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำรูปที่เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
อนิสสณธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ
เกิดขึ้น

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
 ฯลฯ กระทำกตกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กตกรรมทั้งหลาย
ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่น ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก้วทาน แก้วมรรค แก้วผล โดย
อริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขึ้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะ
กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอนิสสณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอนิสสณธรรม
เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม และอนิสสณธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอนิสสณธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม
และอนิสสณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

[๒๐๕] อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ โคตรกุ เป็นปัจจัยแก่มรรค เนวสัญญา-
*นาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

[๒๐๖] อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยสมนันตร-
*ปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๓ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๒๐๗] สนิทสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลปรารถนาซึ่งความถึงพร้อมแห่ง
วรรณะ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม
ความถึงพร้อมแห่งวรรณะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา
แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก้วมรรค แก้วผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย
อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้
ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก้วผลสมาบัติ
โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๒๐๘] สนิทสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยปุเรชาติ-
*ปัจจัย

คือ รูปที่เป็นอนิสสณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส
เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักขุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โดยปุเรชาติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลพึงเสีย ด้วยทิพพโสตราต
สัททนายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตรวิญญาน โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาน โดยปุเรชาตปัจจัย
ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน
กายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสสนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต ได้แก่รูปายตนะ
และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
รูปายตนะ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน โดยปุเรชาต-
*ปัจจัย

[๒๐๙] สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยปัจฉาชาต-
*ปัจจัย
คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายที่เป็นอนิทัสสนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย
อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย
คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายที่เป็นสนิทัสสนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย
อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจจัย
คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาต-
*ปัจจัย

[๒๑๐] อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยอาเสวน-
*ปัจจัย
คือ ขันธทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ

[๒๑๑] อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยกัมม-
*ปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมป-
*ยุตตขันธและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนानาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็น
อนิทัสสนธรรม โดยกัมมปัจจัย
อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก พึงให้พิสดาร
อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม
โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก พึงให้พิสดาร

[๒๑๒] อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยวิปาก-
*ปัจจัย
มี ๓ นัย
๑. ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำกวพิงการหาร
ในหัวข้อปัจจัยแม่ทั้ง ๓
๒. ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำรูปชีวิตินทรีย์
ในหัวข้อปัจจัยแม่ทั้ง ๓
๓. ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย
๔. ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมัคคปัจจัย มี ๓ นัย
๕. ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ นัย

[๒๑๓] อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม โดยวิปยุตต-
*ปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณัม ภาค ๓

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่
กฐิตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย ขันธ์ทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย
โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ
กายยตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่
เป็นอนิสสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัย
แก่กายที่เป็นอนิสสณธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิหสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม ที่เกิดภายหลัง
เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นสนิหสณธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิหสณธรรม และอนิสสณธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหสณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม ที่เกิดภายหลัง
เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นสนิหสณธรรม และอนิสสณธรรมนี้ ที่เกิดก่อน
โดยวิปยุตตปัจจัย

[๒๑๔] สนิหสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดย-

* อตฺถิปัจจัย

คือ รูปที่เป็นสนิหสณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โหมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักข

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ โดยอตฺถิปัจจัย

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ ปุจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่
ขันธ์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญูสัตว์

ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โหมนัส เกิดขึ้น

บุคคลฟังเสียงด้วยทิพโสตรธาตุ

สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสทวิญญาณ โภกภูมิจายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ กายยตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณ-
* ธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่กายที่เป็นอนิสสณธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจจัย กวฬิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอนิสสณธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็น
ปัจจัยแก่ กฐิตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิหสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูป
กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหสณธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังญูสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

สนิหัสสนรูป โดยอติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉายาต ได้แก่ ชันรทั้งหลายที่เป็นอนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายา
แก่กายที่เป็นสนิหัสสนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอติปัจจัย กวฬิงการาหาร
เป็นปัจฉายาแก่กายที่เป็นสนิหัสสนธรรมนี้ โดยอติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจฉายาแก่กฐิตารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหัสสนธรรม โดยอติปัจจัย

อนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายาแก่สนิหัสสนธรรม และอนิหัสสนธรรม
โดยอติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉายาต อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันร ๑ ที่เป็นอนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายา
แก่ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหัสสนธรรม โดยอติ
ปัจจัย ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจฉายาแก่จิตตสมุฏฐานรูป
กฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหัสสนธรรม และอนิหัสสนธรรม
โดยอติปัจจัย พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจฉายา
กฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิหัสสนธรรม และอนิหัสสนธรรม
โดยอติปัจจัย

สนิหัสสนธรรม และอนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายาแก่นิหัสสนธรรม
โดยอติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือปุเรชาติ ได้แก่รูปายตนะและหทัยวัตถุ เป็นปัจฉายา
แก่ชันรทั้งหลายที่เป็นอนิหัสสนธรรม โดยอติปัจจัย

รูปายตนะ และจักขายตนะ เป็นปัจฉายาแก่จักขวิญญาน โดยอติ-

*ปัจฉายา

ฯลฯ เป็นปัจฉายา โดยนัตติปัจฉายา

ฯลฯ เป็นปัจฉายา โดยวิคตปัจฉายา

ฯลฯ เป็นปัจฉายา โดยอวิคตปัจฉายา

[๒๑๕] ในเหตุปัจฉายา

มีหัวข้อปัจฉายา ๓

ในอารัมมณปัจฉายา	มี "	๒
ในอธิปัตติปัจฉายา	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉายา	มี "	๑
ในสมนันตรปัจฉายา	มี "	๑
ในสหชาติปัจฉายา	มี "	๓
ในอัญญมัญญปัจฉายา	มี "	๑
ในนิสสยปัจฉายา	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจฉายา	มีหัวข้อปัจฉายา ๒	
ในปุเรชาติปัจฉายา	มี "	๓
ในปัจฉายาตปัจฉายา	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉายา	มี "	๑
ในกัมมปัจฉายา	มี "	๓
ในวิปากปัจฉายา	มี "	๓
ในอาหารปัจฉายา	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจฉายา	มี "	๓
ในฌานปัจฉายา	มี "	๓
ในมัคคปัจฉายา	มี "	๑
ในสัมปยุตตปัจฉายา	มี "	๑
ในวิปปยุตตปัจฉายา	มี "	๓
ในอติปัจฉายา	มี "	๔
ในนัตติปัจฉายา	มี "	๑
ในวิคตปัจฉายา	มี "	๑
ในอวิคตปัจฉายา	มี "	๔

พึงนับอย่างนี้

อนุลอม จบ

[๒๑๖] สนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายาแก่นิหัสสนธรรม โดยอารัมมณ-

*ปัจฉายา เป็นปัจฉายาโดยอุปนิสสยปัจฉายา

อนิหัสสนธรรม เป็นปัจฉายาแก่นิหัสสนธรรม โดยอารัมมณปัจฉายา

เป็นปัจฉายาโดยสหชาติปัจฉายา เป็นปัจฉายาโดยอุปนิสสยปัจฉายา เป็นปัจฉายาโดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 ปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย
 อนัตตสนรธรรม เป็นปัจจัยแก่สนัตตสนรธรรม โดยสหชาติปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย
 อนัตตสนรธรรม เป็นปัจจัยแก่สนัตตสนรธรรม และอนัตตสนรธรรม
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย
 สนัตตสนรธรรมและอนัตตสนรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนัตตสนรธรรม
 โดยปุเรชาติปัจจัย

[๒๑๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปนิสสปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัตถปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี " ๔

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๑๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	
กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปนิสสปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓

อนโลมปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๑๕] ในอาร์มมณปัจจัย	
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๒
ในอธิปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในสหชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๑
ในนิสสยปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๒
ในปุเรชาตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในกัมมปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๓
ในอัติปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๔
ในนัตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	กับ ๗๗	มี "	๔

ปัจจัยนิยานโลม จบ

สนิทัสสนทกะ จบ

สัปปกัฏฐทกะ

ปฏิจจวาร

[๒๒๐] สัปปกัฏฐธรรม อาศัยสัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม มหาภูตรูป ๒ ๗๗ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม

จักขายตนะ รสายตนะ อาศัย โผฏฐัพพายตนะ

อัปปกัฏฐธรรม อาศัยสัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม อาโปธาตุ อิตถินทรีย กวฬิงการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ

สัปปกัฏฐธรรม และอัปปกัฏฐธรรม อาศัยสัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็น สัปปกัฏฐธรรม มหาภูตรูป ๒ ๗๗ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็น อุปาทารูป ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม และอัปปกัฏฐธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม

จักขายตนะ รสายตนะ อาโปธาตุ อิตถินทรีย กวฬิงการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ

อัปปกัฏฐธรรม อาศัยอัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม อาศัย ชันธ ๑ ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม ชันธ ๒ ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย หทัยัตถ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม อาศัยอาโปธาตุ อิตถินทรีย กวฬิงการาหาร อาศัยอาโปธาตุ

สัปปกัฏฐธรรม อาศัยอัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม อาศัยชันธทั้งหลาย ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม อาศัย อาโปธาตุ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม อาศัยอาโปธาตุ

จักขายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อาศัยอาโปธาตุ

สัปปกัฏฐธรรม และอัปปกัฏฐธรรม อาศัยอัปปกัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปกัฏฐธรรม และ อัปปกัฏฐธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอัปปกัฏฐธรรม ชันธ ๒ ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็น สัปปกัฏฐธรรม และอัปปกัฏฐธรรม อาศัยอาโปธาตุ

จักขายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อิตถินทรีย กวฬิงการาหาร อาศัย อาโปธาตุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
สัปปฏิฆธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ มหากุตรูป ๒ อาศัยมหากุตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆ-

*ธรรม และอาโปธาตุ จิตตสมภูฐานรูป กุฎิตารูปที่เป็นสัปปฏิฆธรรม
อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอาโปธาตุ

จักขายตนะ รสายตนะ อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ

อปปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
สัปปฏิฆธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ กุฎิตารูป ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม อาศัยชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป กุฎิตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ
อิตถินทรีย์ กวฬิงการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ

สัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆ-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม อาศัย
ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ กุฎิตารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม
อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย จิตตสมภู-

*ฐานรูป กุฎิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม
อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ

จักขายตนะ รสายตนะ อิตถินทรีย์ กวฬิงการาหาร อาศัย

โผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ

[๒๒๑] อปปปฏิฆธรรม อาศัยอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

[๒๒๒] สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติ-

*ปัจฉัย พึงเว้นปฏิสนธิ และกุฎิตารูป

ฯลฯ เพราะอนันตรปัจฉัย

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจฉัย

ฯลฯ เพราะสหชาติปัจฉัย พึงกระทำมหากุตรูปทั้งหมด

[๒๒๓] ฯลฯ เพราะอัญญมัญญปัจฉัย

คือ มหากุตรูป ๒ อาศัยมหากุตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม มหากุต
รูป ๒ ฯลฯ

อปปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจฉัย

คือ อาโปธาตุ อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม

สัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจฉัย

คือ มหากุตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัยมหากุตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆ-

*ธรรม มหากุตรูป ๒ ฯลฯ

อปปปฏิฆธรรม อาศัยอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

สัปปฏิฆธรรม อาศัยอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจฉัย

คือ มหากุตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ พึง

กระทำอัมมัตติกาภิรมมหากุตรูปเหล่านี้

สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจฉัย

คือ มหากุตรูป ๒ อาศัยมหากุตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และ
อาโปธาตุ

ฯลฯ เพราะนิสสยปัจฉัย

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจฉัย

[๒๒๔] ในเหตุปัจฉัย

มีหัวข้อปัจฉัย ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๑
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๑
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในฉนปัจจัย	มี "	๙
ในมคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอิตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

อนโลม จบ

[๒๒๕] สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

อปปปฏิฆธรรม อาศัยอปปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ จิตตสมภูฐานรูป กุฎีตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอปปปฏิฆ-
* ธรรม อาศัยอาโปธาตุ อิตถินทริย กวฬิงการาหาร อาศัยอาโปธาตุ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ ฤตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย กุฎีตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอปปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ โมะหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ

อปปปฏิฆมุลกะนัย พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๒ แม้นอกนี้ แม้นในปัจจัย สงเคราะห์ ก็พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๓ อัชฌัตติกและพาหิรมหาภูตรูปทั้งหมด ผู้มีปัญญารู้แล้ว พึงกระทำ

[๒๒๖] สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัย

[๒๒๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉนปัจจัย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มคคปัจฉัย มี " ๙
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย มี " ๙
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เนตติปัจฉัย มี " ๙
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย มี " ๙

ปัจฉนียะ จบ

[๒๒๘] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่จริปติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เนตติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

อนโลมปัจฉนียะ จบ

[๒๒๙] ในอารัมมณปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๑

ในอนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในสมนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในสหชาติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอัญญมัญญปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๖

ในนิสสยปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปุเรชาติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอาเสวนปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในกัมมปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙ ฯลฯ

ในมคคปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในสัมปยุตตปัจฉัย กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจฉัย ๑

ในวิปยุตตปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ในเนตติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ในเนตติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในวิคตปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอวิคตปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ปัจฉนียานโลม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
แม่สหาตวาร ก็เหมือนกับ ปัจจวาร

ปัจจวาร

[๒๓๐] สัปปฏิกรรม อาศัยสัปปฏิกรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย มี ๓ นัย

อัปปฏิกรรม อาศัยอัปปฏิกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิกรรม อาศัยชันร ๑
ที่เป็นอัปปฏิกรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ จิตตสมภูฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็น
อัปปฏิกรรม อาศัยอาโปธาตุ อิตถินทรีย์ กวฬิงการาหาร อาศัยอาโปธาตุ
ชันรทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิกรรม อาศัยหทัยวัตถุ

หัวข้อปัจจย ๕ ที่เหลือ เหมือนกับปัจจวาร

[๒๓๑] อัปปฏิกรรม อาศัยสัปปฏิกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ

อัปปฏิกรรม อาศัยอัปปฏิกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอัปปฏิกรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันรทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิกรรม อาศัยหทัยวัตถุ

อัปปฏิกรรม อาศัยสัปปฏิกรรม และอัปปฏิกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่สหระตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ
ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่สหระตด้วยกายวิญญาน และกายายตนะ

ฯลฯ เพราะอริปัตติปัจจย

ฯลฯ เพราะอริคตปัจจย

[๒๓๒] ในเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๙

ในอาร์มมณปัจจย มี " ๓

ในอริปัตติปัจจย มี " ๙

ในอนันตรปัจจย มี " ๓

ในสมนันตรปัจจย มี " ๓

ในสหาตปัจจย มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจย มี " ๖

ในนิสสยปัจจย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจย มี " ๓

ในปุเรชาตปัจจย มี " ๓

ในอาเสวนปัจจย มี " ๑

ในกัมมปัจจย มี " ๙

ในอริคตปัจจย มี " ๙

แม้การนับปัจจยนี้ะ ก็พึงกระทำอย่างนี้

แม้นิสสยวาก็เหมือนกับปัจจวาร

แม้ในสังสัฏฐาวารทั้งหมด ก็มีหัวข้อปัจจย ๑

ฯลฯ เพราะอริคตปัจจย ก็มีหัวข้อปัจจย ๑ เท่านั้น

แม้วาระทั้งสอง ก็พึงกระทำ

ปัญหาวาร

[๒๓๓] อัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่อัปปฏิกรรม โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตชันร และ

จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิกรรม โดยเหตุปัจจย ปฏิสนธิ

อัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม โดยเหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่จิตตสมภูฐานรูป

ทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิกรรม โดยเหตุปัจจย ปฏิสนธิ

อัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม และอัปปฏิกรรม โดย

เหตุปัจจย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตชันร และ

จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิกรรม และอัปปฏิกรรม โดยเหตุปัจจย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๒๓๔] สัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่อัปปฏิกรรม โดยอาร์มมณปัจจย

คือ จักข ฯลฯ โภกฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง

ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่อักขริยญาณ โผฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่

กายวิญญาน

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปิณฑธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ

แล้วพิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาซึ่งกุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณามาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสทีละแล้ว ก็เลสที่ขมแล้ว รู้ซึ่งกิเลส

ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ

กาวังการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอัปปิณฑธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญานัญญาตนะ อากิณฺณัญญาตนะ

เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปิณฑธรรม เป็น

ปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

แก่อากาสิมมปคฺคญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๒๓๕] สัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปิณฑธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคล กระทำ

โผฐัพพะทั้งหลายให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะ

กระทำความยินดีนั้นให้หนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปิณฑธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ อุโบสถกรรม

ฯลฯ กระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กุตลกรรม

ทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว กระทำฌาน

ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์

อย่างหนักแน่น ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย

อริปัตติปัจจัย

หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ บุคคล

กระทำกาวังการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลิน

ยัง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น

ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปิณฑธรรม โดย

อริปัตติปัจจัย

อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปิณฑธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

คือ อริปัตติธรรมที่เป็นอัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป

ทั้งหลาย ที่เป็นสัปปิณฑธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปิณฑธรรม และอัปปิณฑธรรม

โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็น อัปปิณฑธรรม

เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็น

สัปปิณฑธรรม และอัปปิณฑธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

[๒๓๖] อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปิณฑธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปิณฑธรรม ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่

ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

[๒๓๗] อัปปิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปิณฑธรรม โดยสมนันตร

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัมปยุตตชนันท์ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอปปิภุทธธรรม โดย
กัมมปัจฉัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
วิปากชนันท์ และกฤตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอปปิภุทธธรรม โดยกัมมปัจฉัย
อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่สปปิภุทธธรรม โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัมปยุตตชนันท์ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสปปิภุทธธรรม โดย
กัมมปัจฉัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
วิปากชนันท์ และกฤตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นสปปิภุทธธรรม โดยกัมมปัจฉัย
อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่สปปิภุทธธรรม และอปปิภุทธธรรม โดย
กัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก ฯลฯ

[๒๔๔] อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยวิปากปัจฉัย

คือ อปปิภุทธธรรมที่เป็นวิปาก ฯลฯ มี ๓ นัย

[๒๔๕] อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยอาหารปัจฉัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชนันท์
และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอปปิภุทธธรรม โดยอาหารปัจฉัย

ในปฏิสนธิขณะ กาวฬิงการหาร เป็นปัจฉัยแก่กายที่เป็นอปปิภุทธธรรม
นี้ โดยอาหารปัจฉัย

หัวข้อปัจฉัยทั้ง ๒ ที่เหลืออยู่นั้นพึงกระทำ ปฏิสนธิ กาวฬิงการหาร
พึงกระทำแต่ในหัวข้อปัจฉัยทั้ง ๒ ในบทเบื้องปลาย

[๒๔๖] สปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยอินทริยปัจฉัย

คือ จักขุอินทริย เป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ กายินทริย เป็นปัจฉัยแก่
กายวิญญาณ โดยอินทริยปัจฉัย

อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยอินทริยปัจฉัย มี ๓ นัย

พึงกระทำชีวิตินทริย แม้นในหัวข้อปัจฉัย ๓ ในบทเบื้องปลาย

สปปิภุทธธรรมและอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดย
อินทริยปัจฉัย

คือ จักขุอินทริยและจักขุวิญญาณ เป็นปัจฉัยแก่ชนันท์ทั้งหลาย ที่สหระคต
ด้วยจักขุวิญญาณ โดยอินทริยปัจฉัย กายินทริย และกายวิญญาณ เป็นปัจฉัย
แก่ชนันท์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ โดยอินทริยปัจฉัย

[๒๔๗] ฯลฯ เป็นปัจฉัยโดยฉานปัจฉัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัยโดยมคคปัจฉัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัยโดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ นัย

[๒๔๘] สปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตต

ปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุรชาต ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาณ โดยวิปยุตตปัจฉัย

อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่อปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาต ปิจฉาชาต

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชนันท์ทั้งหลายที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

ในปฏิสนธิขณะ ชนันท์ทั้งหลายเป็นปัจฉัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปยุตต-

*ปัจฉัย หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ชนันท์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉัย

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจฉัยแก่ชนันท์ทั้งหลาย ที่เป็น
อปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

ที่เป็นปิจฉาชาต ได้แก่ ชนันท์ทั้งหลายที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัย
แก่กายที่เป็นอปปิภุทธธรรมนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจฉัย

อปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่สปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปิจฉาชาต

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชนันท์ทั้งหลายที่เป็นอปปิภุทธธรรม เป็นปัจฉัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสปปิภุทธธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัย
แก่กายที่เป็นสัปปกิฐธรรมนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจฉัย

อัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัปปกิฐธรรม และอัปปกิฐธรรม โดย
วิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกิฐธรรม และอัปปกิฐธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจฉัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่
กายที่เป็นสัปปกิฐธรรม และอัปปกิฐธรรมนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจฉัย

[๒๔๙] สัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๑ นั้น หัวข้อปัจฉัยข้อแรกเหมือนกับปฏิจวาร

สัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่อัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัย
แก่อาโปธาตุ โดยอตฺถิปัจฉัย มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัย
แก่จิตตสมภูฐานรูป กุฎตารูปที่เป็นอุปาหารูปทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม โดย
อตฺถิปัจฉัย

โณฐัพพายตนะ เป็นปัจฉัยแก่อิตินทรีย์ แก้วฟิงการาหาร โดยอตฺถิ
ปัจฉัย พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป ส่วนพวกอัสสนุสสัตว์
ทั้งหลาย ฯลฯ

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ โณฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็น
ของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักข ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขวิญญาน โณฐัพพายตนะ เป็นปัจฉัยแก่
กายวิญญาน จักขายตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะเป็นปัจฉัยแก่
กายวิญญาน โดยอตฺถิปัจฉัย

สัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัปปกิฐธรรม และอัปปกิฐธรรม โดย
อตฺถิปัจฉัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่มหาภูตรูป ๒
และอาโปธาตุ โดยอตฺถิปัจฉัย เหมือนกับปฏิจวาร ตลอดถึงอัสสนุสสัตว์

อัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่อัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธ ๑ ที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่ชันธ ๓
ฯลฯ ตลอดถึงอัสสนุสสัตว์

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ ฯลฯ อิตินทรีย์ ปริสินทรีย์
ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฟิงการาหาร โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส เกิดขึ้น

หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม โดยนตฺถิปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัย
แก่กายที่เป็นอัปปกิฐธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจฉัย กวฟิงการาหาร เป็น
ปัจฉัยแก่กายที่เป็นอัปปกิฐธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจฉัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉัยแก่
กุฎตารูปทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

อัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรม เป็นปัจฉัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

ในปฏิสนธิขณะ อาโปธาตุเป็นปัจฉัยแก่มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสัปปกิฐ
ธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย อาโปธาตุ เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมภูฐานรูป กุฎตารูป
ที่เป็นอุปาหารูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปกิฐธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย อาโปธาตุ เป็น
ปัจฉัยแก่จักขายตนะ แก่โณฐัพพายตนะ โดยอตฺถิปัจฉัย พาหิรรูป ฯลฯ
อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป ส่วนพวกอัสสนุสสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอัปปกิฐธรรมเป็นปัจฉัยแก่
กายที่เป็นสัปปกิฐธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจฉัย กวฟิงการาหาร เป็นปัจฉัย
แก่กายที่เป็นสัปปกิฐธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจฉัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉัยแก่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
 กถิตตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิกรรม โดยอติปัจจย
 อปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม โดยอติ-
 *ปัจจย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธ ๑ ที่เป็นอปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่
 ชันธ ๓ และที่เป็นสัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาร
 ตลอดถึงอสังยุตต์

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่
 ภายที่เป็นสัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรมนี้ที่เกิดก่อน โดยอติปัจจย กวพิง-
 *การหากร เป็นปัจจยแก่ภายที่เป็นสัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรมนี้ โดยอติ-
 *ปัจจย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจยแก่กถิตตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิกรรม และ
 อปปฏิกรรม โดยอติปัจจย

สัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม โดย
 อติปัจจย เหมือนกับปฏิจจวาร ตลอดถึงอสังยุตต์

สัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่อปปฏิกรรม โดย
 อติปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นอปปฏิกรรม และมหาภูต-
 *รูปทั้งหลาย เป็นปัจจยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอปปฏิกรรม ฯลฯ
 เหมือนกับปฏิจจวาร ตลอดถึงอสังยุตต์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธ ๑ ที่สหคตด้วยจักขวิญญานและ
 จักขายตนะ เป็นปัจจยแก่ชันธ ๓ ฯลฯ ชันธ ๒ ฯลฯ ชันธ ๑ ที่สหคตด้วยกาย-
 *วิญญาน และกายายตนะ เป็นปัจจยแก่ชันธ ๓ โดยอติปัจจย ชันธ ๒ ฯลฯ

สัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม และ
 อปปฏิกรรม โดยอติปัจจย เหมือนกับปฏิจจวาร

[๒๕๐] ในเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๓

ในอาร์มมณปัจจย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจย	มีหัวข้อปัจจย	๑
ในสหชาติปัจจย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจจย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจย	มี "	๓
ในปัจจชาติปัจจย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจย	มี "	๑
ในกัมมปัจจย	มี "	๓
ในวิปากปัจจย	มี "	๓
ในอาหารปัจจย	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจจย	มี "	๔
ในฌานปัจจย	มี "	๓
ในมัคคปัจจย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจย	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจย	มี "	๔
ในอติปัจจย	มี "	๔
ในนัตติปัจจย	มี "	๑
ในวิคตปัจจย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจย	มี "	๔

พึงนับอย่างนี้

อนโลม จบ

[๒๕๑] สัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม โดยสหชาติปัจจย

สัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่อปปฏิกรรม โดยอาร์มมณปัจจย เป็น
 ปัจจยโดยสหชาติปัจจย เป็นปัจจยโดยอุปนิสสยปัจจย เป็นปัจจยโดยปุเรชาติ-

*ปัจจย

สัปปฏิกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปฏิกรรม และอปปฏิกรรม โดย

สหชาติปัจจัย

อัปปกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น

ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

อัปปกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็น

ปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

สัพพกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม และอัปปกิณฑธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

สัพพกิณฑธรรม และอัปปกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม โดยสหชาติปัจจัย

สัพพกิณฑธรรม และอัปปกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย

สัพพกิณฑธรรม และอัปปกิณฑธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปกิณฑธรรม และอัปปกิณฑธรรม โดยสหชาติปัจจัย

[๒๕๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙ ๖ลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนิสสปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙ ๖ลฯ	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อดีตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิรคตปัจจัย	มี "	๔

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๕๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓ ๖ลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓ ๖ลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ๖ลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๓	

อนโลมปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๕๔] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒
ในอธิปัตติปัจจัย กับ ๖ลฯ มี "

พึงนับอนโลมมาติกา
ในวิรคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ปัจจัยนิยานโลม จบ

สัปปฏิมทุกะ จบ

รูปีทุกะ

ปฏิจวาร

[๒๕๕] รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ มหา-

* ภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป กฏัตตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

อรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

รูปีธรรม และอรุปีธรรม อาศัยรูปีธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

อรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ

รูปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ปฏิสนธิ

รูปีธรรม และอรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม

ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ

รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และมหาภูต-

* รูปทั้งหลาย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อรุปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม และ

หทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

รูปีธรรม และอรุปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม และ

หทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๒๕๖] ในเหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๕
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๕
ในฌานปัจจัย	มี "	๕
ในมัคคปัจจัย	มี "	๕
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอัติปัจจัย	มี "	๕
ในนัตติปัจจัย	มี "	๓
ในวิคตปัจจัย	มี "	๓
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕

อนโลม จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 [๒๕๓] รุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

มี ๓ นัย

อรุปีธรรม อาคัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒

ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วย

อุทธัจจะ อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย พึงกำหนด หัวข้อปัจจัย ๙ ว่าเป็นเหตุกะ

[๒๕๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๕๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย	มี "	๙
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๑
กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๑
กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย
กับ ฯลฯ มี " ๓

อนโลมปัจจัยจะ จบ

[๒๖๐] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในสหชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๖
ในนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปุเรชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในกัมมปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในวิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอาหารปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอินทริยปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในณานปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในมคคปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในสัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในวิปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในอตฺถิปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔
ในนตฺถิปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในอวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๔

ปัจจัยนิยานโลม จบ

แม่สหชาติวาร ก็เหมือนกับปฏิจวาร

ปัจจัยวาร

[๒๖๑] รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ เหมือนกับปฏิจวาร

อรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ

รูปีธรรม และอรุปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป

อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ

หัวข้อปัจจัยที่เหลือนอกนั้น พึงจำแนกเป็น ปวัตติ ปฏิสนธิ อย่างนี้

[๒๖๒] อรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ

ชันรทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ

อรุปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม ฯลฯ ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ

อรุปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่สหรกตด้วยจักขวิญญาณและจักขายตนะ

ชันร ๒ ฯลฯ ที่สหรกตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็น
อรุปีธรรม และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

[๒๖๓] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอาร์มมณปัจจัย	มี " ๓
ในอริปัตติปัจจัย	มี " ๔
ในอนันตรปัจจัย	มี " ๓
ในสมนันตรปัจจัย	มี " ๓
ในสหชาติปัจจัย	มี " ๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๖
ในนิสสยปัจจัย	มี " ๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปุเรชาตปัจจย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจย	มี "	๓
ในกัมมปัจจย	มี "	๙ ฯลฯ
ในมัคคปัจจย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจย	มี "	๓
ในวิปปยุตตปัจจย	มี "	๙
ในอติปัจจย	มี "	๙
ในนัตติปัจจย	มี "	๓
ในวิคตปัจจย	มี "	๓
ในอวิคตปัจจย	มี "	๙

อนโลม จบ

[๒๖๔] รุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

อรุปีธรรม อาคัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ จักขวิญญาณ อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาคัยกายายตนะ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาคัยหทัยวัตถุ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วย

อุทธีจจะ อาคัยหทัยวัตถุ

รุปีธรรม และอรุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจย พึงกระทำปวัตติ ปฏิสนธิ

อรุปีธรรม อาคัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ

โหมะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาคัยชั้นทั้งหลาย

ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

รุปีธรรม อาคัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ปฏิสนธิ

รุปีธรรม และอรุปีธรรม อาคัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม

ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ

รุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรมและมหาภูตรูป

ทั้งหลาย ปฏิสนธิ

รุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาณและจักขายตนะ

ชั้น ๒ ฯลฯ ที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็น

อรุปีธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โหมะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

อาคัยชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และหทัยวัตถุ

รุปีธรรม และอรุปีธรรม อาคัยรุปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นอเหตุกะ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม และหทัย-

*วัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม

และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ

[๒๖๕] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๙

ในปัจจยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจนาชาตปัจจย มี "

ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย มี "

Page 83

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉณปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๖๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓ ฯลฯ

พึงกระทำให้หมด

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

อนโลมปัจจัยนี้ะ จบ

[๒๖๗] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

พึงกระทำให้หมด

ในฉณปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ในมคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ

ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙

ปัจจัยยานโลม จบ

แม่นิสสยวาร ก็เหมือนกับ ปัจจยวาร

สังสังขาร

[๒๖๘] อรูปธรรม คลุกเคล้ากับอรูปธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอรูปธรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ

[๒๖๙] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๑

ปัจจัยนี้ะกิตติ การนับทั้ง ๓ กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ ทั้งหมดพึงกระทำอย่าง

ที่กล่าวมาแล้ว มีหัวข้อปัจจัย ๑ เท่านั้น

ปัญหาวาร

[๒๗๐] อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันรทั้งหลาย

โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย

โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม และอรูปธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันร และจิตต-

* สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

[๒๗๑] รูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ อตถินทริย ปริสินทริย ชิวิตินทริย

อาโปธาตุ ฯลฯ กวพิงการารอาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส

เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน โดยอาร์มมณปัจจัย โผฐฐัพพา-

*ยตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอาร์มมณปัจจัย

ชั้นทั้งหลายที่เป็นรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อทธีวิญญาน แก่ปุพเพนิวาสา-

*นุสสติญาน แก่นาคตังสญาน แก่อวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว

พิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาซึ่งกุตลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน

จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ แล้วพิจารณาผล

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ

กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม

โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอรุปีธรรม โดยเจโต-

*ปริยญาน

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญานัญญาตนะ อากัญญาตนะ

เป็นปัจจัยแก่เนาสัญญานาสัญญาตนะ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อทธีวิญญาน แก่เจโตปริย-

*ญาน แก่ปุพเพนิวาสนุสสติญาน แก่ยถากัมมุปคญาน แก่นาคตังสญาน

แก่อวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๒๓๒] รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลกระทำ

กาวฬิงการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเฟلينยัง

เพราะกระทำคามยินตินั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ

เกิดขึ้น

อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

บุคคลกระทำชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอรุปีธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

แล้ว ย่อมยินดี ฯลฯ รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอรุปีธรรม

เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม และอรุปีธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอรุปีธรรม

เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

[๒๓๓] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้น

ทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ที่เกิดหลังๆ และแก่ผลสมบัติ โดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๗ นัย

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี

[๒๓๔] รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยฤดู ฯลฯ โภชนะ

ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ฤๅ โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผล สมบัติ
โดยอุปนิสัยปัจจัย
อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสัยะ อนันตรูปนิสัยะ ปกตูปนิสัยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสัยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน
ฯลฯ สิล ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกาย เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมบัติ
โดยอุปนิสัยปัจจัย

[๒๓๕] รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาติ วัตถุปุเรชาติ
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาติ ได้แก่จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กาวัง-
*การหาร โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โณภูมิจิตตตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ
ที่เป็นวัตถุปุเรชาติ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น
อรุปีธรรม โดยปุเรชาติปัจจัย

[๒๓๖] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยปัจจุชาติปัจจัย
คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน โดยปัจจุชาติปัจจัย

[๒๓๗] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอาเสวนปัจจัย
คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น อรุปีธรรม ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ

[๒๓๘] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
*ขันธ์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก-
*ขันธ์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตา-
*รูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม และอรุปีธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
*ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์
และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๒๓๙] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยวิปากปัจจัย มี ๓ นัย

[๒๔๐] รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอาหารปัจจัย
คือ กาวังการหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย
อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย
[๒๔๑] รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอินทริยปัจจัย
คือ รูปขีรีนทริย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอินทริยปัจจัย
รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอินทริยปัจจัย
คือ จักขุนทริย เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายินทริย เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ โดยอินทริยปัจจัย

อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย
รุปีธรรมและอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยอินทริยปัจจัย
คือ จักขุนทริย และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่
สหรคด้วยจักขุวิญญาณ โดยอินทริยปัจจัย กายินทริย ฯลฯ

[๒๔๒] อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ฯลฯ เป็นปัจฉิม โดยมคคปัจฉิม มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉิม โดยสัมปยุตตปัจฉิม มี ๑ นัย

[๒๘๓] รุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมแก่ขันธ

ทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉิม

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจฉิมแก่จักขวิญญาณ

กายยตนะ เป็นปัจฉิมแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉิม

อรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิม แก

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉิม ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลาย

ที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉิม

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่กาย

นี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจฉิม

[๒๘๔] รุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดจนอัสสนุสตั

กาวฬิงการาหาร เป็นปัจฉิมแก่กายนี้ โดยอตฺถิปัจฉิม รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉิม

แก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉิม

รุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมแก่ขันธ

ทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ กาวฬิงการาหาร โดยความเป็น

ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ด้วยทิพพโสตราต ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจฉิมแก่จักขวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจฉิมแก่

กายวิญญาณ จักขยตนะ เป็นปัจฉิมแก่จักขวิญญาณ กายยตนะ เป็นปัจฉิมแก่

กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม โดย

อตฺถิปัจฉิม

อรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่ขันธ ๓ ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉิม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่

กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจฉิม

อรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม และอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐาน-

* รูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉิม ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

รุปรธรรม และอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม และมหาภูตรูป

ทั้งหลาย เป็นปัจฉิมแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉิม

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม และกาวฬิง-

* การาหาร เป็นปัจฉิมแก่กายนี้ โดยอตฺถิปัจฉิม

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปรธรรม และ

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉิมแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉิม

รุปรธรรม และอรุปรธรรม เป็นปัจฉิมแกอรุปรธรรม โดยอตฺถิปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหารคตด้วยจักขวิญญาณ และ

จักขยตนะ เป็นปัจฉิมแก่ขันธ ๓ โดยอตฺถิปัจฉิม ขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
ที่เป็นอรูปธรรม ที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓
โดยอตฺถิปัจจัย ชั้นที่ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอรูปธรรม และ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย

[๒๘๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๗	
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๖
ในณานปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๗
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗

พึงนับอย่างนี้

อนฺโลม จบ

[๒๘๖] รูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

รูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย
อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
กัมมปัจจัย

รูปธรรม และอรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยสหชาตปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อินทริยปัจจัย

รูปธรรม และอรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปธรรม โดยสหชาตปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

[๒๘๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๗

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย มี " ๓ ฯลฯ
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๖
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตติปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๔

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียะ จบ

[๒๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธริปปปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

พึงนับอย่างนี้

อนโลม จบ

[๒๔๙] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒
 ในธริปปปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนโลมมาติกา

ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ปัจจนียานโลม จบ

รูปีทุกะ จบ

โลกียทุกะ

ปฏิจจวาร

[๒๕๐] โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นโลกียธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย

อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป

อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

โลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

โลกียธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม

โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหา-

* ภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๒๕๑] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๒
 ในธริปปปัจจัย มี " ๔
 ในอนันตรปัจจัย มี " ๒
 ในสมนันตรปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๕
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๕
ในฌานปัจจัย	มี "	๕
ในมัคคปัจจัย	มี "	๕
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอติปัจจัย	มี "	๒
ในนัตติปัจจัย	มี "	๒
ในวิคตปัจจัย	มี "	๒
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕

อนโลม จบ

[๒๙๒] โลภียธรรม อาศัยโลภียธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นโลภียธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ โมหะ
ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคด้วย
วิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ

ฯลฯ

[๒๙๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี " ๕

ในอาเสวนมุลกนัย ในโลกุตตระ ในสุทธกอรุปภูมิ พึงกำหนดคำว่า
วิปาก ส่วนที่เหลือนอกนั้น พึงกระทำตามปรกติ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมัคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

ปัจจนียะ จบ

[๒๙๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๒
บทที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	เป็นต้น เหมือนกับปัจจนียะ	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๕	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

อนุโลมปัจจนียะ จบ

[๒๙๕] ในอาร์มมณปัจจย กับปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๑
ในอนันตรปัจจย กับ ฯลฯ มี " ๑
ในอวิคตปัจจย กับ ฯลฯ มี " ๑

ปัจจนียานุโลม จบ

สหชาตวาร เหมือนกับปัจจจวาร

ปัจจจวาร

[๒๙๖] โลภยธรรม อาศัยโลภยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลภยธรรม ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตต-

* สมภูฐานรูป กุฏิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นโลภยธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

โลภุตตรธรรม อาศัยโลภยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย คือ ชั้น
ทั้งหลาย ที่เป็นโลภุตตรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

โลภยธรรม และโลภุตตรธรรม อาศัยโลภยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลภุตตรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

โลภุตตรธรรม อาศัยโลภุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย มี ๓ นัย

โลภยธรรม อาศัยโลภยธรรม และโลภุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

* ปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นโลภุตตรธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย

โลภุตตรธรรม อาศัยโลภยธรรม และโลภุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลภุตตรธรรม และหทัยวัตถุ
ชั้น ๒ ฯลฯ

โลภยธรรม และโลภุตตรธรรม อาศัยโลภยธรรม และโลภุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลภุตตรธรรม และหทัยวัตถุ
ชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นโลภุตตรธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๒๙๗] ในเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๙

ในอาร์มมณปัจจย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจย มี " ๙

ในอนันตรปัจจย มี " ๙

ในสมนันตรปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๙

ในสหชาตปัจจย มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจย มี " ๙

ในนิสสยปัจจย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจย มี " ๙

ในปุเรชาตปัจจย มี " ๙

ในอาเสวนปัจจย มี " ๙

ในกัมมปัจจย มี " ๙

ในวิปากปัจจย มี " ๙ ฯลฯ

ในมัคคปัจจย มี " ๙

ในสัมปยุตตปัจจย มี " ๙

ในวิปปยุตตปัจจย มี " ๙

ในอัติปัจจย มี " ๙

ในนัตติปัจจย มี " ๙

ในวิคตปัจจย มี " ๙

ในอวิคตปัจจย มี " ๙

อนุโลม จบ

[๒๙๘] โลภยธรรม อาศัยโลภยธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นโลภยธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึง
อสังญัสสัถ์ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
 ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่
 สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย
 วิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และหทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๒๙๙]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙

ในโลกุตตระ ในอรุณภูมิ พึงกำหนดวาทิมาก

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขันธ์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนัตถปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๐๐]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
บทที่ว่าไม่ใช่อนันตรปัจจัย	เป็นต้น	เหมือนกับปัจจัยนี้ะ	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย			
กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๒		
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนัตถปัจจัย			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย			
กับ ฯลฯ	มี "	๓	

อนุลอมปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๐๑]	ในอารมณ์ปัจจัย		
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑		
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑

ปัจจัยนี้านุลอม จบ

สังสังฐาวาร

[๓๐๒] โลภกรรม คลุกเคล้ากับโลภกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นโลภกรรม ชั้น ๒ ฯลฯ
 ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

โลภธรรม คลุกเคล้ากับโลภธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นโลภธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ
 สังสังฐาวารพึงให้พิสดารอย่างนี้ พร้อมด้วยการนับ มีหัวข้อปัจจัย ๒
 สัมปยุตตวาท เหมือนกับสังสังฐาวาร

ปัญหาวาร

[๓๐๓] โลภกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภกรรม โดยเหตุปัจจัย
 คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นโลภกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
 จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
 โลภธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภธรรม โดยเหตุปัจจัย มี ๓ นัย
 [๓๐๔] โลภกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภกรรม โดยอารมณ์ปัจจัย
 คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว

พิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณา กุตลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน
จากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณาภิเลสที่ละ-

* แล้ว พิจารณาภิเลสที่ขมแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกียธรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแกกายวิญญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิริยญาณ แกเจโต-

* ปริยญาณ แกบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แกยถากัมมุปคญาณ แกอนาคตังสญาณ
แกอวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ นิพพานเป็นปัจจัยแกมรรค แกผล โดยอาร์มมณปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล

พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแกโคตรภู แกโวทาน แกอวิชชนะ โดย

อาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกุตตร-

* ธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกเจโตปริยญาณ แก

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แกอนาคตังสญาณ แกอวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๓๐๔] โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุปสกรกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ จากมาน ฯลฯ

พระเสกขบุคคลทั้งหลาย กระทำโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ฯลฯ กระทำโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม

ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยั้ง เพราะกระทำ-

* ความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก-

* สัมมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกุตตรธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ นิพพาน เป็นปัจจัยแกมรรค แกผล โดย

อริปัตปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย

แกสัมมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำ-

* มรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว

พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแกโคตรภู แกโวทาน โดยอริปัตปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย

แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม โดยอริปัต-

* ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม

เป็นปัจจัยแกสัมมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

[๓๐๖] โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภยกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลภกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์
ทั้งหลายที่เป็นโลภกรรม ที่เกิดหลังๆ ฯลฯ อนโณมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนโณม
เป็นปัจจัยแก่ไวทาน โดยอนันตรปัจจัย

โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค ไวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค

อนโณม เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ แนวสัญญาสนาสัญญาตนะ ของบุคคลผู้ออกจาก
นิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ โดยอนันตรปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์
ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย มรรค เป็นปัจจัย
แก่ผล ผลเป็นปัจจัยแก่ผล โดยอนันตรปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภยกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ผล เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภยกรรม โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๓๐๗] โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภยกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็น
โลภกรรมแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังอภิญาให้เกิดขึ้น
ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือปฏิฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นโลภกรรม ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน

ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่เป็นโลภกรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่

เป็นโลภกรรม ฯลฯ แก่ทุกขทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่เป็นกตลและอกตล เป็นปัจจัยแก่วิบาก โดยอุปนิสสยปัจจัย

โลภกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัย
แก่ปฐมมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็นปัจจัย
แก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย

โลภกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค
โดยอุปนิสสยปัจจัย ทุติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย
โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรค
แล้วยังสมาบัติที่ยัง ไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้วพิจารณาเห็นสังขาร
โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข โดยความเป็นอนัตตา

มรรคของพระอริยะเหล่านั้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความฉลาดในฐานะ

และอฐานะ โดยอุปนิสสยปัจจัย ผลสมบัติ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย

โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๓๐๘] โลภกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภกรรม โดยปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาติ วัตถุปุเรชาติ

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข โดยความเป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส
เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ โภภูริพพายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาติ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ที่เป็นโลกียธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

มีอย่างเดียว คือ วัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ

ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

[๓๐๙] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยปัจจนาชาตปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจยแก่กายนี้

ที่เกิดก่อน โดยปัจจนาชาตปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยปัจจนาชาตปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจยแก่กาย

นี้ที่เกิดก่อน โดยปัจจนาชาตปัจจย

[๓๑๐] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยอาเสวนปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยแก่ขันธ

ทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอาเสวนปัจจย อนโสม

เป็นปัจจยแกโคตรกุ อนโสม เป็นปัจจยแกโฆทาน โดยอาเสวนปัจจย

โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยอาเสวนปัจจย

คือ โคตรกุ เป็นปัจจยแกมรรค โฆทาน เป็นปัจจยแกมรรค โดย

อาเสวนปัจจย

[๓๑๑] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยกัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจยแก่

วิปากขันธ และกภูตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยกัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตต-

*ขันธทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจย

แกวิปากขันธทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยกัมมปัจจย

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย

โดยกัมมปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม

โดยกัมมปัจจย

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ และ

จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

[๓๑๒] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยกัมมปัจจย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นโลกียธรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจยแก่ขันธ ๓

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปากปัจจย ขันธ ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยวิปากปัจจย มี ๓ นัย

[๓๑๓] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยอาหารปัจจย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจย ในปฏิสนธิขณะ กพพิงการาหาร

เป็นปัจจยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยวิปากปัจจย มี ๓ นัย

[๓๑๔] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยอินทริยปัจจย

พิงกระทำปฏิสนธิ จักขุอินทริยเป็นปัจจยแก่จักขวิญญาณ กายินทริยเป็นปัจจย

แก่กายวิญญาณโดยอินทริยปัจจย รูปชีวิตินทริยเป็นปัจจย แกกภูตตารูปทั้งหลาย

โดยอินทริยปัจจย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจยแกโลกุตตรธรรม โดยอินทริยปัจจย มี ๓ นัย

[๓๑๕] โลกียธรรม เป็นปัจจยแกโลกียธรรม โดยฌานปัจจย

มี ๑ นัย

โลกุตตรธรรม ฯลฯ มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยมคคปัจจย ในโลกียธรรม มี ๑ นัย ใน

โลกุตตรธรรม มี ๓ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ นัย
โลกุตตรธรรม ฯลฯ มี ๑ นัย

[๓๑๖] โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัย
แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย
ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแกหทัยวัตถุ โดยวิปยุตต-
*ปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้นทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาณ
กายยตนะ เป็นปัจจัยแกกายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นโลกียธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัย
แกกายนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้น
ทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย
ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แกกายนี้ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

[๓๑๗] โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก
ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ตลอดถึงอัสสนุสัจจ
ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เหมือนกับ
ปุเรชาติปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม โดย
อัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัย
แกกายนี้ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย กฬพิงการหาร เป็นปัจจัยแกกายนี้
โดยอัติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแกกฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอัติ-

*ปัจจัย

โลกียธรรม เป็นปัจจัยแกโลกุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้น
ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย
โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย
คือ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกชั้น ๓ โดยอัติ-

*ปัจจัย ชั้น ๒ ฯลฯ

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอัติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แกกายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม โดย
อัติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกชั้น ๓ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ชั้น ๒ ฯลฯ

โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกโลกียธรรม โดยอัติ-
*ปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และ
กฬพิงการหาร เป็นปัจจัยแกกายนี้ โดยอัติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และ
รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย
โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม และหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ โดยอตฺถิปัจจัย ชั้น ๒ ฯลฯ
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย

[๓๑๘] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในอริปติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๔	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมคฺคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๓
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๓

อนฺโลม จป

[๓๑๙] โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย

โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยปุเรชาตปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาต-
*ปัจจัย

โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม โดย
สหชาตปัจจัย

โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม โดยสหชาต-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยอินทรีย์ปัจจัย

โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม โดย
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

[๓๒๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี "

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สนิสยปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสยปัจจัย มี " ๗
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย มี " ๖
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย มี " ๗

ฯลฯ
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย มี " ๗
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตติปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๗
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๗
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อวิคตปัจจัย มี " ๔

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๒๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔ ฯลฯ
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๒
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสยปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔ ฯลฯ
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๒
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๒
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔

ปัจจัยนี้ยานโลม จบ

[๓๒๒] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓
 ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนโลมมาตिका

ในอวิคตปัจจัย
 กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๗

ปัจจัยนี้ยานโลม จบ

โลกียทุกะ จบ

เกินจิวิญญูญยทุกะ

ปฏิจจวาร

[๓๒๓] เกณจิวิญญูญยธรรม อาคัยเกินจิวิญญูญยธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่เป็น

เกินจิวิญญูญยธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาคัยขันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาคัย
 หทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๓ อาคัยมหาภูตรูป ๑ จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตตารูป
 ที่เป็นอุปาทารูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

เกินจิวิญญูญยธรรม อาคัยเกินจิวิญญูญยธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ ที่เป็นเกินจิวิญญูญยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป

อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นเกินจิวิญญูญยธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาคัยขันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาคัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

อนโลม จบ

[๓๒๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๙

การนับทั้งสี่พึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้

สหชาตวารกิติ ปัจจยวารกิติ นิสสยวารกิติ สังสัฏฐวารกิติ สัมปยุตต-
*วารกิติ พึงให้พิสดารอย่างนี้

ปัจจัยวาร พึงแสดง หทัยวัตถุ และอายตนะห้า พึงกระทำตามสมควร

ปัญหาวาร

[๓๒๖] เกณจิวิญญูญยธรรม เป็นปัจจัยแก่เกณจิวิญญูญยธรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเกณจิวิญญูญยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

ฯลฯ

[๓๒๗] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙
ในอิริคตปัจจัย มี " ๙

อนโลม จบ

[๓๒๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๙

ปัจจนียะ จบ

การนับทั้งสี่พึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้

เกณจิวิญญูญยทุกะ จบ

อาสวทุกะ

ปฏิจวาร

[๓๒๙] อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ กามาสวะ อวิชชาสวะ
อาศัยทิฏฐาสวะ กามาสวะ ทิฏฐาสวะ อาศัยอวิชชาสวะ อวิชชาสวะ อาศัย
ภวาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ

พึงผูกจักรนัย แม้อย่างหนึ่งๆ

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรม

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยกามาสวะ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลาย ขั้นทั้งหลาย อาศัย
หทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวะ ๔ อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ ที่เป็นอาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑
ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
และอาสวธรรมทั้งหลาย ชันร์ ๒ ฯลฯ

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ ที่ภูฐานสวะ อวิชาสวะ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัย
ชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ชันร์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๓๓๐]	ในเหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙	
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑	
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙	
ในอริตปัจจัย	มี "	๙	

อนโลม จบ

[๓๓๑] ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชันร์ทั้งหลาย ชันร์ทั้งหลาย
อาศัยหทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถุ

อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันร์
ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ

[๓๓๒] ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชันร์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
ตลอดถึงอสังขยัตถุ

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยอาสวธรรม และสัมปยุตตชันร์ทั้งหลาย

ฯลฯ

[๓๓๓]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓	

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย มี " ๓

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๓๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุรุษปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจเจกปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

อนุโลมปัจจัยนี้ะ จบ

[๓๓๕] ในอารมณ์ปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๒

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในวิปากปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในมคคปัจจัย มี " ๑

ในอโรคปัจจัย มี " ๒

ปัจจัยนี้ะ อนุโลม จบ

สหชาตาร เหมือนกับ ปฏิจวาร

ปัจจัยวาร

[๓๓๖] อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย อาสว-

*มูลกนัย มี ๓ นัย เหมือนกับ ปฏิจวาร

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้นเพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาศัย

หทัยัตถ จิตตสมุฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปอาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย

ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยหทัยัตถ

อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาสว-

*ธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นอสาขธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่-

* ไม่ใช่อสาขธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ อสาขธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัย
หทัยวัตถุ

อสาขธรรม อาศัยอสาขธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

พึงผูกัจฉกรณ

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และหทัยวัตถุ

พึงผูกัจฉกรณ

ธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม อาศัยอสาขธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อสาขธรรม
และอสาขธรรมทั้งหลาย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาขธรรม อาศัย
อสาขธรรม และหทัยวัตถุ

อสาขธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม อาศัยอสาขธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่อสาขธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์
๑ ที่ไม่ใช่อสาขธรรม และกามาสวะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกัจฉกรณ

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยกามาสวะ
และหทัยวัตถุ

พึงผูกัจฉกรณ

ฯลฯ

[๓๓๓] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในวิคตปัจจัย มี " ๙

อนโลม จบ

[๓๓๔] ธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่ว่าเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อสาขธรรม
ซึ่งเป็นเหตุปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ เหตุปัจจัยสนธิ ตลอดถึงอสังขยสัจจ จักขวิญญาน
อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาขธรรม
ซึ่งเป็นเหตุปัจจัย อาศัยหทัยวัตถุ

อสาขธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อสาขธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่า
เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ

[๓๓๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

การนับทั้งปวง พึงนับอย่างนี้

นิสสยวาร เหมือนกับ ปัจจัยวาร

สังสังญาวาร

[๓๔๐] อสาขธรรม คลุกเคล้ากับอสาขธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ คลุกเคล้ากับกามาสวะ

พึงผูกัจฉกรณ

ฯลฯ

[๓๔๑] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอริคตปัจฉัย	มี "	๙
[๓๔๒] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปริตติปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปากปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มคคปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจฉัย	มี "	๙

การนับกิติ สัมปยุตตวารกิติ เหมือนกับ สังสัทฐาวาร

ปัญหาวาร

[๓๔๓] อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจฉัยแกทิฐฐาสวะ อวิชชาสวะ โดยเหตุปัจฉัย

ภวาสวะ เป็นปัจฉัยแก อวิชชาสวะ โดยเหตุปัจฉัย

พึงผูกัจฉกรณ

อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจฉัยแกทิฐฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย

เหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธ และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย ปฏิสนธิ

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย

และอาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสว-

* ธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย

อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่

อาสวธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรมเป็นปัจฉัย

แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

[๓๔๔] อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม

เกิดขึ้น

อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย

อาร์มมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณา

นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจฉัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจฉัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสทีละแล้ว ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ก็เลส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ทั้งหลายที่ขมแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวรรรณ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อาสวรรรณ โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ แก่เจโตปริย-

* ญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่
อวิชชณะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ บุคคลให้ทานแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียังซึ่งทานนั้น เพราะปรารถ
ความยินดีนั้น อาสวรรรณทั้งหลาย เกิดขึ้น

ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียัง ซึ่ง-

* ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวรรรณ ให้หนักแน่นแล้ว เพราะปรารถความยินดีนั้น
อาสวรรรณทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ และธรรมที่ไม่ไ
อาสวรรรณ โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนที่สอง บุคคล
ย่อมยินดีย่อมผลิตเพิลนียัง เพราะปรารถความยินดีนั้น อาสวรรรณ และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

อาสวรรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถอาสวรรรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาสวรรรณ
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

อาสวรรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ไ
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถอาสวรรรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ไ
อาสวรรรณ เกิดขึ้น

อาสวรรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ และ
ธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถอาสวรรรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาสวรรรณ และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

[๓๔๕] อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำอาสวรรรณ
ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวรรรณทั้งหลาย เกิดขึ้น มี ๓ นัย

พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ไ
อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ กระทำนิพพานให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุฏ แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
อริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวรรรณ
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียัง

เพราะกระทำคามยินดีนั้นให้หนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวรรรณ เป็นปัจจัยแก่อาสวรรรณ โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นการอย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นการอย่างหนักแน่น อาสวธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น อาสวธรรมทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้หนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปติปัจจัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอริปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำอาสวธรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลายให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ฯลฯ อาสวธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น มี ๓ นัย พึงกระทำว่าเป็นการอย่างหนักแน่น

[๓๔๖] อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น โดยอนันตรปัจจัย

อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดขึ้น โดยอนันตรปัจจัย อาสวธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดขึ้น เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดขึ้น โดยอนันตรปัจจัย อนฺโถม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดขึ้น เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม ที่เกิดขึ้น โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดขึ้น เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดขึ้น และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตร-
*ปัจจัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย

อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย และพึงแสดง หทัยวัตถุ

[๓๔๗] อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ อาสวธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน
 ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิวฐิ
 บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจฉัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมมาบัติ
 โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว
 ก่อมานะ ถือทิวฐิ ศีล ฯลฯ ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจฉัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความ
 ปรารภณา โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
 อาสวธรรม โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว
 ก่อมานะ ถือทิวฐิ
 บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ
 ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจฉัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความ
 ปรารภณา โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม
 โดยอุปนิสสยะปัจฉัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 มี ๓ นัย

[๓๔๘] ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
 โดยปุเรชาตปัจฉัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ หทัยวัตถุ ฯลฯ
 พึงให้พิสดารอย่างนี้
 โภฏฐิพพายตนะ เป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาน โดยปุเรชาตปัจฉัย
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขวิญญาน
 กายตนะ เป็นปัจฉัยแก่กายวิญญาน หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย
 ที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย
 ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลกระทำหทัยวัตถุให้
 หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยิ่งซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความ
 ยินดีนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย
 โดยปุเรชาตปัจฉัย
 ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
 อาสวธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลกระทำจักขุให้หนักแน่นแล้ว
 ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินซึ่งจักขุ เพราะปรารภความยินดีนั้น อาสวธรรม
 และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เกิดขึ้น
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่อาสวธรรม และ
 อาสวสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย
 [๓๔๙] อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย
 ปัจจชาตปัจฉัย
 คือ อาสวธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน โดย
 ปัจจชาตปัจฉัย
 ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย
 ปัจจชาตปัจฉัย
 คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉัยแก่
 กายนี้ที่เกิดก่อน โดยปัจจชาตปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
อสาवรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ
โดยปัจจัยชาติปัจจัย

คือ อสาवรรณ ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจัยชาติปัจจัย

[๓๕๐] อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ โดยอาเสวนปัจจัย
มี ๙ นัย

[๓๕๑] ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ
โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่
วิบากชั้น และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ โดยกัมมปัจจัย
คือ เจตนาที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอสาवรรณ
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อ
สาवรรณ โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
อสาवรรณ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๓๕๒] ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ
โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

[๓๕๓] ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ
โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิงการหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย
ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอสา-
*ธรรมทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่อสาवรรณ และธรรมที่ไม่ใช่อ
สาवรรณ โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
อสาवรรณ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

[๓๕๔] ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ
โดยอินทริยปัจจัย

คือ อินทริยทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอินทริยปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ จักขุอินทริย เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายินทริย
เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยอินทริยปัจจัย รูปชีวิตินทริย เป็นปัจจัยแก่
กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย

๖.๑ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๓ นัย

๖.๒ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๙ นัย

๖.๓ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ นัย

[๓๕๕] อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ โดย
วิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อสาवรรณทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ อสาवรรณทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อสาवรรณ โดย
วิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปะเรชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อสาवรรณ เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ โดยวิปปยัตตปัจจัย
ปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย โดยวิปปยัตตปัจจัย

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ
เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม
โดยวิปปยัตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปปยัตตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยวิปปยัตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
ทั้งหลาย โดยวิปปยัตตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
โดยวิปปยัตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยวิปปยัตตปัจจัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
โดยวิปปยัตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปปยัตตปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปปยัตตปัจจัย

[๓๕๖] อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอัติปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทฐาสวะ โดยอัติปัจจัย

พึงพูกัจจนัย

อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
โดยอัติปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทฐาสวะ แก่อวิชชาสวะ แก่สัมปยุตต-

*ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย
อัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
ตลอดถึงอัสัญญัตต

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภภูฏัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดย
อัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย กวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้
โดยอัติปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ภูตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
ทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลกระทำหทัยวัตถุให้หนักแน่น
แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น
อาสวธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย
โดยอัติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พึงผูกัจฉกรณ

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ กามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อวิชชาสวะ โดยอรรถปัจจัย

พึงผูกัจฉกรณ

กามาสวะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ แก่อวิชชาสวะ โดยอรรถปัจจัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อาสวธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

อาสวธรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ อาสวธรรมทั้งหลาย และกาวฬิงการหาร เป็นปัจจัยแก่ภวรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ อาสวธรรมทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ภวรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พึงผูกัจฉกรณ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ กามาสวะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อจิตตาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

พึงผูกัจฉกรณ

[๓๔๗] ในเหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๗

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑	
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอรรถปัจจัย	มี "	๙

ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ชีวิตปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๓

อนโลมปัจฉิมนี้ะ จบ
[๓๖๑] ในอาร์มมณปัจฉิม
กับปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๙
ในอริปัตติปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๙
พึงกระทำบทที่เป็นอนโลมให้บริบูรณ์
ในอริคตปัจฉิม
กับปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๙
ปัจฉิมยานโลม จบ
อัสวทุกะ จบ
สาสวทุกะ
ปฏิจวาร

[๓๖๒] สาสวธรรม อาคัยสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม
ชันธ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาคัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาคัย
หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป
อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
อนาสวธรรม อาคัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ
สาสวธรรม อาคัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม
สาสวธรรม และอนาสวธรรม อาคัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม
ชันธ ๒ ฯลฯ

สาสวธรรม อาคัยสาสวธรรม และอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย
โลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะฉันได พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน
สาสวทุกะ จบ
อัสวสัมปยุตตทุกะ
ปฏิจวาร

[๓๖๓] อัสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอัสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอัสวสัมปยุตตรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ
อัสววิปยุตตรธรรม อาคัยอัสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจฉิม
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตรธรรม
โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระกด้วยโหมนัส
อัสวสัมปยุตตรธรรม และอัสววิปยุตตรธรรม อาคัยอัสวสัมปยุต-
*รธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอัสวสัมปยุต-
*รธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ชันธ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่
สหระกด้วยโหมนัส ชันธ ๒ ฯลฯ

อัสววิปยุตตรธรรม อาคัยอัสววิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอัสววิป-
*ยุตตรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยโมหะที่สหระกด้วยโหมนัส
ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วยอุทธีจะ
ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาคัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาคัย
หทัยัตถ มหาภูตรูป ๓ อาคัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๑ อาคัยมหาภูตรูป ๓ มหา-
*ภูตรูป ๒ อาคัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็น
อุปาทารูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

อัสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอัสววิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจฉิม
คือ สัมปยุตตชันธ อาคัยโมหะ ที่สหระกด้วยโหมนัส ที่สหระกด้วย

อสาวิปยตตธรรมา อคัยอสาวิปยตตธรรมา และอสาวิปยตต-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปิปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ อาศัยชันร์ ๑ ที่สหระคด้วยโหมนัส และโมหะ

ชันร์ ๒ ฯลฯ

อาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยัตตธรรม และอาสววิปปยัตต-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปิปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยัตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส
และโมหะ

อาสวสัมปยัตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยัตต-

*ธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปิปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่สหระคด้วย
โหมนัส และโมหะ ชันร์ ๒ ฯลฯ

ในปัจจุบันทั้งปวง พึงให้พิสดารอย่างทีกล่ามาแล้ว

ฯลฯ

[๓๖๖] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๖
ในอริปิปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๖
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๖
ในอัญญมัญญปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๖	
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๖
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๖
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๖
ในฌานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยัตตปัจจัย	มี "	๖
ในวิปปยัตตปัจจัย	มี "	๙
ในอัติปัจจัย	มี "	๙
ในนัตติปัจจัย	มี "	๖
ในวิคตปัจจัย	มี "	๖
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

อนุลอม จบ

[๓๖๗] อาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยัตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ อาศัย

ชันร์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ

อาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสววิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยัตต-

*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ เหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญัสสัตัว

[๓๖๘] อาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยัตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยัตตธรรม

อาสววิปปยัตตธรรม อาศัยอาสววิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม
จิตตสมภูฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่
สหระคด้วยอุทธีจะ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชันร์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
ตลอดถึงอสังญัสสัตัว

สหกรณ์ด้วยวิจิตรจินา ที่สหกรณ์ด้วยอหัจจะ และโมหะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานเปกกร์ ภาค ๓

ขลข ไม่ไชเพราะวิปากปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะอาหารปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะอินทริยปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะฌานปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะมัคคปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะสัมปยุตตปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะวิปปยุตตปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะนัตถิปัจจย

ขลข ไม่ไชเพราะวิคตปัจจย

[๓๗๒] ในปัจจยที่ไม่ไชเพราะเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๒

ในปัจจยที่ไม่ไชอารัมมณปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชอริปัตติปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ไชอนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชสมนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชอัญญมัญญปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชอุปนิสสยปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชบุเรชาตปัจจย	มี "	๗
ในปัจจยที่ไม่ไชปัจจลาชาตปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ไชอาเสวนปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ไชกัมมปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ไชวิปากปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ไชอาหารปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ไชอินทริยปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ไชฌานปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ไชมัคคปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ไชสัมปยุตตปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชวิปปยุตตปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ไชนัตถิปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ไชวิคตปัจจย	มี "	๓

ปัจจนิยะ จบ

[๓๗๓] ในปัจจยที่ไม่ไชอารัมมณปัจจย

กับเหตุปัจจย	มีหัวข้อปัจจย ๓
ในปัจจยที่ไม่ไชบุเรชาตปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๖
ในปัจจยที่ไม่ไชวิปากปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๙
ในปัจจยที่ไม่ไชสัมปยุตตปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๓
ในปัจจยที่ไม่ไชวิปปยุตตปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๔
ในปัจจยที่ไม่ไชนัตถิปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๓
ในปัจจยที่ไม่ไชวิคตปัจจย	
กับ ขลข	มี " ๓

อนโลมปัจจนิยา จบ

[๓๗๔] ในอารัมมณปัจจย

กับปัจจยที่ไม่ไชเหตุปัจจย	มีหัวข้อปัจจย ๒
ในอนันตรปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในสมนันตรปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในกัมมปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในวิปากปัจจย กับ ขลข	มี " ๑
ในอาหารปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในมัคคปัจจย กับ ขลข	มี " ๑
ในสัมปยุตตปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในวิปปยุตตปัจจย กับ ขลข	มี " ๒
ในวิคตปัจจย กับ ขลข	มีหัวข้อปัจจย ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
ในอริยจิตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ปัจจัยนิยานโลม จบ
สหชาตวาร เหมือนกับ ปฏิจจวาร
ปัจจัยวาร

[๓๗๕] อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับ ปฏิจจวาร

อาสววิปปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุต-

* ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยโมหะ ที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาคัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาคัย
หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๓ อาคัยมหาภูตรูป ๑ จิตตสมุฏฐานรูป กุฎิตตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตรธรรม
อาคัยหทัยัตถุ โมหะที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธีจจะ อาคัยหทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยหทัยัตถุ สัมปยุต-

* ชันธทั้งหลาย อาคัยโมหะที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธีจจะ

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปปยุต-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยหทัยัตถุ จิตต-

* สมุฏฐานรูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตชันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
อาคัยโมหะที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ
ชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโถมันส และโมหะ อาคัยหทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม และหทัยัตถุ
ชันธ ๒ ฯลฯ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ ชันธ ๒ ฯลฯ

อาสววิปปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุต-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโถมันส
ที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
โมหะที่สหระคตด้วยโถมันส อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโถมันส และ
หทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุต-

* ธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม และหทัยัตถุ
ชันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่สหระค
ด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และโมหะ ชันธ ๒
ฯลฯ ชันธ ๓ และโมหะ อาคัยชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยโถมันส และหทัยัตถุ
ชันธ ๒ ฯลฯ

[๓๗๖] อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร

อาสววิปปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตตรธรรม และหทัยัตถุ
ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลาย อาคัยหทัยัตถุ จักขุวิญญาณ
อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาคัยกายตนะ ชันธทั้งหลายที่เป็นอาสว-
* วิปปยุตตรธรรม อาคัยหทัยัตถุ โมหะ ที่สหระคตด้วยโถมันส ที่สหระคตด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัยหทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยหทัยัตถุ สัมปยุต-

*ขันธ์ทั้งหลาย อาคัยโมหะที่สหระคด้วยโถมณัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธีจจะ

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโถมณัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ อาคัยหทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุต-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม และหทัยัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

อาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคด้วยโถมณัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทธีจจะ อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโถมณัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ และหทัยัตถุ

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุต-

*ธรรม และอาสววิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาคัยขันธ์ ๑ ที่สหระคด้วยโถมณัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และหทัยัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอิทธิปัจจัย

ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะอิริคตปัจจัย

[๓๗๗] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในกัมมปัจจัย มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอิริคตปัจจัย มี " ๙

อนุลอม จบ

[๓๗๘] อาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัยขันธ์
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

อาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสววิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปยุต-

*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญูสัตว์
จักขวิญญาณ อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาคัยกายายตนะ ขันธ์ทั้งหลาย
ที่เป็นอาสววิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัยหทัยัตถุ โมหะ ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัยหทัยัตถุ

อาสววิปยุตตรธรรม อาคัยอาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุต-

*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาคัยขันธ์
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และหทัยัตถุ

ฯลฯ

[๓๗๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อิทธิปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓

การนับทั้งสองนี้ แม้นอกนี้ ฟังกระทำการอย่างนี้
แม้เนตติสยวาร์ ก็เหมือนกับ ปัจจัยวาร์

สังสังฐวาร์

[๓๔๐] อาสวสัมปยุตตรธรรม คลุกเคล้ากับอาสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

[๓๔๑] ในเหตุปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๖	
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๖
ในอริปติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๖
ในริปากปัจจัย	มี "	๑
ในอริคตปัจจัย	มี "	๖

อนุลอม จบ

[๓๔๒] อาสววิปปยุตตรธรรม คลุกเคล้ากับอาสวสัมปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ คลุกเคล้า
กับขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ
อาสววิปปยุตตรธรรม คลุกเคล้ากับอาสววิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ

[๓๔๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๒	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๖	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๖

การนับทั้งสองนี้ แม้นอกนี้ ฟังกระทำการที่กล่าวมาแล้ว
แม้สัมปยุตตวาร์ ก็เหมือนกับ สังสังฐวาร์

ปัญหาวาร์

[๓๔๔] อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โทสะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปป-
*ยุตตรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โทสะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปป-
*ยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค-
*ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
อาสวสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุต-
*ธรรม โดยเหตุปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-
*วิปปยัตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และ โมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-
*สัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และ โมหะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๓๘๕] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดยอาร์มมณ-
*ปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม และ โมหะ เกิดขึ้น

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสว-
*วิปปยัตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ชั้นทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ
เกิดขึ้น

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดยอาร์มมณ-
*ปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณา
ซึ่งกุศลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาอกุศลธรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน
จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ
นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวิชชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม
พิจารณาภิเลสทั้งหลายที่ขมแล้ว ในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ พิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็น
อาสววิปปยัตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็น
อนัตตาในที่นี้ ความยินดีไม่มี

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ อิทธิวิญาณ แก่ เจโตปริยญาณ แก่พเพนิวาसानุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่ อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ แก่โมหะ โดยอาร์มมณปัจจัย

อัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ ทาน ๗๗ ศีล ๗๗ บุคคลกระทำโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น วิกิจจา ๗๗ อุทธีจะ ๗๗ โทมณัส เกิดขึ้น กุตลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ๗๗

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน ๗๗

จักขุ ๗๗ หทัยัตถุ ๗๗ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสววิปปยุตตรธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ ๗๗ ทิฏฐิ โทมณัส วิกิจจา ๗๗ อุทธีจะ เกิดขึ้น

อัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอัสววิปป-

*ยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ๗๗ หทัยัตถุ ๗๗ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็น อัสววิปปยุตตรธรรม ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ เกิดขึ้น

อัสวสัมปยุตตรธรรม และ อัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

อัสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย วิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุต-
*รธรรม เกิดขึ้น

อัสวสัมปยุตตรธรรม และ อัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*วิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย วิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสววิปปยุต-
*รธรรม และ โมหะ เกิดขึ้น

อัสวสัมปยุตตรธรรม และ อัสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*สัมปยุตตรธรรม และอัสววิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย วิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ เกิดขึ้น

[๓๘๖] อัสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็น อัสวสัมปยุตตรธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสว-
*สัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุตตรธรรม เป็น ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อัสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปปยุตตรธรรมทั้งหลาย โดย อริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุต-

*รธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย อริปัตติธรรมที่ สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย อริปัตติปัจจัย

อัสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และ อัสว วิปปยุตตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุต-

*รธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติ-

*ปัจจัย อริปัตติธรรมที่สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น โมหะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดย-

*อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม

ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค มรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ กระทำนิพพาน

ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติ-

*ปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดย
ริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ กระทำ

อุโบสถกรรม กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี
ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ
เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตต-

*ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะ
กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

[๓๔๗] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม

โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดขึ้นหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่
สหระคด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ฐานะ โดย
อนันตรปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และ อาสว-

*วิปปยัตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระค
ด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดหลังๆ และโมหะ โดย
อนันตรปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระค
ด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วย
อุทฺธจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม โดยอนันตร

***วิปยตตรกรรม โดยอนันตรปัจจัย**

อาสวสัมปยตตธรรม และ อาสววิปยตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ อาสว-

***สัมปตัตถกรรม โดยอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโหมณัส ที่สหรคตด้วยวิจิจจนา ที่สหรคตด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดก่อนๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโหมณัส ที่สหรคตด้วยวิจิจจนา ที่สหรคตด้วยอุทฺธจจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตราบิจัย

อาสวสัมปตตธรรม และอัสววิปยตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

***วิปยตตรกรรม โดยอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยโหมณัส ที่สหระตด้วยวิจิจินา ที่
สหระตด้วยอหรัจจะ ที่เกิดก่อนๆ และ โมะหะ เป็นปัจจัยแก่ โมะหะ ที่
สหระตด้วยโหมณัส ที่สหระตด้วยวิจิจินา ที่สหระตด้วยอหรัจจะ ที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยโหมณัส ที่สหระตด้วยวิจิจินา
ที่สหระตด้วยอหรัจจะ และโมะหะ เป็นปัจจัยแก่ภูฏาณะ โดยอนันตรปัจจัย

อาสาสมัคร และอาสาสมัคร เป็นปัจจัยแก่อาสว-

* สัมปตตธรรม และอาสววิปปยตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยโหมณัส ที่สหระตด้วยวิจิกิจจนา
ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดก่อนๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย
ที่สหระตด้วยโหมณัส ที่สหระตด้วยวิจิกิจจนา ที่สหระตด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย

อาสวสัมปตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปตตธรรม โดยสมันตร-

*** ឫទ្យ**

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

[๓๘๘] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณปนิสสยะ อนันตรปนิสสยะ ปกตปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกติปนิสัยจะได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

อาสาสมัครปตทธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยตตธรรม โดยอปนิสสย-

*** ឫទ្ធិ**

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรปนิสสยะ ปกตปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตินิสัยได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม และโมหะ โดยอุปนิสัย-

*** ឫទ្យ**

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสว-

***วิปพยตตธรรม โดยอปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรุปนิสสยะ ปกตฺปนนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกติปณิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ ขันธทั้งหลายที่สหระตด้วยโถมณัส ที่สหระตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระตด้วยอหังจะ และโมหะ โดยอปณิสสยปัจจัย

อสาวิปยตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ อสาวิปยตตธรรม โดยอปนิสย-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณปนิสสยะ อนันตรปนิสสยะ ปกตปนิสสยะ

ชลฯ ที่เป็นปกติป็นิสัยซะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ชลฯ ปัญญา สุขทางกาย เสนาสนะ ชลฯ โมหะแล้ว
ยังสมบัติให้เกิดขึ้น

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทกข์ทางกาย โมหะ เป็นปัจจัยแก่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
ศรัทธา แก่โมหะ โดยอุปนิสสยปัจฉัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยัตตธรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู
โภชนะ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ฆาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
โดยอุปนิสสยปัจฉัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยัตตธรรม และอาสว-
*วิปปยัตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ศีล ฯลฯ โมหะ
เป็นปัจฉัยแก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจฉัย

อาสวสัมปยัตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสว-
*สัมปยัตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์
ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยัตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย

พึงถามถึงมูล

ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม
และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจฉัย

อาสวสัมปยัตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่ อาสว-
*สัมปยัตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส
ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ ขันธ์
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจฉัย

[๓๘๙] อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปปยัตตธรรม
โดยปุเรชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ พิจารณาเห็นหทัยวัตถุ
โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ โณภูมัพพายตนะ เป็นปัจฉัยแก่
กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจฉัยแก่ กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย
ที่เป็นอาสววิปปยัตตธรรม และโมหะ โดยปุเรชาตปัจฉัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยัตตธรรมโดยปุเรชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน
เพลินยัง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาความยินดีนั้น ราคะ เกิดขึ้น ฯลฯ โหมนัส
เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่
เป็นอาสวสัมปยัตตธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยัตตธรรม และอาสว-
*วิปปยัตตธรรม โดยปุเรชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ เพราะปรารถนาหทัยวัตถุ
ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
และโมหะ เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ที่เป็นวัตถุปรารถนา ได้แก่หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ
โดยปรารถนาปัจจัย

[๓๙๐] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*วิปยุตตธรรม โดยสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่
สหระคด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน
โดยปัจฉาชาตปัจจัย

[๓๙๑] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม
โดยอาเสวนปัจจัย

มี ๙ นัย อาวิชชนะ กิติ ฐฎฐานะ กิติ ไม่มี

[๓๙๒] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม
โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่วิบากขันธ์ และกฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโหมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ เป็นปัจจัยแก่ โมหะ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิป-
*ยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโหมนัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย
และโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่เจตนาที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่เจตนาที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่วิบากขันธ์ และกฐัตตรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๓๙๓] อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม
โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

[๓๙๔] อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม
โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ์ทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏ-

*ฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย อาหารทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโหมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสว-

*วิปยุตตธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

*ขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจฉัย อาหารทั้งหลายที่สหระค-

*ด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ เป็นปัจฉัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อาหารปัจฉัย

อาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตตรธรรม โดยอาหารปัจฉัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุต-

*ขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอาหารปัจฉัย

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิงการารหา เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจฉัย

[๓๙๕] อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดย

อินทริยปัจฉัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยฌานปัจฉัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยมรรคปัจฉัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๖ นัย

[๓๙๖] อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตตรธรรม โดย

วิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัย

แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉัย

ที่เป็นปิจจชาต ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็น

ปัจฉัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจฉัย

อาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตตรธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปิจจชาต ขลข ฟังให้พิสดาร

อาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ

ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

อาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสว-

*วิปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ

ทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ
และโมหะ โดยวิปยุตตปัจฉัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสว-

*วิปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉัย

ที่เป็นปิจจชาต ได้แก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโหมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ กายนี้ ที่เกิด
ก่อน โดยวิปยุตตปัจฉัย

[๓๙๗] อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดย

อัทธิปัจฉัย มี ๑ นัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตตรธรรม โดยอัทธิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัทธิปัจฉัย ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วย
โหมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ เป็นปัจฉัยแก่ โมหะ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัทธิปัจฉัย

ที่เป็นปิจจชาต ได้แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัทธิปัจฉัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสว-

*วิปยุตตรธรรม โดยอัทธิปัจฉัย เหมือนกับ สหชาตปัจฉัย

อาสววิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตตรธรรม โดยอัทธิปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปิจจชาต อาหาร อินทริย

ขลข ฟังให้พิสดาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่โมหะ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน ยิงซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

อาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสว-

*วิปปยัตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โมหะ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และจิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ เพราะปรารถนาคามวัตถุ ขั้นทั้งหลาย

ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ

เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอรรถปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*สัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และ

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอรรถปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๑

ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ

เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอรรถปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*วิปปยัตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย ขั้น

ทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ

และโมหะ เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย ขั้น

ทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ

และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และ

กพพิงการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และ

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่อภิปัสสยรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*สัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยัตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ

[๓๙๔] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๙

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๙

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๙

ในสหชาติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๖

ในนิสสยปัจจัย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๙

ในปุเรชาติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจชาติปัจจัย มี " ๓

ในอาสวณปัจจัย มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอัติปัจจัย	มี "	๙
ในนัตปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

อนุลอม จบ

[๓๙๙] อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดย
อาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสว-

*วิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย

อาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย

อาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มณ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยปุเรชาตปัจจัย

อาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสว-

*วิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*สัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*วิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย

อาสวสัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสว-

*สัมปยุตตรธรรม และอาสววิปปยุตตรธรรม โดยอาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย

[๔๐๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจจัย มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี "

ปัจจัยนี้ะ จบ

[๔๐๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙ ฯลฯ

Page 128

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

อนฺโลมปัจจัยนยะ จบ

[๔๐๒] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕ ฯลฯ

พึงกระทำการนับจำนวนอนฺโลม

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ปัจจัยนยานฺโลม จบ

อัสวสัมปยุตตทุกะ จบ

อัสวสาสวทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๐๓] ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้ง

อัสวธรรมและสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาคัยกามาสวะ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาคัยภาสวะ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาคัยทิฏฐาสวะ

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้งอัสว-

*ธรรมและอัสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาคัยอัสวธรรม

ทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อัสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป

ทั้งหลาย อาคัยกามาสวะ ภาสวะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อัสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม

แต่ไม่ใช่อัสวธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาคัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลาย อาคัย
หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อัสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อัสวธรรมทั้งหลาย อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่
อัสวธรรม

ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อัสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และอัสวธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัย

ขันธ ๑ ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและสาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรม
และสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัยอย่างนี้

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ขันธ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ขันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

ปฏิจจวารกิตติ สหชาตวารกิตติ ปัจจยวารกิตติ นิสสยวารกิตติ สังสัฏฐวารกิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้กล่าวมาแล้ว

อาสวทุกะ จันใด พึงกระทำจันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

ปัญหาवार

ในปัญหาวาร ในเหตุปัจจัยกิตติ ในอาร์มมณปัจจัยกิตติ ไม่พึงกระทำโลกุตตระ คารกระทำว่า "พระเสกขะทั้งหลาย" ย่อมพิจารณาโคตรภู ย่อมพิจารณาโวทาน แม้นในอริปัตติปัจจัย ผู้ที่รู้ปัจจัยทุกอย่างแล้ว พึงกระทำ

[๔๐๔] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และสาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตร-
*ปัจจัย

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรมที่ เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดย
อนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งาสวธรรมและสาสวธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย

อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดย
อนันตรปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งาสวธรรมและสาสวธรรม
และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยอนันตรปัจจัย

พึงให้พิสดารอย่างนี้ทั้งหมด

อนันตรปัจจัย แม้นในอาสวทุกะ ก็พึงให้พิสดาร เหมือนกับทุกะนี้
อาวัชชนะกิตติ ภูฐานะกิตติ ท่านแสดงไว้เหมือนกันอย่างนี้ ข้อที่ย่อไว้
ทั้งหมด พึงกระทำให้พิสดาร เหมือนกับอาสวทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

อาสวสาสวทุกะ จบ

อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๐๕] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาคัยธรรม
ที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาคัยกามาสวะ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาคัยกามาสวะ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาคัยทิฏฐาสวะ

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็น
ทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาคัยอาสวธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น
อาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและ
อาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาคัย
อาสวสัมปยุตตกามาสวธรรมทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็น
อาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
อาสวธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาคัยธรรมที่เป็น
อาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น
อาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และอาสวธรรมทั้งหลาย อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นอาสว-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

* สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัยทั้งหมด

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสว-

* สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทุกปัจจัยพึงกระทำอย่างนี้

[๔๐๖] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙ ฯลฯ
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	ไม่มี	
ในอาหารปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๐๗] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย เหตุมูลกะ ไม่มี

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะประชาตปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ

[๔๐๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขันธ์ปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ประชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๙

แม้การนับทั้งสองอย่างนอกนี้ก็ดี สหชาตวารกัตติ ปัจจยวารกัตติ นิสสย-

* วารกัตติ สังสังฆวารกัตติ สัมปยุตตวารกัตติ พึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้ เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ปัญหาวาร

[๔๐๙] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๔๑๐] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่
อาสวธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม
เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่
อาสวธรรม อาสวธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่
อาสวธรรม อาสวธรรมและขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็น
อาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม
และอาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย

อธิปัตปัจจัย มีการกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับ
อาร์มมณปัจจัย อนันตรปัจจัย ฟังกระทำว่า ที่เกิดก่อนๆ เหมือนกับ
อาร์มมณปัจจัยนั้นเดียว สมันตรปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
นิสสยปัจจัย เหมือนกับอาร์มมณปัจจัยนั้นเดียว การจำแนก ไม่มี มี ๓ นัย
ฟังกระทำอุปนิสสยปัจจัยทั้งหมด

[๔๑๑] ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตรธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๓ นัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยอินทรีปัจจัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตปัจจัย มี ๔ นัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยอติปัจจัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยนัตปัจจัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ขละ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย มี ๔ นัย

[๔๑๒] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔

ในอธิปัตปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสมันตรปัจจัย มี " ๔

ในสหชาติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๔

ในนิสสยปัจจัย มี " ๔

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๔

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๔

ในกัมมปัจจัย มี " ๔

ในอาหารปัจจัย มี " ๓

ในอินทรีปัจจัย มี " ๓

ในฉานปัจจัย มี " ๓

ในมคคปัจจัย มี " ๔

ในสัมปยุตปัจจัย มี " ๔

ในอติปัจจัย มี " ๔

ในนัตปัจจัย มี " ๔

ในวิคตปัจจัย มี " ๔

ในอวิคตปัจจัย มี " ๔

[๔๑๓] ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่
ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

[๔๑๓] ธรรมที่เป็นอสาวิปปยตสทสาธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอสา-

*วิปปยตสทสาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอสาวิปปยต-

*สทสาธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย
หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นอสาวิปปยตอณาธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอสาวิปปยต-

*อณาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

โลกียทุกะ ในจุฬินทรทุกะ พิสตารฉินโด พิงให้พิสตารฉินนั้น
ไม่มีแตกต่างกัน ฯลฯ

อสาวิปปยตสทสาทุกะ จบ

สัญญาชนทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๑๔] สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน
สิลพตปรามาสนสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน
มานสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน อริชาสัญญาชน
อาศัยกามราคสัญญาชน อิสสาสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยปฏิฆสัญญาชน
มัจฉริยสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยปฏิฆสัญญาชน อริชาสัญญาชน
อาศัยปฏิฆสัญญาชน ภวราคสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยมานสัญญาชน
อริชาสัญญาชน อาศัยภวราคสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยวิจิกิจฉา-

*สัญญาชน

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ สัมปัตตชันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย อาศัยสัญญาชน-

*ธรรมทั้งหลาย

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชน-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน สัมปัตตชันธทั้งหลาย และ
จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกามราคสัญญาชน
พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชน-

*ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธ
ทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป กภูตตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ สัญญาชนธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม
สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และสัญญาชนธรรมทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป
อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชน-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน และ
สัมปัตตชันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชน-

*ธรรม และสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ชันธ ๒ ฯลฯ

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชน-

*ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
คือ ชันร์ ๓ ทิฏฐิสัญโญชน อริขาสัญโญชน และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราคสัญโญชน

พึงผูกจักรนัย

ในอารัมมณปัจจัย รูปไม่มี
อริปัตติปัจจัย เหมือนกับ เหตุปัจจัย วิจิกิจฉาสัญโญชนไม่มี
เพราะอนันตรปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัย

[๔๑๙] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๒๐] สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ อริขาสัญโญชน อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน
ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชน-
*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยสังขย
สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อริขาสัญโญชน อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคตด้วยอุทธีจะ

สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชน-
*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อริขาสัญโญชน อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน และสัมปยุตตชันร์
ทั้งหลาย ฯลฯ

เหมือนกับ อาสวโคจรณะ

แม้ที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัยทั้งหมด ก็พึงยกขึ้น

[๔๒๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉายาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๔๒๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

พึงนับอย่างนี้ทั้งหมด

[๔๒๓] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๔

ในวิปากปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอาหารปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในมคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในสัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

สัญญาชนธรรม เกิดร่วมกับสัญญาชนธรรม ฯลฯ

ปัจจัยวาร

[๔๒๔] สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับ ปฏิจวาร

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชน-

* ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป ภูฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยหทัยัตถ

สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะ เหตุปัจจัย

คือ สัญญาชนธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ สัญญาชนธรรม และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑

ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ สัญญาชนธรรมทั้งหลาย อาศัย หทัยัตถ จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย สัญญาชนธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ

สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน และ

สัมปยุตตชันธทั้งหลาย ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน อาศัยกามราค-

* สัญญาชน และหทัยัตถ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชน-

* ธรรม และสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ชันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชนธรรมทั้งหลาย และหทัยัตถ

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยสัญญาชน-

* ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน และจิตตสมภูฐานรูป

อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม และกามราคสัญญาชน ชันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทิฏฐิสัญญาชน อริชาสัญญาชน และสัมปยุตตชันธ อาศัยกามราค- สัญญาชน และหทัยัตถ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๔๒๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอวิคตปัจจัย มี " ๙

[๔๒๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในที่ใดๆ ได้ หทัยวัตถุ ในที่นั้น ฟังกระทำให้มีหทัยวัตถุ
เช่นเดียวกัน
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓
การนับทั้งสองแม่นยำนี้ก็ดี นิสสยวารกิติ ฟังกระทำอย่างนี้
สังสังฐวาว

[๔๒๓] สัญโญชนธรรม คลุกเคล้ากับสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน อริชาตสัญโญชน คลุกเคล้ากับการวาทสัญโญชน
ฟังกระทำหัวข้อปัจจัย ๔ อย่างนี้ เฉพาะอุปภูมิเท่านั้น
สังสังฐวาวกิติ สัมปยุตตวารกิติ ฟังกระทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๔๒๔] สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสัญโญชน-

* ธรรมทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดย

เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

สัญโญชนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

สัญโญชนธรรม และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม

โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๔๒๕] สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม โดยอารัมมณ-

* ปัจจัย

คือ เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมทั้งหลาย

เกิดขึ้น

ฟังกระทำมูล

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชน-

* ธรรม เกิดขึ้น

ฟังกระทำมูล

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมและสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม

โดยอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว

พิจารณาทุกขกรรมนั้น

บุคคลพิจารณาทุกขกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ผล ฯลฯ พิจารณา

นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อาวัชชนะ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ก็เลส
ที่ข่มแล้ว ฯลฯ ในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดย

ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญูณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ

เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญูณ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโต-

* ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมุปคญาณ แก่นาคตังสญาณ

แก่อาริยชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยิ่งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ ฯลฯ
โหมณัส เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยิ่งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น สัญญาชนธรรม
และขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำว่า เพราะปรารภนั้นเทียว

[๔๓๐] สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ กระทำสัญญาชนธรรมทั้งหลาย

ให้หนักแน่น ฯลฯ มีการกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นทั้ง ๓ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ มี ๓ นัย

อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ แม้แห่งหัวข้อปัจจัยทั้ง ๓ ก็ควรกระทำ

พึงจำแนกทั้ง ๓ นัยอีก

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ กระทำสัญญาชนธรรม

และสัมปยุตตขั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ นัย

[๔๓๑] สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม โดยอนันตร-

* ปัจจัย

คือ สัญญาชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่สัญญาชน-

* ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ที่เกิดหลังๆ ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ โดย
อนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม โดยอนันตร-

* ปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ ฯลฯ แม้ทั้ง ๒ อย่าง ก็พึงกระทำอย่าง
ที่กล่าวมาแล้ว

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนธรรม โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย

สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม โดยสมนันตรปัจจัย
มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

[๔๓๒] ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
สัญโญชนธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย แม้ทั้ง ๓ อย่าง ก็เหมือนอย่างนี้
ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้
ทาน ขลข ยังสมบัตินี้ให้เกิดขึ้น ก่อนมานะ ถือทิวฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา รากะ ขลข ความปรารภนา ขลข
เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ขลข ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ขลข แก่ผลสมบัตินี้
โดยอุปนิสสยปัจจัย
ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อนมานะ
ถือทิวฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข เสนาสนะแล้ว มาสัตว์ ขลข ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ขลข แก่ความปรารภนา
โดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่
ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว
ก่อนมานะ ถือทิวฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ขลข เสนาสนะแล้ว มาสัตว์ ขลข
ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และสัมปยุตต-
*ขันธทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญโญชนธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๔๓๓] ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
สัญโญชนธรรม โดยปฐาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปฐาต วัตถุปฐาต
ที่เป็นอารัมมณปฐาต ได้แก่ จักข ขลข หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ขลข โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขวิญญาณ โผฏฐัพพะายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ โดยอารัมมณปัจจัย

ที่เป็นวัตถุปฐาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ
กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
สัญโญชนธรรม โดยปฐาตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม โดย
ปฐาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปฐาต วัตถุปฐาต
ที่เป็นอารัมมณปฐาต ได้แก่ จักข ขลข บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพณียังซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ ขลข โทมนัส
เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปฐาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม
ทั้งหลาย โดยปฐาตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยปฐาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปฐาต วัตถุปฐาต
ที่เป็นอารัมมณปฐาต ได้แก่ จักข ขลข บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพณียังซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีนั้น สัญโญชนธรรม และ
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปฐาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยปรุชาติปัจฉัย

[๔๓๕] สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๑ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยปัจฉาชาติปัจฉัย

สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยปัจฉาชาติปัจฉัย

[๔๓๕] สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม โดยอาเสวน
ปัจฉัย มี ๙ นัย

[๔๓๖] ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
สัญโญชนธรรม โดยกัมมปัจฉัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยวิปากปัจฉัย มี ๑ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยอาหารปัจฉัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยอินทรีปัจฉัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยฌานปัจฉัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยมคคปัจฉัย มี ๙ นัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๙ นัย

[๔๓๗] สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

พึงจำแนก

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปรุชาติ ปัจฉาชาติ

พึงจำแนก

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม โดย
วิปยุตตปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปรุชาติปัจฉัย ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่
สัญโญชนธรรมทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปรุชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ สัญโญชนธรรม
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจฉัย

สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

พึงจำแนก

[๔๓๘] สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม โดยอัติปัจฉัย
มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจวาร

สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยอัติ
ปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ขลข

สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
สัญโญชนธรรม โดยอัติปัจฉัย เหมือนกับปฏิจวาร

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
โดยอัติปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปรุชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรี ขลข

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรม โดย
อัติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปรุชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัย
แก่สัมปยุตตสัญโญชนธรรมทั้งหลาย โดยอัติปัจฉัย

ที่เป็นปรุชาติ ได้แก่ จักข ขลข บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลิน
ยิ่งซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีนั้น ราคะ เกิดขึ้น โทมนัส เกิดขึ้น
หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย โดยอัติปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนธรรมและธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอัติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ
เหมือนกับ อาสวทุกะ

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัญญาชนธรรม โดยอัติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ เหมือนกับอาสวทุกะ
สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอัติปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ พึง
จำแนก เหมือนกับอาสวทุกะ

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอัติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ พึงจำแนกเหมือนกับอาสวทุกะ

[๔๓๙] ในเหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๔

ในอาร์มมณปัจฉัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจฉัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มีหัวข้อปัจฉัย	๙
ในปุเรชาติปัจฉัย	มี "	๓
ในปิจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๓
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๑
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจฉัย	มี "	๓
ในฌานปัจฉัย	มี "	๓
ในมัคคปัจฉัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๙
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๙
ในอัติปัจฉัย	มี "	๙
ในนัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๔๔๐] สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญญาชนธรรม โดย
อาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดย
อาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็น
ปัจฉัยโดยปิจฉาชาตปัจฉัย

สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญญาชนธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยอุปนิสสยปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม
โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปิจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
กัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทรีย์ปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญญาชนธรรม โดย
อาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็น
ปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญญาชนธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย

[๔๔๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๙

[๔๔๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

[๔๔๓] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอริปัตติปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๙

พึงกระทำอนุโลมมาติกา

ในวิคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๙

สัญญาชนทุกะ จบ

สัญญาชนียทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๔๔] สัญญาชนียธรรม อาศัยสัญญาชนียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัญญาชนีย

ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัย

หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

เหมือนกับโลภียทุกะ ในจุฬันตรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

สัญญาชนียทุกะ จบ

สัญญาชนสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๔๕] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

สัญญาชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะอริปัตติปัจจัย มี ๑ นัย

สัญญาชนวิปปยัตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และ

สัญญาชนวิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม

และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๔๔๘] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๖
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๖
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๖
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในวิปปยัตตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๖
ในวิคตปัจจัย	มี "	๖
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๔๙] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วย
วิจิกิจณา

สัญญาชนวิปปยัตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วย
อุทธีจจะ

สัญญาชนวิปปยัตตธรรม อาศัยสัญญาชนวิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญญาชนวิปปยัตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ

ฯลฯ ตลอดถึงอัสัญญสูตร

[๔๕๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาติปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๔๕๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปติปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	
กับ ฯลฯ	มี " ๓

[๔๕๒] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในวิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๑
ในอาหารปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓
ในมคคปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๒
ในอวิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี " ๓

แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ปัจจัยวาร

[๔๕๓] สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาคัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร

สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ตลอดถึงปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็น
สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ โมหะที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาคัย
หทัยวัตถุ

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาคัยสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ
สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาคัยโมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม อาคัย
สัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ
จิตตสมภูฐานรูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และ
จิตตสมภูฐานรูป อาคัยโมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาคัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชน
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
หทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ
และ โมะหะ ชันร ๒ ฯลฯ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และ
สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันรทั้งหลายที่เป็นสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วย
อุทธีจจะ และ โมะหะ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชน
วิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่เป็นสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันรทั้งหลายที่เป็นสัญญาโนชน
วิปยุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป
อาคัยชันร ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ ชันร ๒ ฯลฯ

[๔๔๔] สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร์

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ตลอดถึงปฏิสนธิ ชันรทั้งหลายที่เป็นสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม
อาคัยหทัยวัตถุ จักขุวิญญาน อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาคัยกายายตนะ
ชันรทั้งหลายที่เป็นสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ โมะหะ ที่สหระคต
ด้วยอุทธีจจะ อาคัยหทัยวัตถุ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันรทั้งหลายที่สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ
วิปยุตตรชันรทั้งหลาย อาคัยโมะหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชน
วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ โมะหะ อาคัย
หทัยวัตถุ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และ
สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่เป็นสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๓ อาคัยชันร ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ
และ โมะหะ ชันร ๒ ฯลฯ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชน
วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ โมะหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาคัยชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วย
อุทธีจจะ และหทัยวัตถุ

สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัย
สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม และสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจย

คือ ชันร ๓ และ โมะหะ อาคัยชันร ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ
และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ

[๔๔๕] สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะอริปัตติปัจจย

ฯลฯ เพราะอริคตปัจจย

[๔๔๖] ในเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๙

ในอาร์มมณปัจจย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจย มี " ๙

ในปัจจยทั้งปวง มี " ๙

ในวิปากปัจจย มี " ๑

ในอาหารปัจจย มี " ๙

ในอริคตปัจจย มี " ๙

[๔๔๗] สัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม อาคัยสัญญาโนชนวิปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ โมะหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจนา อาคัยชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วย

วิจิกิจฉา

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธีจะ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุทุกะ ฯลฯ ตลอดถึงสัญญาสูตร จักขุวิญญาณ อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาคัยกายายตนะ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุทุกะ และ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาคัยหทัยวัตถุ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาคัยหทัยวัตถุ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม และ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และ หทัยวัตถุ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม อาคัยสัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม และ

สัญญาโนชฌนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธีจะ และหทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๔๔๘] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๖

ในปัจจยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจย	มี "	๗
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจจาชาตปัจจย	มีหัวข้อปัจจย	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปากปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาหารปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่ฆานปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่มคคปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่ฉัตถิปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิคตปัจจย	มี "	๓

[๔๔๙] ในปัจจยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจย

กับเหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๓

ในปัจจยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจย

กับ ฯลฯ มี "

พึงกระทำอย่างนี้

[๔๖๐] ในอารมณ์ปัจจย

กับปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีหัวข้อปัจจย ๖

ในปัจจยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี "

ในวิปากปัจจย กับ ฯลฯ มี "

ในอาหารปัจจย กับ ฯลฯ มี "

ในมคคปัจจย กับ ฯลฯ มี "

ในวิคตปัจจย กับ ฯลฯ มี "

แม้นิสสยาว ก็เหมือนกับ ปัจจยวาร

Page 148

สังสังฐาวาร

[๔๖๑] สัญโญชนสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับสัญโญชนสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

สัญโญชนวิปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย คลุกเคล้ากับโมหะ ที่สหระคตด้วย

อุทธีจจะ

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ

สัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และ

โมหะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

[๔๖๒] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๖

ในอริปติปัจจัย มี " ๒

ในอนันตรปัจจัย มี " ๖

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๖

ในอริคตปัจจัย มี " ๖

[๔๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๖

การนับทั้งสองนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๔๖๔] สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม

โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมป-

*ยุตตชันธทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม โดย

เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ

สัญโญชนวิปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชันธ

ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย

เหตุปัจจัย

สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม โดย

เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุต-

*ชันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม โดย

เหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธีจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธีจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมณฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๔๖๕] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ขันธทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ โมหะ เกิดขึ้น

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่ง
กุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณากุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค พิจารณาผล พิจารณา
นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรฏุ แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชิชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม
พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่เป็น
สัญญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตต-

*ธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ รูปายตนะ ฯลฯ
โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ
แก่เจโตปริยญาณ แก่พเพนิวาसानสสติญาณ แก่ธากัมมปคณญาณ แก่

อนาคังสญาณ แก่อาวชิชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยั้งซึ่งขันธ
ทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ เพราะปรารภความยินดีนั้น
ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็น
สัญญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และ
โมหะ เกิดขึ้น

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และโมหะ ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และโมหะ ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ เกิดขึ้น
พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และโมหะ ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และโมหะ เกิดขึ้น

[๔๖๖] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตต-

*ธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ กระทำให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำความ
ยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสัญญาชน-

*สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสัญญาชน-

*สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อริปัตติปัจจัย

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
 ฯลฯ แล้วกระทำกุศลกรรมนั้นให้หนักแน่นแล้ว พิจารณา

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

สัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ

บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชน-

*วิปยุตตธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี เพราะกระทำความ
ยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

[๔๖๗] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตต-

*ธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตร-

*ปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธีจะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั่วขณะที่หลายที่สหรคตด้วยอหรัจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจฉัยแก่
 ชั่วขณะที่หลายที่สหรคตด้วยอหรัจจะ ที่เกิดหลังๆ และโมหะ โดยอนันตรปัจฉัย
 สัญโญชนวิปปยตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญโญชนวิปปยตตรธรรม โดย
 อนันตรปัจฉัย

สัญญาอนุญาตวิทยุคมนาคม เป็นปัจจัยแก่สัญญาขนส่งวิทยุคมนาคม โดย
อนันตรปัจจัย

สัญญาซื้อขายทรัพย์สิน เป็นปัจจัยแก่สัญญาซื้อขายทรัพย์สิน และ
สัญญาซื้อขายทรัพย์สิน โดยอนันตปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

สัญญาชนสัมปยุตตรวม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรวม โดย
สมันตรปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ ที่เป็นปกติปนิสัยได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัณนิโยชนสัมป-

สัญญาชนสัมปยุตตรรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปยุตตรรรม โดย
อปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ ที่เป็นปกติปนิสัยจะได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัณนิทธานุป-

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

บลว ที่เป็นปกติปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัณโชนสัมผัส-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

* ยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดย

อุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดย

อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยครีธาแล้ว ให้

ทาน ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปิณญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย

เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น

ครีธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ครีธา ฯลฯ

แก่ผลสมมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดย

อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยครีธาแล้ว ก่อ

มานะ ถึงทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปิณญา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ

โมหะ แล้วมาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ครีธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ

แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และ

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ครีธา ฯลฯ ปิณญา สุขทางกาย

ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดย

อุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และโมหะ

โดยอุปนิสสยปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดย

อุปนิสสยปัจจัย

[๔๖๙] สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม

โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น

ของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภการูปายตนะ เป็นปัจจัย

แก่กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ

กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย

ที่เป็นสัญญาชนวิปปยัตตรธรรม และโมหะ โดยปุระชาตปัจจัย

สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนวิปปยัตตรธรรม โดย

ปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพิลินยซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคความยินดีนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส
เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

สัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ เพราะปรารถนาคหทัยวัตถุ
ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่
ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และโมหะ โดยปุเรชาตปัจจย

[๔๓๐] สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนวิปยุตต-

*รธรรม โดยปัจจชาตปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็น
ปัจจยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจชาตปัจจย

สัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดย
ปัจจชาตปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง และ
โมหะ เป็นปัจจยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจชาตปัจจย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่
สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยปัจจชาตปัจจย

คือ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจจะ ที่เกิดภายหลังและโมหะ เป็น
ปัจจยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจจชาตปัจจย

[๔๓๑] สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนสัมปยุตต-

*รธรรม โดยอาเสวนปัจจย มี ๙ นัย อาวัชชนะกิติ ภูฐานะกิติ ไม่มี

[๔๓๒] สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนสัมปยุตต-

*รธรรม โดยกัมมปัจจย

คือ เจตนาที่เป็นสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญญา-

*สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม โดยกัมมปัจจย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดย
กัมมปัจจย

มี ๒ อย่างคือ สหชาต นานาขณิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจย
แก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย เจตนาที่สหระคด้วยอุทธีจจะ
เป็นปัจจยแก่โมหะ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจจยแก่วิบากขันธ และกภูตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม และ
สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดยกัมมปัจจย

คือ เจตนาที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย เจตนาที่สหระคด้วยอุทธีจจะ เป็น
ปัจจยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลายและโมหะ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดย
กัมมปัจจย

สัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนวิปยุตตรธรรม โดย
กัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจย
แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย ในปฏิสนธิขณะ

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจย
แก่วิบากขันธ และกภูตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

[๔๓๓] สัญญาชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนวิปยุตต-

*รธรรม โดยวิปากปัจจย มี ๑ นัย

[๔๓๔] สัญญาชนสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัญญาชนสัมปยุตต-

*รธรรม โดยอาหารปัจจย มี ๔ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉนปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปัตตปัจจัย มี ๖ นัย

[๔๓๕] สัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัญโญชน
วิปัตตธรรม โดยวิปัตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปัตตธรรม โดย
วิปัตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตตธรรม โดย
วิปัตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แกหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นสัญโญชนสัมปัตตธรรม โดยวิปัตตปัจจัย

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตตธรรม และ
สัญโญชนวิปัตตธรรม โดยวิปัตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่สหคตด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ โดยวิปัตตปัจจัย

สัญโญชนสัมปัตตธรรม และสัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญโญชนวิปัตตธรรม โดยวิปัตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ

[๔๓๖] สัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตต-

* ธรรม โดยอตฺถิปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจจวรา

สัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปัตตธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย ขันธทั้งหลายที่สหคตด้วย
อุทฺธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปัตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจจัย

สัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตตธรรม และ
และสัญโญชนวิปัตตธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ ๑ ที่สหคต
ด้วยอุทฺธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปัตตธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรี ฯลฯ
พึงให้พิสดาร

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตตธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โมหะ ที่สหคตด้วยอุทฺธัจจะ เป็นปัจจัยแก่
สัมปัตตขันธทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพณียัง
ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น หทัย-

* วัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปัตตธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

สัญโญชนวิปัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปัตตธรรม และ
สัญโญชนวิปัตตธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โมหะ ที่สหคตด้วยอุทฺธัจจะเป็นปัจจัยแก่
สัมปัตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ เพราะปรารภหทัยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่
ที่สหคตด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่สหคตด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ โดยอตฺถิปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดยอรรถิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ โดยอรรถิปัจฉัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วย
อุทธีจะ และโมหะ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ โดยอรรถิปัจฉัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยอรรถิปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
โมหะ และมหากุตรูปทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อรรถิปัจฉัย ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทธีจะและโมหะ เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏ-
*ฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถิปัจฉัย ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทธีจะ และหทัยวัตถุ
เป็นปัจฉัยแก่โมหะ โดยอรรถิปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทธีจะและโมหะ
เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถิปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
และกาวฬิงการาหาร เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ โดยอรรถิปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถิปัจฉัย

สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม โดยอรรถิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยอุทธีจะและโมหะ
เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถิปัจฉัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยอุทธีจะและหทัยวัตถุ
เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ และโมหะ โดยอรรถิปัจฉัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยนัตติปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยวิคตปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอวิคตปัจฉัย

[๔๗๓] ในเหตุปัจฉัย

มีหัวข้อปัจฉัย ๖

ในอารัมมณปัจฉัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจฉัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจฉัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจฉัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๑
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจฉัย	มีหัวข้อปัจฉัย	๔
ในฌานปัจฉัย	มี "	๔
ในมัคคปัจฉัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๖
ในวิปยุตตปัจฉัย	มี "	๔
ในอรรถิปัจฉัย	มี "	๙
ในนัตติปัจฉัย	มี "	๙
วิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๔๗๔] สัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัญญาชนสัมปยุตตธรรม
โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

[๔๘๒] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาธรรมและสัญญาเนยธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาธรรมและสัญญาเนยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ทิฏฐิสัญญาเนยน์ อวิชชาสัญญาเนยน์ อาศัยกามราคสัญญาเนยน์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขึ้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา
ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญญาชน
สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ อวิชชาสัญญาชน อาศัยวิจิกิจฉาสัญญาชน และสัมปยุตตขึ้น
ทั้งหลาย

[๔๘๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี	หิวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี	" ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี	" ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุชาตปัจจัย	มี	" ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี	" ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี	" ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี	" ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปปยุตตปัจจัย	มี	" ๙

การนับทั้งสอง นอกนี้เกิด สหชาตวารกิตติ พิงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว
ปัจจัยวารกิตติ นิสสยวารกิตติ สังสญญวารกิตติ สัมปยุตตวารกิตติ เหมือนกับปฏิจจวาร
ปัญหา

[๔๘๗] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ กามราคสัญญาชน เป็นปัจจัยแก่ทวิฏฐสัญญาชน อวิชชาสัญญาชน
โดยเหตุปัจจัย

พึงผูกจรรย์

ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น
สัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ กามราคสัญญาชน เป็นปัจจัยแก่ทวิฏฐสัญญาชน อวิชชาสัญญาชน
และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๔๘๘] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารกสัญญาชนธรรมทั้งหลาย สัญญาชนธรรมทั้งหลาย
เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารกสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ขึ้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชน-

* สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารกสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ขึ้นทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญญาชน-

* ธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัย
แก่ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณ-

* ปัจจัย

คือ เพราะปรารกขึ้นทั้งหลาย ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม ขึ้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชน-

* ธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัย
แก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารกขึ้นทั้งหลาย ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม สัญญาชนธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่
เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ เพราะปรารภกันทั้งหลาย ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม สัญญาชนธรรมทั้งหลาย และชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชน-

* สัมปยุตตรวม แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตรวม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตรวม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย

[๔๘๙] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตรวม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตรวม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ มี ๓ นัย

ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวม แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ มี ๓ นัย

อาร์มมณาริบัติกิตติ สหชาตาริบัติกิตติ พึงกระทำในข้อปัจจัย แม้ทั้ง ๓ เหล่านี้

ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตรวม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตรวม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ มี ๓ นัย

[๔๙๐] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตรวม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตรวม โดยอนันตรปัจจัย มี ๙ นัย การจำแนกไม่มี เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย ไม่มีแตก-

* ต่างกัน

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

พึงกระทำโดยนัยแห่งอาร์มมณปัจจัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

[๔๙๑] ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตรวมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม โดยกัมมปัจจัย มี ๓ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๓ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอัตถิปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย มี ๙ นัย

ลลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย มี ๙ นัย

[๔๙๒] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในอนันตรปัจจัย มี " ๙

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๙

ในสหชาตปัจจัย มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๙

ในนิสสยปัจจัย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๙

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๙

ในกัมมปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ในอาหารปัจฉัย	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจฉัย	มี "	๓
ในฌานปัจฉัย	มี "	๓
ในมัคคปัจฉัย	มี หัวข้อปัจฉัย ๙	
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๙
ในอรรถปัจฉัย	มี "	๙
ในเนติปัจฉัย	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๔๙๓] ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม โดย อารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย ฯลฯ หัวข้อปัจฉัย ๙ ฟังกระทำอย่างทีกล่าวนมาแล้ว ฟังเปลี่ยนแปลง ในบท ทั้ง ๓ นั้นเที่ยว นานาชนิก ไม่มี

[๔๙๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี " ๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี " ๙

[๔๙๕]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	
กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓ ฯลฯ	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่หมัคคปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ		
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓

[๔๙๖] ในอารัมมณปัจฉัย
กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙
ในอริปัตติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙
พึงกระทำบทที่เป็นอนโณม

ฟังกระทำบทที่เป็นอนโลม	
ในอวิคตปัจฉัย	
กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี หัวข้อปัจฉัย ๙
สัญญาชนสัญญาชนสัมปยุตตทุกะ จบ	
สัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตทุกะ	

ปฏิจวาร

[๔๙๗] ธรรมที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม อาศัยธรรม ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย คือ ชันธ ๓ และจิตตสมมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัญญาชน-
*วิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงสัญญาสัตว์ มหาภูตรูปทั้งหลาย
ธรรมที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น สัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ
ธรรมที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตสัญญาชนนิตธรรม ฯลฯ ฟังกระทำ หัวข้อปัจฉัย ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ทุกะนี้เหมือนกับโลกียทุกะในจุฬินทรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน
สัญญาชนวิปปยุตตสัญญาชนียทุกะ จบ
คั่นถทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๙๘] คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌาณกัณเฑ อาศัยสัลลพตปรามาสกัณเฑ สัลลพต-

* ปรามาสกัณเฑ อาศัยอภิขฌาณกัณเฑ อภิขฌาณกัณเฑ อาศัยอิทังสัจจา-

* ภินิเวสกัณเฑ อิทังสัจจาภินิเวสกัณเฑ อาศัยอภิขฌาณกัณเฑ

ธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยคั่นถธรรม

ทั้งหลาย

คั่นถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌาณกัณเฑ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป

อาศัยสัลลพตปรามาสกัณเฑ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลาย

อาศัยหทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

คั่นถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คั่นถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

คั่นถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

ขันธ ๒ ฯลฯ

คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌาณกัณเฑ อาศัยสัลลพตปรามาสกัณเฑ และสัมปยุตต-

* ขันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

และคั่นถธรรมทั้งหลาย ขันธ ๒ ฯลฯ

คั่นถธรรมและธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม และธรรมที่
ไม่ใช่คั่นถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อภิขฌาณกัณเฑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑

ที่ไม่ใช่คั่นถธรรม และสัลลพตปรามาสกัณเฑ ขันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ เพราะอาร์มมณปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัย

[๔๙๙] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอาหารปัจจัย มี " ๙

ในอวิคตปัจจัย มี " ๙

[๕๐๐] ธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คั่นถธรรม

ซึ่งเป็นเหตุปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขญัสสวัต โมหะ

ที่สหระกตด้วยวิกิจจนา ที่สหระกตด้วยอุทธีจจะ อาศัยขันธทั้งหลายที่สหระกตด้วย
วิกิจจนา ที่สหระกตด้วยอุทธีจจะ

[๕๐๑] ธรรมที่ไม่ใช่คั่นถธรรม อาศัยคั่นถธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยคณธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม ปฏิสนธิ

ตลอดถึงอสังขยัตถ์

ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยคณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยคณธรรม และสัมปยุตตชั้น

ทั้งหลาย ฯลฯ

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย มี ๙ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๔๐๒] คณธรรม อาศัยคณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาต-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ อภิขฌากายคณะ อาศัยอิทังสัจจนิกเวสกายคณะ

อิทังสัจจาภินิเวสกายคณะ อาศัยอภิขฌากายคณะ ในอรูปภูมิ สิลัพพตปรมาส

ไม่มี พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๙ อย่างนี้

ขลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉายาตปัจจัย มี ๙ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะวิปากปัจจัย มี ๙ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจัย มี ๑ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะอินทริยปัจจัย มี ๑ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะฌานปัจจัย มี ๑ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะมัคคปัจจัย มี ๑ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย มี ๙ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะนัตถิปัจจัย มี ๓ นัย

ขลฯ ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัย มี ๓ นัย

[๔๐๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉายาตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตถิปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

[๔๐๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

พึงนับอย่างทีกล่ามาแล้ว

[๔๐๕] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอนันตรปัจจัย ฯลฯ มี " ๑

ในอวิคตปัจจัย ฯลฯ มี " ๑

สหชาตวาร เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ปัจจัยวาร

[๔๐๖] คณธรรม อาศัยคณธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

มี ๓ นับ เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่คณธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาศัย หทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยหทัยัตถ

คณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คณธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม คณธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ

คณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คณธรรมทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่คณธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ คณธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ

คณธรรม อาศัยคณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌากายคณณะ อาศัยสัลลพตปรามาสกายคณณะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

อภิขฌากายคณณะ อาศัยสัลลพตปรามาสกายคณณะ และหทัยัตถ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยคณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่คณธรรม และคณธรรมทั้งหลาย ชันธ ๒ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยคณธรรมและหทัยัตถ

คณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยคณธรรมและธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อภิขฌากายคณณะ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่คณธรรม และสัลลพตปรามาสกายคณณะ ชันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

อภิขฌากายคณณะ และสัมปยุตตชันธ อาศัยสัลลพตปรามาสกายคณณะ และหทัยัตถ เกิดขึ้น

พึงผูกจักรนัย

[๔๐๗] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๙

ในอวิคตปัจจัย มี " ๙

[๔๐๘] ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่คณธรรม ซึ่งเป็นเหตุ ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยสัตถ์ จักขวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม ซึ่งเป็นเหตุ อาศัยหทัยัตถ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยัตถ ฯลฯ

[๔๐๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริบัติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

พึงนับอย่างนี้

[๔๑๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริบัติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

[๔๑๑] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

แม้นิสสยวาร ก็เหมือนกับ ปัจจัยวาร นั้นเอง

สังสังญาวารก็ดี สัมปยุตตาวารก็ดี พึงกระทำเป็นหัวข้อปัจจัย ๙

รูปไม่มี

ปัญหาวาร

[๔๑๒] คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถรรวม
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่ ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม
โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
และคันถรรวมและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถรรวม
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่
คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย และคันถรรวม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม และไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่ ธรรมที่ไม่ใช่
คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม และไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม และ
ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถรรวม และไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และคันถรรวม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย

[๔๑๓] คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภคันถรรวมทั้งหลาย คันถรรวมทั้งหลาย เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภคันถรรวมทั้งหลาย ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรวม เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภคันถรรวมทั้งหลาย คันถรรวม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
กุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณากุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน
บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณามาน
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค พิจารณาผล
พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่วิชชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ
กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ
จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัย แก่อหิริวิริยญาณ แก่เจโต-
*ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมปุคฺคญาณ แก่อนาคตังสญาณ
แก่อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำ อุโบสถกรรมแล้ว ย่อม
ยินดี ย่อมผลิตเพลินยั้งซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ
เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
กุตลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฌาน ฯลฯ
จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยั้ง
ซึ่งชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น
ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
คันถธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยั้งซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น คันถ-

*ธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น
กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากฌาน ฌาน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยั้ง
ซึ่งชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น คันถธรรม และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำว่าความปรารภ

[๔๑๔] คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย มี ๓ นัย
พึงกระทำว่าเป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย
อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณอธิปัตติ สหชาตอธิปัตติ
ที่เป็นอาร์มมณอธิปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ
กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
อธิปัตติปัจจัย

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

* ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะ
กระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัย

แก่สัมปยุตตชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ อโบสภกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ

จากฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่

คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่ง

กุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่

คันถธรรมทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

คันถธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ เพราะกระทำขึ้นทั้งหลาย

ที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน

ยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น คันถธรรม และ

สัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่

สัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย และคันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย

อริปัตติปัจฉัย

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดย

อริปัตติปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ มี ๓ นัย

[๔๑๕] คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดยอนันตรปัจฉัย

คือ คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย

ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจฉัย

คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยอนันตรปัจฉัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นร์ทั้งหลายที่

ไม่ใช่คันถธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจฉัย คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจฉัย

แก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจฉัย

คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย

อนันตรปัจฉัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม

ทั้งหลายที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย โดยอนันตรปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย

อนันตรปัจฉัย มี ๓ นัย ๒ นัย ฟังกระทำอาวัชชนะ นัยที่ ๑ ไม่มี

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดย

อนันตรปัจฉัย มี ๓ นัย ภูฐานะแม้หนึ่ง ฟังกระทำในท่ามกลาง

คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดยสมนันตรปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยสหชาตปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอัญญมัญญปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๔ นัย

[๔๑๖] คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่

คันถธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดย

อุปนิสสยปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว

ให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ
โดยอุปนิสสยปัจจัย
ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว

ก่อนมานะ ถือทิวฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว มาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา

โดยอุปนิสสยปัจจัย
ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
คันถธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว

ก่อนมานะ ถือทิวฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว มาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ มี ๓ นัย พึงกระทำ โดยนัยแห่ง
อารัมมณปัจจัย

[๔๑๓] ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โณภูตูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
เพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ
เกิดขึ้น ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย
โดยปุเรชาตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
คันถธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
เพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ
 ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น คันถธรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจจุชาตปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

[๔๑๔] ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม
โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
*ขั้น และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

*ขันธ และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดย

กัมมปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลายและคันถธรรม และ จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยมีศคปัจจัย มี ๙ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ นัย

[๔๑๙] คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ

[๔๒๐] คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยอัติปัจจัย มี ๑ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร

คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธและจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภพนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจวาร

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยังซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และคันถธรรม และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยังซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น คันถธรรม และ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดย
อรรถปัจจัย

คันถรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรม เป็นปัจจัยแก่คันถรรม โดย
อรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สิลัพพตปารามาสกายคันถะ และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อภิขฌากายคันถะ โดยอรรถปัจจัย

พึงผูกจักรนัย
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สิลัพพตปารามาสกายคันถะ และหทัยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่อภิขฌากายคันถะ โดยอรรถปัจจัย

พึงผูกจักรนัย
คันถรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
คันถรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่คันถรรม และคันถรรมทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่ไม่ใช่คันถรรม โดย
อรรถปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ คันถรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัย
แก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรม โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ คันถรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ คันถรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ คันถรรมทั้งหลาย และกาวพิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ คันถรรมทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็น
ปัจจัยแก่ กัญฐิตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

คันถรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรม เป็นปัจจัยแก่คันถรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่คันถรรม และสิลัพพต-
*ปารามาสกายคันถะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และอภิขฌากายคันถะ และจิตต
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

พึงผูกจักรนัย
ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สิลัพพตปารามาสกายคันถะ และหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่อภิขฌากายคันถะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย

[๔๒๑] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในอุปนิสสปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอรรถปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๕๒๒] คันถรรรม เป็นปัจจัยแก่คันถรรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย
คันถรรรม เป็นปัจจัยแก่ ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปัจฉาชาติปัจจัย

คันถรกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถรกรรมและธรรมที่ไม่ใช่คันถรกรรม โดย
 อารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย
 ธรรมที่ไม่ใช่คันถรกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถรกรรม โดย
 อารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คตินธรรม เป็นปัจจัยแก้คตินธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปรชาติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่คตินธรรม เป็นปัจจัยแก่คตินธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คตินธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปรชาติปัจจัย

คันถรรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถรรรม โดย
อารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอปนิสสยปัจฉัย

คันถรรรม แลฉรรรมท่ไม่ไซคันถรรรม เป็ปปัจัยแก้ร่ำมท่ไม่ไซ
คันถรรรม โดยอาร์म्मณปั๊จัย เป็ปปัจัยโดยสหชาติปั๊จัย เป็ปปัจัยโดย
อปนัสสยปั๊จัย เป็ปปัจัยโดยปัจฉนาชาติปั๊จัย

คตินธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่คตินธรรม เป็นปัจจัยแก้คตินธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่คตินธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยอปนิสสยปัจจัย

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่อารัณมณปัจจุบัน มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มี " ๙

[๕๒๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙ ฯลฯ

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กั๊บ ຯລຯ ມີ " ຕ

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

ក៏ប ៗ ឯង ។ ៣

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจุบัน

กั๊บ ๒๗๒ มี " ๙

ในปัจจุบันทั้งปวง

ក៏ប ៗ ឯង ឯង ឯង

ในปัจจุบันที่ไม่ใช้มัลคปัจจุบัน

ក៏ប៉ុន្តែ វាមាន ១២ ឆ្នាំ ។

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่สัมปตัตปัจจุบัน

กับ ฯลฯ " " " "

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่วิปทยตตัจฉัย

ក៏ប៉ុន្មាន។ ឯ " ឧ

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่นักศึกษา

ក៏ប៉ុន្មាន។ អី " ន

ในปัจจัยที่ไม่ใช้วัดปัจจัย

ក៏ប៉ុន្មាន ឯង អី " ឱ

[๕๓๕] ในอารัมมณปัจจุจย

กัปปัจจุณที่มิใช่เหตุปัจจุณ มีหัวข้อปัจจุณ ๙

ในอธิปไตยปัจเจกชน ถ้า... มี "

พึงกระทำบาปที่เป็นอนโณมให้บริบูรณ์

ในอวกาศไปจ้าย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ด้านยุทธการ จม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

คณินยทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๒๖] คณินยธรรม อาศัยคณินยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคณินยธรรม ฯลฯ

โลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะ ฉนได พิงแจกฉนนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

คณินยทุกะ จบ

คณัสัมปัตตทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๒๗] คณัสัมปัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคณัสัมปัตตธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

คณวิปยัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นคณัสัมปัตตธรรม

โลกะ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทวิภูติ-

*คตวิปยัตตธรรม ปฏิฆะ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส

คณัสัมปัตตธรรม และคณวิปยัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคณ-

*สัมปัตตธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และโลกะ และ จิตตสมุฏฐานรูป

อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๓ และ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโหมนัส ขั้น ๒ ฯลฯ

คณวิปยัตตธรรม อาศัยคณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคณ-

*วิปยัตตธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลกะที่เป็นทวิภูติคต-

*วิปยัตตธรรม จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ ในปฏิสนธิขณะ อาศัยขั้นทั้งหลาย ฯลฯ

คณัสัมปัตตธรรม อาศัยคณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปัตตขั้นทั้งหลาย อาศัยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม

สัมปัตตขั้นทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ

คณัสัมปัตตธรรม และคณวิปยัตตธรรม อาศัยคณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปัตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม สัมปัตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ

คณัสัมปัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม และคณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม และโลกะ ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโหมนัส และปฏิฆะ ขั้น ๒ ฯลฯ

คณวิปยัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม และคณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นคณัสัมปัตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม และโลกะ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส และปฏิฆะ

คณัสัมปัตตธรรม และ คณวิปยัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม และ คณวิปยัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทวิภูติคตวิปยัตตธรรม และโลกะ ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโหมนัส และปฏิฆะ ขั้น ๒ ฯลฯ

[๔๒๘] คณัสัมปัตตธรรม อาศัยคณัสัมปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคณัสัมปัตตธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ โลภะอาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระกตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตต-

*ธรรม ปฏิฆะ อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระกตด้วยโหมนัส

คันถสัมปยุตตธรรม และ คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโลภะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระกตด้วยโลภะที่เป็น
ทัญญูคตวิปยุตตธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ และปฏิฆะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระกต
ด้วยโหมนัส ชั้น ๒ ฯลฯ

คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ
ปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ

คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระกตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตต
ธรรม และ โลภะ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระกตด้วยโหมนัส
และ ปฏิฆะ ชั้น ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

[๔๒๙] ในเหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๖
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๖
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๖
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๙
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๖
ในวิคตปัจจัย	มี "	๖
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๓๐] คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิปยุตต-

*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้น ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขญสัตว์
โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระกต
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกตด้วยอุทธัจจะ

[๔๓๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๗

อรุณภูมิเมื่อจะแจกในที่ ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัยพึงกระทำก่อน รูปภูมิยอม
ได้ในที่ใด พึงกระทำภายหลัง และปฏิฆะ ไม่มีในอรุณภูมิ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคคปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตลปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

[๔๓๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงนับอย่างนี้ ๆ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

[๔๓๓] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

แม้สหชาตวาร ก็พึงกระทำอย่างทีกล่ามาแล้ว

ปัจจัยวาร

[๔๓๔] คณธัมมปยุตตธรรม อาศัยคณธัมมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

มี ๓ เนย เหมือนกับ ปฏิจวาร

คณธวิปปยุตตธรรม อาศัยคณธวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธวิปปยุตตธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคณธวิปปยุตตธรรม อาศัย
หทัยัตถุ

คณธัมมปยุตตธรรม อาศัยคณธวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม อาศัยหทัยัตถุ สัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยุตตธรรม สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
อาศัยปฏิฆะ

คณธัมมปยุตตธรรม และคณธวิปปยุตตธรรม อาศัยคณธวิปปยุตต
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม อาศัยหทัยัตถุ จิตต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐาน
รูป อาศัยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยุตตธรรม สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นทัญญูคตวิปปยุตตธรรม และ
โลภะ อาศัยหทัยัตถุ ชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมณัส และปฏิฆะ อาศัย
หทัยัตถุ

คณธัมมปยุตตธรรม อาศัยคณธัมมปยุตตธรรม และคณธวิปปยุตต
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม และหทัยัตถุ
ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญูคต
วิปปยุตตธรรม และหทัยัตถุ และปฏิฆะ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัย
ชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยโหมณัส และหทัยัตถุ และ ปฏิฆะ ชั้น ๒ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คณฺถวิปฺยตฺตธรรม อาคัยคณฺถสํปฺยตฺตธรรม และคณฺถวิปฺยตฺตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมฺภูฏานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นคณฺถสํปฺยตฺตธรรม
และมหาภูตูปทั้งหลาย จิตตสมฺภูฏานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่สหฺรคตด้วย
โลภะที่เป็นทิกฺขุคฺติวิปฺยตฺตธรรม และโลภะ จิตตสมฺภูฏานรูป อาคัยขันธ
ทั้งหลายที่สหฺรคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ โลภะ อาคัยขันธทั้งหลาย ที่
สหฺรคตด้วยโลภะที่เป็นทิกฺขุคฺติวิปฺยตฺตธรรม และหทัยวัตถุ ปฏิมะ อาคัย
ขันธทั้งหลายที่สหฺรคตด้วยโทมนัส และหทัยวัตถุ

คณฺถสํปฺยตฺตธรรม และคณฺถวิปฺยตฺตธรรม อาคัยคณฺถสํปฺยตฺตธรรม
และคณฺถวิปฺยตฺตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นคณฺถสํปฺยตฺตธรรม และ
หทัยวัตถุ ขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมฺภูฏานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นคณฺถ-

* สํปฺยตฺตธรรม และมหาภูตูปทั้งหลาย ขันธ ๓ และ จิตตสมฺภูฏานรูป อาคัย
ขันธ ๑ ที่สหฺรคตด้วยโลภะที่เป็นทิกฺขุคฺติวิปฺยตฺตธรรม และโลภะ ขันธ ๒
ฯลฯ ขันธ ๓ และจิตตสมฺภูฏานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่สหฺรคตด้วยโทมนัส
และปฏิมะ ขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ ๓ และโลภะ อาคัยขันธ ๑ ที่สหฺรคตด้วย
โลภะที่เป็นทิกฺขุคฺติวิปฺยตฺตธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ ๒ ฯลฯ ขันธ ๓
และปฏิมะ อาคัยขันธ ๑ ที่สหฺรคตด้วยโทมนัส และหทัยวัตถุ ขันธ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

[๔๓๕] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๑	
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๓๖] คณฺถวิปฺยตฺตธรรม อาคัยคณฺถวิปฺยตฺตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาคัยคณฺถวิปฺยตฺตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ เหตุกปฏิสนธิ
ตลอดถึงอสังญัสถ์ จักขุวิญญาณ อาคัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาคัย
กายายตนะ ขันธทั้งหลายที่เป็นคณฺถวิปฺยตฺตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัย
หทัยวัตถุ โมหะ ที่สหฺรคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหฺรคตด้วยอุทฺธัจจะ อาคัยขันธ
ทั้งหลายที่สหฺรคตด้วยอุทฺธัจจะ และหทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๔๓๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนิทรียปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สํปฺยตฺตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปฺยตฺตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตฺติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๔๓๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย
กัปปเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงนับอย่างทีกล่าวนมาแล้ว
[๔๓๙] ในอารัมมณปัจฉิม
กับปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๑
ในอริคตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๑
เมื่อนิสสยวาร ก็เหมือนกับ ปัจฉยวาร

สังสังฐาน

[๔๔๐] คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันร ๓ ผลุกลเกล้ากับชันร ๑ ที่เป็นคณธัมมปัตตธรรม

ชันร ๒ ฯลฯ

คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม

คือ โลกะ ผลุกลเกล้ากับชันรทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยโลกะที่เป็น

ทัญญูคตวิปัตตธรรม ปฏิมะ ผลุกลเกล้ากับชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส

คณธัมมปัตตธรรม และคณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณ-

*สัมปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันร ๓ และโลกะ ผลุกลเกล้ากับชันร ๑ ที่สหระคตด้วยโลกะ

ที่เป็นทัญญูคตวิปัตตธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๓ และปฏิมะ ผลุกลเกล้า

กับชันร ๑ ที่สหระคตด้วยโทมนัส ชันร ๒ ฯลฯ

คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจฉิม

คือ ชันร ๓ ผลุกลเกล้ากับชันร ๑ ที่เป็นคณธัมมปัตตธรรม ชันร ๒

ฯลฯ ปฏิสันธิ

คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉิม

คือ สัมปัตตชันรทั้งหลาย ผลุกลเกล้ากับโลกะที่เป็นทัญญูคตวิปัตต-

*ธรรม สัมปัตตชันรทั้งหลาย ผลุกลเกล้ากับปฏิมะ

คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม และคณ-

*วิปัตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันร ๓ ผลุกลเกล้ากับชันร ๑ ที่สหระคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคต-

*วิปัตตธรรม และโลกะ ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๓ ผลุกลเกล้ากับชันร ๑

ที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ ชันร ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

[๔๔๑] ในเหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๖

ในอารัมมณปัจฉิม มี " ๖

ในอธิปัตติปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมทั้งปวง มี " ๖

ในวิปากปัจฉิม มี " ๑

ในอาหารปัจฉิม มี " ๖

ในอริคตปัจฉิม มี " ๖

[๔๔๒] คณธัมมปัตตธรรม ผลุกลเกล้ากับคณธัมมปัตตธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉิม

คือ อาคัยคณธัมมปัตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ในเหตุกปฏิสันธิ-

*ขณะ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ ผลุกลเกล้ากับชันร

ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

ฯลฯ

[๔๔๓] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๑

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปะชาตปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาตปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่กัมมปัจฉิม มี " ๔

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิปากปัจฉิม มี " ๖

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ฉานปัจฉิม มี " ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ปฏิกะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

คั่นถัมปยุตตธรรม และ คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมป-
*ยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูจิตวิปปยุตตธรรมและโลภะ เป็น
ปัจจัยแก่อจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหระคด้วยโทมนัส

และ ปฏิกะ เป็นปัจจัยแก่อจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
คั่นถัมปยุตตธรรม และ คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมป-
*ยุตตธรรม และคั่นถัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูจิตวิปปยุตตธรรมและโลภะ เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย เหตุที่
สหระคด้วยโทมนัส และปฏิกะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ จิตตสมุ-

*ฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๔๔๓] คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมปยุตตธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่
เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูลในหัวข้อปัจจัย แม้ทั้ง ๓

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็น
คั่นถัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่
สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูจิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เกิดขึ้น ขั้นทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิกะ เกิดขึ้น

คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ คิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณา

กุตลกรรมนั้น

บุคคลพิจารณา กุตลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณามาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณา

นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวิชชนะ

โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็น

คั่นถัมปยุตตธรรม โลภะ และปฏิกะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อม
ยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยัง เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ ที่เป็นคั่นถัมปยุตต-

*ธรรม เกิดขึ้น วิจิกจลา ฯลฯ อหวัจจะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อหวัจจะ ญาณ แก่
เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ
แก่อาวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ คิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี

ย่อมเพิลิตเพลินยัง ซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะที่เป็น
คั่นถัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ทัญญู ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

คั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมปยุตตธรรม และคั่นถัมป-

*ยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็น

คั่นถัมปยุตตธรรม และโลภะ และปฏิกะ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่
เป็นทัญญูจิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และ
ปฏิกะเกิดขึ้น

คั่นถัมปยุตตธรรม และคั่นถัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถัมป-

*ยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตต-
*ธรรม และโลภะ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นคณธัมมปิยัตตธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม
และโลภะ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธทั้งหลายที่เป็น
คณธวิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม
และโลภะ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ขันธทั้งหลายที่สหระค
ด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม และโลภะ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วย-

*โทมนัส และปฏิฆะ เกิดขึ้น

[๔๔๘] คณธัมมปิยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธัมมปิยัตตธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปิ-

*ยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปิยัตตธรรม
เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นคณธัมมปิยัตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่คณธัมมปิยัตตขันธทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

คณธัมมปิยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธวิปปยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปิ-

*ยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เกิดขึ้น
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นคณธัมมปิยัตตธรรม เป็น

ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อริปัตติธรรมที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อริปัตติธรรมที่สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุ-

*ฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

คณธัมมปิยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธัมมปิยัตตธรรม และคณธวิปป-

*ยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปิ-

*ยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็น
ทัญญูคตวิปปยัตตธรรม และโลภะ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคต-

*วิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธัมมปิยัตตขันธทั้งหลายและโลภะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

อริปัตติธรรมที่สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่คณธัมมปิยัตตขันธทั้งหลาย
และปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

คณธวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธวิปปยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถ-

*กรรม ฯลฯ แล้วกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

บุคคลกระทำกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อนให้เป็น

อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

บุคคลออกจากภวนา กระทำภวนาให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว

พิจารณา

พระอริยะทั้งหลาย ออกจากมารค กระทำมารคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้วพิจารณา กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา
กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย

อริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นคณธ-

*วิปปยัตตธรรม และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ผลิตเพลินยั เพราะกระทำคามยัณณัน ให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแนแน รากะ
ที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตารัปปิตี ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม เป็น
ปัจจยัแกัสมัปปยัตตขัณห์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจยั
คณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณกรัปปยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจยั
มีอย่างเดียว คือ อารัมมณารัปปิตี ได้แกทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ

อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน พิจารณาฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณ-

* วัปปยัตตธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแนแนแล้ว ย่อมยัณณิตี ย่อม
ผลิตเพลินยั เพราะกระทำคามยัณณัน ให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแนแน รากะ
ที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

คณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณกรัปปยัตตธรรม และคณกรัปปยัตต-

* ธรรม โดยอริปัตติปัจจยั

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณารัปปิตี ได้แกจักขุ ฯลฯ หทัยัตถุ ฯลฯ

เพราะกระทำขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ-
อย่างหนักแนแน ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม
และโลกะ เกิดขึ้น

คณกรัปปยัตตธรรม และคณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณ-

* สัมปยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจยั

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณารัปปิตี ได้แก เพราะกระทำขัณห์ทั้งหลาย ที่
สหระคตด้วยโมหะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ้อย่าง
หนักแนแน ขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะกระทำขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตต-

* ธรรม และโลกะให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแนแน โลกะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม
เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะกระทำขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม
และโลกะให้เป็นอารมณ้อย่างหนักแนแน ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็น
ทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม และโลกะ เกิดขึ้น

[๔๔๔] คณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณกรัปปยัตตธรรม โดย

อนันตรปัจจยั

คือ ขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยั
แกัขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจยั

พึงถามถึงมูล

ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม ที่
เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยัแกัโลกะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม ที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจยั ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมณัณสั ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยั
แกัปฏิฆะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจยั ขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตต-

* ธรรม เป็นปัจจยัแกัภูฐานะ โดยอนันตรปัจจยั

พึงถามถึงมูล

ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม ที่เกิด
ก่อนๆ เป็นปัจจยัแกัขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม
ที่เกิดหลังๆ และโลกะ โดยอนันตรปัจจยั ขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมณัณสั
ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยัแกัขัณห์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโหมณัณสั ที่เกิดหลังๆ
และปฏิฆะ โดยอนันตรปัจจยั

คณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณกรัปปยัตตธรรม โดยอนันตรปัจจยั

คือ โลกะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยัแกั
โลกะที่เป็นทิฏฐิคุตวิปปยัตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจยั ปฏิฆะที่
สหระคตด้วยโหมณัณสั ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยัแกัปฏิฆะ ที่เกิดหลังๆ โดย
อนันตรปัจจยั ขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจยั
แกัขัณห์ทั้งหลายที่เป็นคณกรัปปยัตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจยั
อนุโลม เป็นปัจจยัแกัโคตรภู แกัผลสมมาบัติ โดยอนันตรปัจจยั

คณกรัปปยัตตธรรม เป็นปัจจยัแกัคณกรัปปยัตตธรรม โดยอนันตรปัจจยั

คือ โลกะที่เป็นปฏิรูปคติวิปยุตตรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
 วัณณะทั้งหลายที่เป็นปฏิรูปคติวิปยุตตรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
 ปฏิฆะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่วัณณะทั้งหลายที่สหระตด้วยโทมนัส ที่
 เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวชชนะ เป็นปัจจัยแก่วัณณะทั้งหลายที่เป็น
 คันถกัมมปยุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

***วิปพยตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย**

คั่นถล่มปยตตรธรรม และคั่นถวิปยตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คั่นถ-

คือ ชันรทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลเกที่เป็นทฤษฎีคตวปยตตรรรม ที่เกดกอนๆ และโลเก เป็นปจยัยเกชันรทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลเก ที่เป็นทฤษฎีคตวปยตตรรรม ที่เกดหลั้งๆ โดยอนันตรปจยัย ชันรทั้งหลายที่สหรคตด้วยโหมนัส ที่เกดกอนๆ และปฎิษะ เป็นปจยัยเกชันรทั้งหลายที่สหรคตด้วยโหมนัส ที่เกดหลั้งๆ โดยอนันตรปจยัย

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยตตรม ที่เกิดก่อนๆ และโลกะ เป็นปัจฉัยแก่โลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยตตรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมณัส ที่เกิดก่อนๆ และปฐิมะ เป็นปัจฉัยแก่ปฐิมะ ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยตตรม และโลกะ และชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมณัส และปฐิมะ เป็นปัจฉัยแก่ภูษานะ โดยอนันตรปัจจัย

ชั้นทั้งหลายที่สหคด้วยโลกะ ที่เป็นทวิภูติทวีปยตตธรรม ที่เกิด
ก่อนๆ และโลกะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคด้วยโลกะ ที่เป็นทวิภูติ
ทวีปยตตธรรม ที่เกิดหลังๆ และโลกะ โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่สหค
ด้วยโหมณัส ที่เกิดก่อนๆ และปฏิกะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคด้วย
โหมณัส ที่เกิดหลังๆ และปฏิกะ โดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย

เป็นปัจจัยเก็ชัณร์ทั้งหลายที่เป็นคัณถัสัมปยตตรรรม โดยอปนัสสยปัจจัย

* ឫទ្យ

ชั้นรทั้งหลยที่เป็นค้ณถลัสมปยุตตรรรม เป็นป้จยแก้ชนร้ทงหลยที่
สรหคตด้วยโลเกะ ที่เป็นทฤษฎีคตวปยุตตรรรม และโลเกะ โดยอุปนสยป้จย
เป็นป้จยแก้ชนร้ทงหลยที่สรหคตด้วยโหมนัสม และปฤษฎะ โดยอุปนสยป้จย

* ប្រធាន

ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะ มานะ ความปรารถนา
สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤๅ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ
ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ ความปรารถนา เสนาสนะ เป็น
ปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ
แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

คันถวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ มานะ ความปรารถนา
ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ แก่โทสะ แก่โมหะ
แก่มานะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

คันถวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตรธรรม และคันถ-

*วิปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วก่อกมานะ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ มานะ
ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ ความปรารถนา เสนาสนะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และ
โลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ โดย
อุปนิสสยปัจจัย

คันถสัมปยุตตรธรรม และคันถวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุต-

*ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะ
ที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และโลภะ และขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส
และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

พึงถามถึงมูล

ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และโลภะ
และขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นคันถวิปยุตตรธรรม แก่โลภะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และปฏิฆะ โดย
อุปนิสสยปัจจัย

พึงถามถึงมูล

ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรมและโลภะ
และขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่สหระคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๔๕๑] คันถวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตรธรรม โดย
ปฺเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปฺเรชาต วัตถุปฺเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปฺเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะปรารถน
ความยินดีนั้น รากะที่เป็นคันถวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทฺธัจจะ
ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โณภูตูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปฺเรชาต ได้แก่จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นคันถวิปยุตตรธรรม และโลภะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตรธรรม และปฏิฆะ
โดยปฺเรชาตปัจจัย

คันถวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตรธรรม โดยปฺเรชาตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณเปรชาต วัตถุเปรชาต
ที่เป็นอารัมมณเปรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพิลินยัง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะที่เป็นคันถสัมปยุตต-

* ธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุเปรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น
คันถสัมปยุตตธรรม โดยเปรชาตปัจจัย

คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถ-

* วิปยุตตธรรม โดยเปรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณเปรชาต วัตถุเปรชาต

ที่เป็นอารัมมณเปรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ เพราะปรารภหทัยวัตถุ
ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะ ที่เป็นทิจฐิตวิปยุตตธรรม และโลกะ และ
ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุเปรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหระค
ด้วยโลกะที่เป็นทิจฐิตวิปยุตตธรรม และโลกะและขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วย
โทมนัส และปฏิฆะ โดยเปรชาตปัจจัย

[๔๕๒] คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม โดย
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ นัย

คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม โดยปัจฉาชาต-

* ปัจจัย มี ๑ นัย

คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถ-

* วิปยุตตธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิจฐิตวิปยุตตธรรม ที่เกิด
ภายหลัง และโลกะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

[๔๕๓] คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม โดย
อาเสวนปัจจัย

เหมือนกับอารัมมณปัจจัย อาวัชชนะกัถิ วฐฐานะกัถิ มิไม่

[๔๕๔] คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม โดย
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโลกะ
ที่เป็นทิจฐิตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกะและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตต-

* สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่วิปากขันธ์ และกภูตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิป-

* ยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโลกะ ที่เป็น
ทิจฐิตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และโลกะ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโทมนัส เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย

คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่วิปากขันธ์ และกภูตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๔๕๕] คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม โดย
วิปากปัจจัย มี ๑ นัย

[๕๕๖] คันถัมภ์ปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถัมภ์ปยุตตรธรรม โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

[๕๕๓] คันถสัมปยตตธรรม เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตตวิปปยัตตธรรม และโลภะ และขันธทั้งหลายที่
 สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย
 ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตตวิปปยัตตธรรม และโลภะ แก่ขันธทั้งหลายที่
 สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ โดยอัติปัจจัย

คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมป-
 *ยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
 เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตตวิปป-
 *ยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ
 ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอัติปัจจัย
 ขันธ ๒ ฯลฯ

คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปป-
 *ยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และ
 มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตต-
 *วิปปยัตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติ-
 *ปัจจัย

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ
 เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตตวิปปยัตตธรรม และ
 หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โลภะ โดยอัติปัจจัย

ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ
 โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตต-
 *วิปปยัตตธรรม และโลภะ และขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ
 เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และ
 กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และ
 รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ภักตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมป-
 *ยุตตธรรม และคันถวิปปยัตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตต-
 *วิปปยัตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ
 เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ขันธ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตต-

*วิปปยัตตธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และโลภะ โดยอัติปัจจัย
 ขันธ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และหทัยวัตถุ
 เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และปฏิฆะ โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ

[๔๔๙] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๑
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจฉัย	มี หัวข้อปัจฉัย	๔
ในฌานปัจฉัย	มี "	๔
ในมัคคปัจฉัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๖
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๕
ในอัติปัจฉัย	มี "	๙
ในนัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๔๖๐] คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม โดย
 อารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย
 คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม โดยอารัมมณ-
 *ปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัย
 โดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย
 คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถ-
 *วิปปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัย
 โดยอุปนิสสยปัจฉัย
 คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 ปุเรชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัย
 โดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย
 คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 ปุเรชาตปัจฉัย
 คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถ-
 *วิปปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 อุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาตปัจฉัย
 คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถ-
 *สัมปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัย
 โดยอุปนิสสยปัจฉัย
 คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถวิปป-
 *ยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 อุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย
 คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่คันถสัมป-
 *ยุตตธรรม และวิปปยุตตธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

[๔๖๑] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยทั้งปวง	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๔๖๒] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย	มี หัวข้อปัจฉัย	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่จริปติปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙ ฯลฯ
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจฉัย		

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๙ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่หมักปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

[๔๖๓] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงกระทำอนโลมมาตกาให้พิสดาร

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

คันถสัมปยุตตทุกะ จบ

คันถคันถนิยทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๖๔] ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง

คันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขณากายคันถะ อาศัยสลิพพตปรามาสกายคันถะ สลิพพต-

*ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิขณากายคันถะ อภิขณากายคันถะ อาศัย

อิทังสังจาภินิเวสกายคันถะ อิทังสังจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิขณากายคันถะ

ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง

คันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรม

ทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม และธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม

แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

ปฏิจวารกิตติ สหชาตวารกิตติ ปัจจยวารกิตติ นิสสยวารกิตติ สังสังฐววาร

กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ

เหมือนกับ คันถทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

ปัญหาวาร

[๔๖๕] ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่

ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตคันถธรรม

ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

หัวข้อปัจจัย ๙ พึงให้พิสดารอย่างทีกล่ามาแล้ว

[๔๖๖] ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถนิยธรรม แต่
ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น

คันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว

พิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ฆาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาโคตรภู พิจารณาไวทาน พิจารณาภิเลสที่
ละแล้ว ฯลฯ พิจารณาภิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วใน
กาลก่อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่
คณินธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
ทั้งหมด ฟังให้พิสดาร

เป็นปัจฉัยแก่อารยชนะ โดยอารัมมณปัจฉัย
ธรรมที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
คณินธรรมและคณินยธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วย่อมยินดี
ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ เกิดขึ้น
ทิฎฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทริจจะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฆานแล้ว พิจารณาฆาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง-

* ชันธทั้งหลาย ที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น
รากะ เกิดขึ้น ทิฎฐิ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้ง
คณินธรรมและคณินยธรรม และธรรมที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม
โดยอารัมมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฆานแล้ว พิจารณาฆาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง

ชันธทั้งหลาย ที่เป็นคณินยธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เพราะปรารภความยินดีนั้น
คณินธรรม และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย เกิดขึ้น

หัวข้อปัจฉัย ๓ แม้นอกนี้ ฟังให้พิสดารอย่างทีกล่าวนมาแล้ว ฟังกระทำ

เพราะปรารภ

ในทฤษนี้ โลกุตตระไม่มี เหมือนกับคณินทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน ฟัง

กำหนดคำว่าคณินะ

ในมัคคปัจฉัย ฟังกระทำหัวข้อปัจฉัย ๙

คณคณินยทุกะ จบ

คณคณินยสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๖๓] ธรรมที่เป็นทั้งคณินธรรม และคณินยสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นทั้งคณินธรรมและคณินยสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ อภิขฌากายคณินะ อาศัยสลิฬพตปรามาสกายคณินะ สลิฬพตปรา-

* มาสกายคณินะ อาศัยอภิขฌากายคณินะ อภิขฌากายคณินะ อาศัยอิทังสัจจาภินิ-

* เวสกายคณินะ อิทังสัจจาภินิเวสกายคณินะ อาศัยอภิขฌากายคณินะ

ธรรมที่เป็นคณินยสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง
คณินธรรมและคณินยสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยคณินธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นทั้งคณินธรรมและคณินยสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคณิน-

* สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคณินธรรมและคณินย-

* ปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ อภิขฌากายคณินะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยสลิฬพตปรา-

* มาสกายคณินะ

ฟังผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นคณินยสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม อาศัยธรรม ที่เป็น
คณินยสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นคณินยสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม
ชันธ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งคณินธรรมและคณินยสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคณิน-

* สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณินธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

คือ คณธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม
แต่ไม่ใช่คณธรรม

ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณ-

* สัมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่
คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และคณธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธรรม-

* ปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง
คณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่
คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คณธรรมทั้งหลาย อาศัยคณธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง
คณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่
คณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม
และคณธรรมทั้งหลาย ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณ-

* สัมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมป-
* ยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และอภิขณากายคณกะ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธรรมป-

* ยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม และสลิฬพตปราคายคณกะ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๔๖๘] ในเหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอารัมมณปัจจัย มี "

๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี "

๙

ในกัมมปัจจัย มี "

๙

ในอาหารปัจจัย มี "

๙

ในอริคตปัจจัย มี "

๙

[๔๖๙] ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรม และคณธรรมปยุตตรธรรม อาศัยธรรม

ที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย ฯลฯ

ในที่นี้ ปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย ไม่มี

[๔๗๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปราชตปัจจัย มี "

๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี "

๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี "

๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี "

๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี "

๙

การนับทั้งสองแม่นอกนี้กิต্ত สหชาตวาทกิต্ত ปัจจัยวาทกิต্ত นิสสยวาทกิต্ত
สังสญฐวาทกิต্ত สัมปัตตวาทกิต্ত เหมือนกับปฏิจวารอย่างทีกล่ามาแล้ว

ปัญหาว่า

[๔๗๑] ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรม และคณธรรมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัย

แก่ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคณธรรม และคณธรรมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปัตตคณธรรมทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคณธรรม และคณธรรมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปัตตชั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
เป็นทั้งคณธรรมและคณธรรมปยุตตรธรรม และธรรมที่เป็นคณธรรมปยุตตรธรรม แต่
ไม่ใช่คณธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคณธรรม และคณธรรมปยุตตรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปัตตชั้น และคณธรรมทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอัติปัจจัย	มี "	๙
ในนัตติปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

อุปธรรมเท่านั้นเป็นปัจจัยแต่ละอย่าง ฟังกระทำอย่างละ ๓ นัย อาร์มมณะ
สหชาติ อุปนิสสยะ ฟังเปลี่ยนแปลงทั้ง ๙ นัย แม้ในปัญหาวาร ก็ฟังกระทำ
อย่างทีกล่าวนมาแล้วทั้งหมด

คันถคันถสัมปยุตตทุกะ จบ

คันถวิปยุตตคันถนิยทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๓๔] ธรรมที่เป็นคันถวิปยุตตคันถนิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถ-

*วิปยุตตคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นคันถวิปยุตต-

*คันถนิยธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

โลกียทุกะในอุพพันตรทุกะ จันใด ฟังให้พิสดารจันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

คันถวิปยุตตคันถนิยทุกะ จบ

โสมโยคโคจจกทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๓๕] อาศัยโสมธรรม ฯลฯ

โยคธรรม อาศัยโยคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

โคจจกทั้ง ๒ เหมือนกับ อาสวโคจจก ไม่มีความแตกต่างกัน

โสมโยคโคจจกทุกะ จบ

นิวณทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๓๖] นีวณธรรม อาศัยนิวณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธนิวณ อุตัจจนนิวณ อวิชชานิวณ อาศัยกามฉันทนิวณ
อุตัจจนนิวณ อวิชชานิวณ อาศัยกามฉันทนิวณ ถินมัทธนิวณ อุตัจจนนิวณ
อวิชชานิวณ อาศัยพยาบาทนิวณ อุตัจจนนิวณ อวิชชานิวณ อาศัยพยาบาท-

*นิวณ ถินมัทธนิวณ อุตัจจนนิวณ กุกกุจจนนิวณ อวิชชานิวณ อาศัย
พยาบาทนิวณ อุตัจจนนิวณ กุกกุจจนนิวณ อวิชชานิวณ อาศัยพยาบาท-

*นิวณ อุตัจจนนิวณ อาศัยวิจิกิจฉานิวณ อวิชชานิวณ อาศัยอุตัจจนนิวณ

ธรรมที่ไม่ใช่นิวณธรรม อาศัยนิวณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิวณธรรม
ทั้งหลาย

นิวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวณธรรม อาศัยนิวณธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธนิวณ อุตัจจนนิวณ อวิชชานิวณ สัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามฉันทนิวณ

ฟังผู้จกัณนี้

ธรรมที่ไม่ใช่นิวณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวณธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่นิวณธรรม

ปฏิสนธิ

นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และนิวรณ์ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่
ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์-
*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
และนิวรณ์ธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชั้น ๑
ที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม และกามฉันทนิวรณ์ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๔๓๓] ในเหตุปัจจัย

มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙

[๔๓๔] นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจ-

*นิวรณ์

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่า
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
ซึ่งเป็นเหตุปัจจัย ชั้น ๒ ฯลฯ เหตุปัจจัยปฏิสนธิตลอดถึงอสังขยสังข

นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่า
เหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคต
ด้วยอุทธัจจจะ

นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่ว่าเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

[๔๓๕] ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่า
เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่า
เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ตลอดถึง
อสังขยสังข

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์-

*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสปัจจัย

[๔๘๐] นีวรณธรรม อาคัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติ-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ถินมิตถนิวรณ อหังจนิวรณ อวิชานิวรณ อาคัย
 กามฉันทนิวรณ ในอรูปภูมิ อหังจนิวรณ อวิชานิวรณ อาคัยกามฉันทนิวรณ
 ในอรูปภูมิ อหังจนิวรณ อวิชานิวรณ อาคัยวิจิกจฉานนิวรณ ในอรูปภูมิ
 อวิชานิวรณ อาคัยอหังจนิวรณ

ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาคัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติ-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาคัยนีวรณธรรมทั้งหลาย
 จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยนีวรณธรรมทั้งหลาย
 หัวข้อปัจจัยที่เหลือทั้งหมด พึงให้พิสดาร อรูปภูมิ พึงกระทำก่อน
 ส่วนรูปภูมิ พึงกระทำภายหลัง ตามที่จะพึงกระทำได้
 นีวรณธรรม อาคัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น
 ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ถินมิตถนิวรณ อหังจนิวรณ อาคัยขันธทั้งหลายที่
 ไม่ใช่เนวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาคัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณ-

*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม และ
 นีวรณธรรมทั้งหลาย ขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยนีวรณธรรม และ
 สัมปยุตตขันธทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยนีวรณธรรม และมหาภูตรูป
 ทั้งหมด

นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาคัยนีวรณธรรม และ
 ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ ๓ ถินมิตถนิวรณ อหังจนิวรณ อวิชานิวรณ
 อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๔๘๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๔๘๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย
กับ ฯลฯ มี " ๙

ฯลฯ
[๔๘๓] ในอาร์มมณปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในมคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
แม้สหชาตวาท ก็พึงให้พิสดารอย่างนี้
ปัจจัยวาร

[๔๘๔] นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
มี ๓ นัย

ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม
ตลอดถึงอชฌัตติกมหาภูตรูป ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ
เนวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ เนวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เนวรณ-
* ธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

เนวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และเนวรณธรรม และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑
ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ เนวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
อาศัยหทัยวัตถุ

เนวรณธรรม อาศัยเนวรณธรรมและธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธเนศวรณ อุตัจจเนศวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกามฉันทเนศวรณ
และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ถินมัทธเนศวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกามฉันทเนศวรณ และหทัยวัตถุ

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยเนวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม
และเนวรณธรรมทั้งหลาย ชันธ ๒ ฯลฯ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยเนวรณ-

* ธรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยเนวรณธรรม และ
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาศัยเนวรณธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย

เนวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยเนวรณธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ ถินมัทธเนศวรณ อุตัจจเนศวรณ อวิชชานีวรณ อาศัย
ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่เนวรณธรรม และกามฉันทเนศวรณ ชันธ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ถินมัทธเนศวรณ อุตัจจเนศวรณ อวิชชานีวรณ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
อาศัยกามฉันทเนศวรณ และหทัยวัตถุ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๔๘๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๙
ในปัจจัยทั้งปวง มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในวิปากปัจจัย มี " ๑
ในอวิคตปัจจัย มี " ๙

[๔๘๖] นีวรณธรรม อาศัยเนวรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานีวรณ อาศัยวิจิกิจฉานีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัย
อุตัจจเนศวรณ

ธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เนวรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตว์ ชันร์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ นิวรณ์ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ เหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระต ด้วยอุทธัจจะ อวิชชานิวรณ์ อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์ธรรม อาศัยนิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตชันร์ทั้งหลาย อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตชันร์ทั้งหลาย อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และหทัยวัตถุ อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และ หทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๔๘๓]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุชาตปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓	

[๔๘๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ฯลฯ

[๔๘๕] ในอารมณ์ปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในสมนันตรปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในมคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

สังสังขาร

[๔๙๐] นิวรณ์ธรรม คลุกเคล้ากับนิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ คลุกเคล้ากับ

กามฉันทนิวรณ์

พึงผกักรันย

นิวรณ์ทั้งปวง พึงให้พิสดาร

[๔๙๑] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอารมณ์ปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๔

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอริยเจตนา มี " ๙

[๔๙๒] นีวรณธรรม คลุกเคล้ากับนีนวณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ อวิชชา นีวรณ คลุกเคล้ากับวิจิจจนา นีวรณ อวิชชา นีวรณ

คลุกเคล้ากับ อุทธัจจ นีวรณ

ฯลฯ

[๔๙๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุชาตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี " ๙

การนับทั้งสอง นอกนี้ก็มี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำอย่างทีกล่ามาแล้ว

ปัญหาว่า

[๔๙๔] นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต นีนวณธรรม

ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

นีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

นีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม

โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นรทั้งหลาย

และนีนวณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม โดย

เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

[๔๙๕] นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารก นีนวณธรรมทั้งหลาย นีนวณธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารก นีนวณธรรมทั้งหลาย ชั้นรทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม

เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารก นีนวณธรรมทั้งหลาย นีนวณธรรม และสัมปยุตตชั้นร

ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม โดย

อารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณาซึ่งกุตลกรรม

นั้น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียังซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารกความยินดีนั้น

ทิฏฐิ เกิดขึ้น โทมนัส เกิดขึ้น

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค มรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

อวิชชนะ โดยอารัมมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสทีละแล้ว ที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม ก็เลสที

ห่มแล้ว ฯลฯ ก็เลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นรทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม โดย

ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พึงเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่ นีนวณธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

आकाशानुज्ञायतนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญายตนะ อากิญจัญญายตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิริยญาณ แก่เจโต-

* ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ
แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยั้งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เพราะปรารภจักขุ เป็นต้นนั้น รากะ เกิดขึ้น

ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจจา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
นิเวรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยั้งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เพราะปรารภจักขุ เป็นต้นนั้น นิเวรณธรรม และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

นิเวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม

โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำว่าเพราะปรารภ

[๕๙๖] นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ เพราะกระทำนิเวรณธรรม

ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิเวรณธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น มี ๓ นัย

เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำ

อุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อม

ยินดี ย่อมผลิตเพิลินยั้ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค มรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย

อริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยั้ง เพราะกระทำ

จักขุ เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรมเป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยั้ง เพราะกระทำ

จักขุ เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตนิเวรณธรรมทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

นิวรณ์ธรรม โดยอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ
กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปติธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และนิวรณ์ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อริปติปัจจัย

นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม
โดยอริปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ มี ๓ นัย เป็นอารัมมณาริบัติเท่านั้น

[๔๙๓] นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ นิวรณ์ธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

พึงถามถึงมูล

นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

พึงถามถึงมูล

นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย แนวสัญญา-
*สัญญาตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตร-
*ปัจจัย

พึงถามถึงมูล

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์-
*ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์-
*ธรรมทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ที่เกิดก่อนๆ
เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

คือ นิวรณ์ธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

พึงถามถึงมูล

นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ นิวรณ์ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตร-

*ปัจจัย นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดย
อนันตรปัจจัย

นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย

[๔๙๔] นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย มี ๓ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน
ศีล ฯลฯ อุปโสภณกรรม ฯลฯ ยังฉนให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนา ฯลฯ ยังมรรค
ฯลฯ ยังอภิญญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิวฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะ มานะ
ทิวฐิ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน
ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
รากะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ
โดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ นิวรณ์ธรรม โดยอุปนิสสย-
*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อ
มานะ ถือทิวฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
โดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อ
มานะ ถือทิวฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๔๙๙] ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
โดยปรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปรชาติ วัตถุปรชาติ
ที่เป็นอารัมมณปรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น มี ๓ นัย

ปรชาติปัจจัย เหมือนกับ อารัมมณปัจจัย

พึงจำแนก กุศล และอกุศล

[๖๐๐] นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

[๖๐๑] ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย
ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่
วิบากชั้น และกฐิตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

พึงถามถึงมูล

เจตนาที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
และนิวรณ์ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๖๐๒] ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานเปภรณ ภาค ๓

ขลข เป็นปัจฉัย โดยอาหารปัจฉัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยอินทริยปัจฉัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยฌานปัจฉัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยมีคคปัจฉัย

ขลข เป็นปัจฉัย โดยสัมปยุตตปัจฉัย

[๖๐๓] นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดย
วิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต

หัวข้อปัจฉัย ๔ ที่เหลือ พึงกระทำอย่างนี้

[๖๐๔] นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

คือ กามฉันทนิวรณ เป็นปัจฉัยแก่กัมมิตถนิวรณ แก่อุททจนิวรณ

แก่วิชขานิวรณ โดยอรรถปัจฉัย

พึงผูกจักรนัย

นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต

ในนีวรณมูล ก็มีหัวข้อปัจฉัย ๓ อย่างนี้

ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดย
อรรถปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทริย ขลข

ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต ขลข

ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต ขลข

นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นีวรณธรรม
โดยอรรถปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ กามฉันทนิวรณ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย

เป็นปัจฉัยแก่กัมมิตถนิวรณ แก่อุททจนิวรณ แก่วิชขานิวรณ โดยอรรถปัจฉัย

กามฉันทนิวรณ และหทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่กัมมิตถนิวรณ แก่วิชขานิวรณ

โดยอรรถปัจฉัย

นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทริย

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไมใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรม

ทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย

ขันธ ๒ ขลข นีวรณธรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธทั้งหลาย

ที่ไมใช่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย

เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย นีวรณธรรม และ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็น

ปัจฉัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ

กพพิงการาหาร เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ โดยอรรถปัจฉัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ

รูปชีวิตินทริย เป็นปัจฉัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย

นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นีวรณธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปเรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไมใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ

เป็นปัจฉัยแก่ขันธ ๓ กัมมิตถนิวรณ วิชขานิวรณ และจิตตสมุฏฐานรูป

ทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย ขันธ ๒ ขลข กามฉันทนิวรณ และหทัยวัตถุ เป็น

ปัจฉัยแก่กัมมิตถนิวรณ อุททจนิวรณ วิชขานิวรณ และสัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย

พึงผูกจักรนัย

[๖๐๕] ในเหตุปัจฉัย

มีหัวข้อปัจฉัย ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในเปรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฉานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยตตปัจจัย	มี "	๙
ในวิปยตตปัจจัย	มี "	๙
ในอัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๖๐๖] นีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอปนิสสยปัจจัย

นิเวศธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย

นิเวศธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวศธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

นิวาณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวาณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวาณธรรม
โดยอรัณมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยปรุทธปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
กัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่วินัยธรรม เป็นปัจจัยแก่วินัยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปราชชาติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรม โดยอามมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปรชาติปัจจัย

นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย

นิเวศธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
นิเวศธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย

นิเวศธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม เป็นปัจจัยเกณนิเวศธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอปนัสสปัจจัย

[๖๐๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่อารั่มมณปัจจุบัน มี " ๙

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่อธิปไตยปัจจุบัน มี " ๙

ในปัจจุบันทั้งปวง มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่วิกฤตปัจจัย มี " ๙

ในปัจจุบันที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ปัจจุบัน มี " ๙

[๖๐๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

[๖๐๙] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงกระทำอนุโลมมาตกาให้พิสดาร

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

นิวารณทุกะ จบ

นิวารณียทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๑๐] นิวารณียธรรม อาศัยนิวารณียธรรม เกิดขึ้น ฯลฯ

โลกียทุกะจันใด นิวารณียทุกะก็พึงกระทำจันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน พึงประกอบนิวารณด้วยนิวารณ ๘ ครั้ง คือ กามจันทะ ๒ ครั้ง ปฏิฆะ ๔ ครั้ง อทธจะและวิจิกจาสองอย่างนี้ อย่างละครั้ง มาตกาแห่งนิวารณทุกะ ได้ทำไว้แล้วในวารนี้

นิวารณียทุกะ จบ

นิวารณสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๑๑] นิวารณสัมปยุตตรธรรม อาศัยนิวารณสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนิวารณสัมปยุตตรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

นิวารณวิปปยุตตรธรรม อาศัยนิวารณสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตรธรรม

นิวารณสัมปยุตตรธรรม และนิวารณวิปปยุตตรธรรม อาศัยนิวารณสัมปยุต-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนิวารณสัมปยุต-

* ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

นิวารณวิปปยุตตรธรรม อาศัยนิวารณวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนิวารณวิปปยุต-

* ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอัชฌัตติกมहाภูตรูป

นิวารณวิปปยุตตรธรรม อาศัยนิวารณสัมปยุตตรธรรม และนิวารณวิปปยุต-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตรธรรม

และมहाภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๖๑๒] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๒

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๔

ในเนตติปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในวิคตปัจจัย มี " ๒

ในอวิคตปัจจัย มี " ๕

[๖๑๓] นีวณสัมปยุตตรธรรม อาคัยนีวณสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชาเนวณ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิกิจจนา ที่สหระตด้วยอุทธีจะ

นีวณวิปยุตตรธรรม อาคัยนีวณวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวณวิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญสัตว์

ฯลฯ

[๖๑๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจจาทปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

[๖๑๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

[๖๑๖] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒ ฯลฯ

ในมคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑ ฯลฯ

ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒

แม้สหชาตวาร ก็พึงกระทำอย่างทีกล่ามาแล้ว

ปัจจัยวาร

[๖๑๗] นีวณสัมปยุตตรธรรม อาคัยนีวณสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

นิวรณ์วิปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

*ปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนิวรณ์วิปยุตต-

*ธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๑ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตต-
ธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-
ปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์วิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏ-

*ฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตต-

*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

นิวรณ์วิปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม และนิวรณ์วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๖๑๘] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๙

ในอนันตรปัจจัย มี " ๔

ในวิปากปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๙

[๖๑๙] นิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคต
ด้วยอุทธีจะ

นิวรณ์วิปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนิวรณ์วิปยุตต-

*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ตลอดถึงอสังญัสถ์ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ
กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม ซึ่งเป็น
เหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยหทัยวัตถุ

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยขันธ์
ทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะและหทัยวัตถุ

[๖๒๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาติปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปยุตตปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

การนับทั้งสอง นอกนี้กิตติ นิสสยวารกิตติ พึงกระทำอย่างทีกล่าวนมาแล้ว

สังสังฐาวาร

[๖๒๑] นีวณสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับนีสวณสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

[๖๒๒] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๒

ในรปปัจจัย มี " ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๒

[๖๒๓] นีวณสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับ นีสวณสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ คลุกเคล้ากับ

ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

คลุกเคล้ากับ นีสวณวิปยุตตธรรม ฯลฯ

[๖๒๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธรรปปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุรุษปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉนปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปยุตตปัจจัย มี " ๒

การนับทั้งสอง นอกนี้กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๖๒๕] นีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ นีสวณสัมปยุตตธรรม

โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต

ขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

พึงถามถึงมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย เหตุทั้งหลายที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

นีสวณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ นีสวณวิปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีสวณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต

ขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

[๖๒๖] นีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีสวณสัมปยุตตธรรม โดย
อารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยั้งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะนั้น
ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจณา อุทธีจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยั้งซึ่งทิฏฐิ เพราะปรารภทิฏฐินั้น ราคะ
ทิฏฐิ วิจิกิจณา อุทธีจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

เพราะปรารภวิจิกิจณา วิจิกิจณา ทิฏฐิ อุทธีจจะ โทมนัส เพราะปรารภ
อุทธีจจะ อุทธีจจะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจณา เกิดขึ้น เพราะปรารภโทมนัส
โทมนัส เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจณา ฯลฯ อุทธีจจะ เกิดขึ้น

นีสวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีสวณวิปยุตตธรรม โดยอารัมมณ-

*ปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม
พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลาย ที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนีสวณสัมปยุตตธรรม
โดยเจโตปริยญาณ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชิชณะ โดยอาร์มมณปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์วิปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณาทุก-

*กรรมนั้น

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค มรรค ฯลฯ พิจารณาผล นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่

าวชิชณะ โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ตลอดถึงอวิชณะ

นิวรณ์วิปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์สัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง

ซึ่งชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ

ทัญญู วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

[๖๒๓] นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์สัมปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลกระทำการทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำความยินดีนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ ทัญญู เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมโดยอริปัตติปัจจัย

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์วิปยุตตธรรมโดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุต-

*ธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

พึงถามถึงมูล

อริปัตติธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์วิปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม

ฯลฯ แล้ว กระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์สัมปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิป-

*ยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้หนักแน่น รากะ ทัญญู เกิดขึ้น

[๖๒๔] นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์สัมปยุตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
แก้วนรทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดย
อนันตรปัจจัย

ในที่นี้ ชั้นทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ ไม่มี

พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์วิปยุตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อนโลม
เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรสัมปยุตตธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ อาริยชนะ เป็นปัจจัยแก่อนันตรสัมปยุตตธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรสัมปยุตตธรรม โดยสมนันตร
ปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย

[๖๒๙] นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรสัมปยุตตธรรม โดย

อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ฆ่าสัตว์

ฯลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา
แล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
โดยอุปนิสสยปัจจัย

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรวิปยุตตธรรม โดยอุปนิสสย
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ให้ทาน
ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ยังฉาน วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้
เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ
ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ครัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
สุขทางกาย แก่ทุกขทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรวิปยุตตธรรม โดยอุปนิสสย
ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยครัทธาแล้ว ให้
ทาน รักษาศีล ฯลฯ ยังมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน
ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

ครัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ครัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสย
ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยครัทธาแล้ว ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ
แล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ครัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ
แก่มานะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

[๖๓๐] นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนันตรวิปยุตตธรรม โดย

ปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ

โดยความเป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ โสทรูปพายตนะ เป็นปัจจยแก่

กายวิญญาณ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ

กายายตนะ เป็นปัจจยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น

นิรวณวิปยุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

นิรวณวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณสัมปยุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม

ผลิตเพิลยั้งซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคความยินดีนั้น ราคะ โสสะ โมหะ

เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น

นิรวณสัมปยุตตรธรรม โดยปุเรชาตปัจจย

[๖๓๑] นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณวิปยุตตรธรรม

โดยปัจจยชาตปัจจย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจยโดยอาเสวนปัจจย มี ๒ นัย

[๖๓๒] นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณสัมปยุตตรธรรม

โดยกัมมปัจจย เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ

ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

พึงกระทำมูล

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจย

แก่วิบากขันธ และ กุฎัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจย

นิรวณวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณวิปยุตตรธรรม โดยกัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยวิปากปัจจย มี ๑ นัย

[๖๓๓] นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณสัมปยุตตรธรรม

โดยอาหารปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจยโดยอินทริยปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจยโดยฌานปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจยโดยมัคคปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจยโดยสัมปยุตตปัจจย มี ๒ นัย

[๖๓๔] นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณวิปยุตตรธรรม โดย

วิปยุตตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจจยชาต ฯลฯ

นิรวณวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณวิปยุตตรธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจจยชาต ฯลฯ

นิรวณวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลาย

ที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจจย

[๖๓๕] นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณสัมปยุตตรธรรม โดย

อตัลปิปัจจย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นนิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่ขันธ ๓ โดย

อตัลปิปัจจย

นิรวณสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจยแก่นิรวณวิปยุตตรธรรม โดยอตัลปิปัจจย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจจยชาต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
 แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
 ที่เป็นปัจฉายาต ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม เป็น
 ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย
 นิวารณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวารณสัมปยุตตธรรม และนิวารณ-
 *วิปยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย
 คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และ
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ โดย
 อัติปัจจัย
 นิวารณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวารณวิปยุตตธรรม โดยอัติ
 ปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉายาต อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ
 นิวารณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวารณสัมปยุตตธรรม โดย
 อัติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
 เพลิดเพลินยิ่งซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น ราคะ ทิฏฐิ วิจิจจา
 อหรัญจะ โมหณัส เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณ
 สัมปยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย

นิวารณสัมปยุตตธรรม และนิวารณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวารณ-
 *สัมปยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
 เป็นปัจจัยแก่ ชั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ชั้น ๒ และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่
 ชั้น ๒ โดยอัติปัจจัย

นิวารณสัมปยุตตธรรม และนิวารณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวารณ-
 *วิปยุตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉายาต อาหาร อินทรีย์
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม และ
 มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย
 ที่เป็นปัจฉายาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม และ
 กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉายาต ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม และ
 รูปชิวินทรีย เป็นปัจจัยแก่ภูตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

[๖๓๖] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉายาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอัติปัจจัย	มี "	๓
ในนัตติปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔

ในอภิปัจฉัย มี " ๓

[๖๓๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๗

[๖๓๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

Page 211

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อดีตปัจจัย
กับ ฯลฯ มี " ๔

[๖๔๐] ในอาร์มมณปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔
ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕
พึงกระทำการนับโดยอนุโลม

ในอดีตปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๗
นิรณสัมปยุตตทุกะ จบ
นิรณนิรณียทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๔๑] ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม อาศัยธรรมที่เป็น
ทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ถินมัทธนิรณ อุตถัจจนิรณ อริชชานิรณ อาศัย กามฉันทนิรณ
การนับทั้งหมดพึงกระทำอย่างนี้ เหมือนกับ นิรณทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน
ปัญหาว่า

[๖๔๒] ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่
ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตนิรณธรรมทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
นิรณียธรรม แต่ไม่ใช่นิรณธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชินฺร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม และธรรมที่เป็นนิรณียธรรม แต่ไม่ใช่นิรณ-
*ธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชินฺรทั้งหลาย และนิรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย

ธรรมที่เป็นนิรณียธรรม แต่ไม่ใช่นิรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
เป็นนิรณียธรรมแต่ไม่ใช่นิรณธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนิรณียธรรม แต่ไม่ใช่นิรณธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตชินฺร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

[๖๔๓] ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม เป็นปัจจัยแก่
ธรรมที่เป็นทั้งนิรณธรรมและนิรณียธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ เพราะปรารกนิรณธรรมทั้งหลาย นิรณธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น
พึงถามถึงมูล

เพราะปรารกนิรณธรรมทั้งหลาย ชินฺรทั้งหลายที่เป็นนิรณียธรรม แต่
ไม่ใช่นิรณธรรม เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารกนิรณธรรมทั้งหลาย นิรณธรรม และสัมปยุตตชินฺร
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นนิรณียธรรม แต่ไม่ใช่นิรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
นิรณียธรรมแต่ไม่ใช่นิรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้วพิจารณา
กุศลกรรมนั้นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยฺง เพราะปรารกความยินดีนั้น
รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู โวทาน ฯลฯ กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ

กิเลสที่ข้ามแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยตถ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นชินฺรทั้งหลาย ที่เป็น
นิรณียธรรมแต่ไม่ใช่นิรณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี
ย่อมเพิลิตเพิลินยฺง ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ พึงกระทำตลอดถึงอาวัชชนะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ธรรมที่เป็นนิวรณ์ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์ธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง

ซึ่งชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เพราะปรารภจักขเป็นต้น
นั้น รากะ ฏิกฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

ธรรมที่เป็นนิวรณ์ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น

ทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์ธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง

ซึ่งชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เพราะปรารภจักข

เป็นต้นนั้น นิวรณ์ธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ทั้ง ๓ นัยแม่นอกนี้ พึงกระทำอย่างนี้

อธิปัตติปัจจัย เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย

แม้เปรชาตปัจจัย ก็เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย

ส่วนในนิสสยปัจจัย ไม่พึงกระทำ โลกุตตระ

ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างนี้

นิวรณ์ทุกะ จันใด พึงพิจารณา แล้วกระทำจันนั้น

นิวรณ์นิวรณ์ทุกะ จบ

นิวรณ์นิวรณ์สัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๖๔๔] ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัย

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัย

กามฉันทนิวรณ์

พึงผูกจักรนัย พึงทำนิวรณ์ทั้งหมด

ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

ทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น

นิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม

และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมัทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตตชั้น

ทั้งหลาย อาศัยกามฉันทนิวรณ์

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่

นิวรณ์ธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นิวรณ์ธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม

แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น

นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม

แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น

นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

ทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๓
แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตต-

* ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรม และนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น
นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและ
นิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัย
ชั้นที่ ๑ ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม และกามฉันทนิวรณ์
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

[๖๔๕] ในเหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙

[๖๔๖] ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัย
อุทธัจจนิวรณ์

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น
นิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคต
ด้วยอุทธัจจะ

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็น
ทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

ฯลฯ

[๖๔๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีหัวข้อปัจจัย ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาสวณปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๙

[๖๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย		
กับเหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๙	ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙

[๖๔๙] ในอาร์มมณปัจจัย		
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓	
ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในสมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๓

ในปัจฉิมวัย	กับ รลข	มี "	๓
ในมัคคปัจฉิมวัย	กับ รลข	มี "	๓
ในอภิมุขปัจฉิมวัย	กับ รลข	มี "	๓

ปีนหาवार

*ธรรมแต่ไม่ใช่วินัยธรรม โดยเหตุปัจจัย

* ប្រធាន

ฟังถามถึงมล

* ธรรมแต่ไม่ใช่วิมุตติธรรม เกิดขึ้น

ฟังถามถึงมล

คือ เพราะปรากฏการณ์ทั้งหลาย ที่เป็นนิเวศสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิเวศธรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิเวศสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิเวศธรรม
เกิดขึ้น

ฟังถามถึงมล

ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปตตธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณ์สัมปตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารรัมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำชั่วทั้งหลายที่เป็นนิเวศ-

ฟังถามถึงมด

เพราะกระทำชั่วทั้งหลายที่เป็นนิเวศน์สัมปตตธรรมแต่ไม่ใช่นิเวศน์ธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวารณธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวารณธรรมทั้งหลาย โดยอริปัตติ-
*ปัจจัย

เพราะกระทำขึ้นทั้งหลาย ที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวารณ-

*ธรรมให้หนักแน่น นิวารณธรรมและสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขึ้น และนิวารณธรรมทั้งหลาย
โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่เป็นทั้งนิวารณธรรมและนิวารณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็น
นิวารณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวารณธรรม
และนิวารณสัมปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ มี ๓ นัย

[๖๔๓] ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะกิตติ ฐานานะ
กิตติ ไม่มี ฟังกระทำว่า ที่เกิดก่อนๆ ในที่ทั้งปวง
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย เหมือนกับอารัมมณปัจจัย วิภังค์

ไม่มี

[๖๔๔] ธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวารณธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวารณธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ฟังถามถึงมูล

เจตนาที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตนิวารณธรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

เจตนาที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขึ้น และนิวารณธรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๖๔๕] ธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวารณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวารณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวารณธรรม โดยอาหารปัจจัย
มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยอินทริยปัจจัย	มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยฉานปัจจัย	มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยมคคปัจจัย	มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยสัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยอัตถิปัจจัย	มี ๙ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยนัตถิปัจจัย	มี ๙ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยวิคตปัจจัย	มี ๙ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย	โดยอวิคตปัจจัย	มี ๙ นัย

[๖๔๖] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฉานปัจจัย	มีหัวข้อปัจจัย ๓	

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในมัคคปัจฉัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๙
ในอรรถปัจฉัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจฉัย	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๖๕๓] ธรรมที่เป็นทั้งนิวารณธรรม และนิวารณสัมปยุตตธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวารณธรรมและนิวารณสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

หิวข้อปัจฉัย ๙ พึงเปลี่ยนแปลงใน ๓ บทอย่างนี้

[๖๕๔] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี	หิวข้อปัจฉัย ๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย	มี "	๙

[๖๕๕] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย
กับเหตุปัจฉัย มีหิวข้อปัจฉัย ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่จริปติปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มัคคปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มีหิวข้อปัจฉัย ๓	
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ นัตถิปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓

[๖๖๐] ในอาร์มมณปัจฉัย
กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหิวข้อปัจฉัย ๙
ในจริปติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี "

พึงกระทำอนุโลมมาติกา

ในอวิคตปัจฉัย
กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มี "

นิวารณนิวารณสัมปยุตตทุกะ จบ
นิวารณสัมปยุตตนิวารณียทุกะ

ปฎิจจวาร

[๖๖๑] นิวารณวิปยุตตนิวารณียธรรม อาศัยนิวารณวิปยุตตนิวารณียธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนิวารณ-

*วิปยุตตนิวารณียธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฎิสันธิ ฯลฯ

โลกียทุกะในจุฬันตรทุกะฉันได พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

นิวารณวิปยุตตนิวารณียทุกะ จบ

ปรามาสทุกะ

ปฎิจจวาร

[๖๖๒] ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจฉัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม

ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาส

ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฎิสันธิ ตลอดถึงอสังญีสัตว์ มหาภูตรูป

ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

คือ ปราสาทธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม

ปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่

ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และปราสาทธรรม และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย

ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาท-

*ธรรม และปราสาทธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

[๖๖๓] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๕

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๕

[๖๖๔] ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม

ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิตลอดถึงอสังขยัตถ์ โมหะ

ที่สหระคด้วยวิกิจจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย

วิกิจจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

[๖๖๕] ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรม

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เกิดขึ้น

ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม ตลอด

ถึงอสังขยัตถ์

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

ปราสาทธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

[๖๖๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓

[๖๖๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

[๖๖๘] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาร

ปัจจัยวาร

[๖๖๙] ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยปราคาสธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นและจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย อาศัยปราคาสธรรม

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอวิชฌตติกมหาภูตรูป ขั้นทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

ปราคาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ปราคาสธรรม อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ปราคาสธรรม
อาศัยหทัยวัตถุ

ปราคาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และปราคาสธรรม และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑

ที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ ปราคาสธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

จิตตสมภูฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ปราคาสธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยปราคาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม

และปราคาสธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยปราคาสธรรมและ

สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาศัยปราคาสธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยปราคาสธรรม และหทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๖๗๐] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๕

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๕

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอวิคตปัจจัย มี " ๕

[๖๗๑] ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ขั้น ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิตลอดถึงสัญญาสูตร
จักขวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ขั้นทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคด้วย
วิกิจจลา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิกิจจลา
ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และหทัยวัตถุ

ฯลฯ

[๖๗๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี หัวข้อปัจจัย ๓ ฯลฯ	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓

[๖๓๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มี หัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๕

ในปัจจัยทั้งปวง พึงกระทำอย่างนี้

[๖๓๔] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี หัวข้อปัจจัย ๑

ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

นิสสวาร เหมือนกับ ปัจจยวาร

สังสัฏฐวาร

[๖๓๕] ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม คลุกเคล้ากับปรมาสธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย คลุกเคล้ากับปรมาสธรรม

หัวข้อปัจจัย ๕ พึงกระทำอย่างนี้ เฉพาะในอุปกัมมเท่านั้น

สังสัฏฐวารกิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๖๓๖] ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาส-

*ธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยเหตุปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม และ ธรรม

ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

ทั้งหลาย และปรมาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๖๓๗] ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยอารัมมณ-

*ปัจจัย

คือ เพราะปรารภปรมาสธรรม ปรมาสธรรม เกิดขึ้น

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภปรมาสธรรม ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เกิดขึ้น

เพราะปรารภปรมาสธรรม ปรมาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

เกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณา

ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะ วิจิกจนา

อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณา

นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชิชนะ

โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม ฯลฯ

กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่

ปราคมาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง

เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ วิจิกิจจา อุทัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ

เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ

โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ แก่

เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ

แก่อาวชิชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคมาสธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วย่อมยินดี

ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

อกุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคมาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่

ปราคมาสธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี

ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งกุตลกรรมนั้น เพราะปรารภความยินดีนั้น ปราคมาสธรรม

และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ปราคมาสธรรม

และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ปราคมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคมาสธรรม

โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปราคมาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ นัย

[๖๗๔] ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคมาสธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

คือ เพราะกระทำปราคมาสธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น

ปราคมาสธรรม ฯลฯ มี ๓ นัย พึงกระทำอาร์มมณาริบัติ อย่างเดียว

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคมาสธรรม โดย

อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม

ฯลฯ กระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี

ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ

เกิดขึ้น

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

ผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย

อธิปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรมให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะกระทำจักขุเป็นต้น
นั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะ
กระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัย
แก่ปราคาสธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่
ปราคาสธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุตลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปราคาสธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และปราคาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อริปัตติปัจจัย

ปราคาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคาส-

* ธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำปราคาสธรรม

และสัมปยุตตขั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปราคาสธรรม ฯลฯ
มี ๓ นัย

[๖๓๙] ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรม ที่
เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

พึงกระทำมูล

ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาส-

* ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ฐานะ
โดยอนันตรปัจจัย

พึงกระทำมูล

ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรมที่เกิดหลังๆ
และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัย
แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

พึงกระทำมูล

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคาส-

* ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะเป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคาส
ธรรม ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะ
เป็นปัจจัยแก่ปราคาสธรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ปราคาสธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่ปราคาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคาส-

***ธรรม โดยอนันตรปัจจัย**

คือ ปราสาทธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

พึงกระทำมูล

ปราสาทธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ปราสาทธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ วุฏฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

ปราสาทธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๕ นัย

[๖๔๐] ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ-

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-

***ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย**

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน

ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ มานะ

ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมมาบัติให้เกิดขึ้น ฆาตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่

รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม โดยอุปนิสสย-

***ปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือถือปฏิ

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ความปรารถนาสุขทางกาย

ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือถือปฏิ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม โดยอุปนิสสย-

***ปัจจัย**

ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือถือปฏิ

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือถือปฏิ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม และสัมปยุตต-

***ขั้นทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย**

ปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-

***ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยะ

ปราสาทธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปราสาทธรรม

โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๖๔๑] ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาท-

***ธรรม โดยประสาทปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประสาท วัตถุประสาท

ที่เป็นอารัมมณประสาท ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็น

หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง

เพราะปรารถนจักขเป็นต้นนั้น รากะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาน

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน
กายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่
ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยประสาทปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยประสาท-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประสาท วัตถุประสาท

ที่เป็นอารัมมณประสาท ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพิลินยิง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดย
ประสาทปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ปรมาสธรรม โดยประสาทปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประสาท วัตถุประสาท

ที่เป็นอารัมมณประสาท ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพิลินยิง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น ปรมาสธรรม และ
สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม และ
สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยประสาทปัจจัย

[๖๘๒] ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดย
ปัจฉาชาตปัจจัย

มี ๓ นัย พึงกระทำปัจฉาชาต

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

[๖๘๓] ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาส-

*ธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิด

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่
วิบากขันธ์ และกฐิตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

พึงกระทำมูล

เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยกัมม-

*ปัจจัย

เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรมและสัมปยุตตขันธ์
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

[๖๘๔] ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาส-

*ธรรม โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

[๖๘๕] ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดย
มัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นปรมาสธรรม ฯลฯ

หัวข้อปัจจัย ๕ พึงกระทำอย่างนี้

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ นัย

[๖๘๖] ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดย
วิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ประชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ประชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรมาส-

*ธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาส-

*ธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย

ปราคามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ

[๖๘๓] ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม โดยอัติ-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัย

แก่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลิน ยิงซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปราคัจฉกขเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัย ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัย

แก่ชั้น ๓ และปราคามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลิน ยิงซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปราคัจฉกขเป็นต้นนั้น ปราคามาสธรรม และสัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ปราคามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม และปราคามาส-

*ธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

ชั้น ๒ ฯลฯ ปราคามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ปราคามาสธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ปราคามาสธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ปราคามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ปราคามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และกฬิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ปราคามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

[๖๘๔] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๓
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๑
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจฉัย	มี หัวข้อปัจฉัย	๓
ในฌานปัจฉัย	มี "	๓
ในมัคคปัจฉัย	มี "	๕
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๕
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๕
ในอัฐิปัจฉัย	มี "	๕
ในนัตถิปัจฉัย	มี "	๙
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๕

[๖๘๙] ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
ปัจฉาชาตปัจฉัย

ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสย-

*ปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยกัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยปุเรชาตปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
อุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาตปัจฉัย

ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรม
โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

ปรามาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
อุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย

ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย

[๖๙๐] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย มี "

ในปัจฉัยทั้งปวง มี "

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย มี "

[๖๙๑] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย

กับ เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย

Page 226

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

[๖๙๒] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนุโลมมาตีกา

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ปรามาสทุกะ จบ

ปรามัญญทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๙๓] ปรามัญญธรรม อาศัยปรามัญญธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามัญญธรรม

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอวิชฌตติกมหาภูตรูป

อาศัย ปรามัญญธรรม ฯลฯ

โลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำปรามัญญทุกะฉันนั้น

ไม่มีแตกต่างกัน

ปรามัญญทุกะ จบ

ปรามาสสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๙๔] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาสวิปยุตตรธรรม อาศัยปรามาส-

* สัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาส-

* สัมปยุตตรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาส-

* วิปยุตตรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย

ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาส-

* วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม

และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๖๙๕] ในเหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๕

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๒

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๕

ในอนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสหชาติปัจจัย มี " ๕

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปฏฐานปรกณ ภาค ๓

ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕ ฯลฯ
ในมคคปัจจัย	มี "	๕
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอติปัจจัย	มี "	๕
ในนัตติปัจจัย	มี "	๒
ในวิคตปัจจัย	มี "	๒
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕

[๖๔๖] ปรามาสวิปยุตตธรรม อาคัยปรามาสวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นปรามาส-

*วิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ เหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึง
อสังญัสสัว โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาคัยชันธ
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

[๖๔๗] ปรามาสวิปยุตตธรรม อาคัยปรามาสสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม

ปรามาสวิปยุตตธรรม อาคัยปรามาสวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม
ตลอดถึงอสังญัสสัว

ปรามาสวิปยุตตธรรม อาคัยปรามาสสัมปยุตตธรรมและปรามาสวิปยุตต
ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๖๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อสังญัสสัวปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นัตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๖๔๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับ เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

พึงนับอย่างนี้

[๓๐๐] ในอาร์มมณปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๑
ในอวิคตปัจจัย ฯลฯ มี " ๑
แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับ ปฏิจวาร
ปัจจัยวาร

[๓๐๑] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับ ปฏิจวาร

ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสวิป-
*ยุตตรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอัสสัคคิกมहाกุตรูป ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ
ปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยปรามาส-
*วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ จิตต-
*สมุฏฐานรูป อาคัยมหากุตรูปทั้งหลาย

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาส-
*วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาคัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาส-
*วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม
และมหากุตรูปทั้งหลาย

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม และปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยปรามาส
สัมปยุตตรธรรม และปรามาสวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาคัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาส
สัมปยุตตรธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๓๐๒] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีหัวข้อปัจจัย ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙ ฯลฯ
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙

[๓๐๓] ปรามาสวิปยุตตรธรรม อาคัยปรามาสวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาส-

*วิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ เหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอัสัญญ-

*สัตว์ จักขวิญญาน อาคัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็น
ปรามาสวิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคตด้วย
วิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาคัยชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิกิจจนา ที่

สหระคตด้วยอุทธีจะ และหทัยวัตถุ

[๓๐๔] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาหารปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มีคคปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เนตติปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิรัตปัจฉัย	มี "	๓

[๓๐๕] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๙

พึงนับอย่างนี้

[๓๐๖] ในอารมณ์มณปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๑

ในอริคตปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

นิสสยวาร เหมือนกับ ปัจฉยวาร

สังสังฐาวาร

[๓๐๗] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม กลูกเกล้ากับปรามาสสัมปยุตตรธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

[๓๐๘] ในเหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๒

ในอารมณ์มณปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยทั้งปวง มี " ๒

ในวิปากปัจฉัย มี " ๑

ในอริคตปัจฉัย มี " ๒

[๓๐๙] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีหัวข้อปัจฉัย ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มีคคปัจฉัย มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉัย มี " ๒

การนับทั้งสองนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้

ปัญหาวาร

[๓๑๐] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรามาสสัมปยุตตรธรรม

โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป

ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

[๓๑๑] ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสัมปยุตตธรรม

โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะนั้น
ราคะ เกิดขึ้น บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่งขั้นทั้งหลายที่เป็นปรมาส-

*สัมปยุตตธรรม เพราะปรารภขั้นนั้น ราคะ เกิดขึ้น

ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปรมาสัมปยุตต-

*ธรรม พิจารณาภิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลาย ที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภขั้นนั้น
ราคะที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม วิจิกจลา อหังจะ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ
แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้วพิจารณาทุกกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภทุกกรรมนั้น ราคะที่เป็น
ปรมาสวิปปยุตตธรรม วิจิกจลา อหังจะ โทมนัส เกิดขึ้น

ทุกกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ผล ฯลฯ พิจารณา
นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม

ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลาย ที่เป็น
ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม
วิจิกจลา อหังจะ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ
เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
โณฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริยญาณ
แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ทุกกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม เพราะปราคจักษุเป็นต้นนั้น รากะ
เกิดขึ้น

[๓๑๒] ปราคสวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคสวัปปยัตตธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่บุคคลกระทำรากะให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำรากะนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น บุคคลกระทำชั้นทั้งหลาย ที่เป็นปราค-
*สวัปปยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำชั้นนั้นให้หนักแน่น รากะ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สวัปปยัตตชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ปราคสวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคสวัปปยัตตธรรม โดยอริปัตติ-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นปราค-
*สวัปปยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นปราคสวัปปยัตต-
*ธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ปราคสวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคสวัปปยัตตธรรม และ
ปราคสวัปปยัตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นปราค-
*สวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สวัปปยัตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
อริปัตติปัจจัย

ปราคสวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคสวัปปยัตตธรรม โดยอริปัตติ-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำ
อุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น รากะที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดย
อริปัตติปัจจัย

จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นปราค-
*วัปปยัตตธรรมให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำ
จักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม
เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สวัปปยัตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ปราคสวัปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราคสวัปปยัตตธรรม โดยอริปัตติ-
*ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ
บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นปราคสวัปปยัตตธรรม เกิดขึ้น

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

มาน ฯลฯ

จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นปราค-
*วัปปยัตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นปราค-

* สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

[๓๑๓] ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม

โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย
แก่ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ
โดยอนันตรปัจจัย

ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย
แก่ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลังๆ อนุโลม เป็นปัจจัย
แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย

ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ อาริขชนะ เป็นปัจจัยแก่ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

[๓๑๔] ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม

โดยสหชาติปัจจัย มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

[๓๑๕] ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม

โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ รากะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
โมหะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม
แก่โมหะ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย

ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะที่เป็นปรามาส-

* สัมปยุตตธรรมแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฯลฯ
บุคคลเข้าไปอาศัยโมหะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ความ
ปรารถนาแล้ว ให้ทาน ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
รากะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม โมหะ ความปรารถนา เป็นปัจจัย
แก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่
ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน
ฯลฯ ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา
แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ
ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย
เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ปัญญา แก่รากะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา
แก่สุขทางกาย แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ เพราะอาศัยศรัทธา รากะ เกิดขึ้น
เพราะอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ความปรารถนา ศรัทธา ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปิฎกฐานปรกณ ภาค ๓
เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม แก่ความปรารถนา
โดยอุปนิสัยปัจจัย

[๓๑๖] ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ ปรมาสวิปปยุตตธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยิง เพราะปรารถนจักขุ
เป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต
รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ไผฐฐัพพายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสัมปยุตตธรรม โดย
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
เพิลิตเพิลินยิงซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรมาส
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
ปรมาสัมปยุตตธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

[๓๑๗] ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดย
ปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ

[๓๑๘] ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสัมปยุตตธรรม
โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย

[๓๑๙] ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสัมปยุตตธรรม
โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดย
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่วิบากขันธ และกฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

พึงถามถึงมูล

เจตนาที่เป็นปรมาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสวิปปยุตตธรรม โดย
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นปรมาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่วิบากขันธ และกฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

[๓๒๐] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม ปรามาสสัมปยุตตรธรรม
โดยวิปยุตตปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉิมชาติ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม ปรามาสวิปยุตตรธรรม โดย
วิปยุตตปัจฉิม

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉิมชาติ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม ปรามาสสัมปยุตตรธรรม โดย
วิปยุตตปัจฉิม

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมปัจฉิมทั้งหลาย
ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉิม

[๓๒๑] ปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิมปรามาสสัมปยุตตรธรรม
โดยอรรถปัจฉิม

คือ ชันร ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม ๓ โดย
อรรถปัจฉิม ชันร ๒ ฯลฯ

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิมปรามาสวิปยุตตรธรรม โดย
อรรถปัจฉิม

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม
* สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉิม

พึงกระทำมูล

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิมปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
ปรามาสวิปยุตตรธรรม โดยอรรถปัจฉิม

คือ ชันร ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม ๓ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉิม

ปรามาสวิปยุตตรธรรมเป็นปัจฉิมปัจฉิมปรามาสวิปยุตตรธรรม โดยอรรถปัจฉิม

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉิมชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ

ปรามาสวิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิมปรามาสสัมปยุตตรธรรม โดย
อรรถปัจฉิม

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อม
ผลิตผลยิ่งซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ทัญญู เกิดขึ้น
หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมปัจฉิมทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม โดยอรรถ-
* ปัจฉิม

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ ปรามาสวิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม
ปรามาสสัมปยุตตรธรรม โดยอรรถปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันร ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิมปัจฉิม ชันร ๓ โดยอรรถปัจฉิม ชันร ๒ ฯลฯ

ปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ ปรามาสวิปยุตตรธรรม เป็นปัจฉิมปัจฉิม
ปรามาสวิปยุตตรธรรม โดยอรรถปัจฉิม

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉิมชาติ อาหาร อินทรีย์

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันรทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจฉิมปัจฉิมจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉิม

ที่เป็นปัจฉิมชาติ ได้แก่ ชันรทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
กาวฬิงการอาหาร เป็นปัจฉิมปัจฉิมนี้ โดยอรรถปัจฉิม

ที่เป็นปัจฉิมชาติ ได้แก่ ชันรทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตรธรรม และ
รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉิมปัจฉิมกฐัตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉิม

[๓๒๒] ในเหตุปัจฉิม มีหัวข้อปัจฉิม ๔

ในอารัมมณปัจฉิม	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจฉิม	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉิม	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉิม	มี "	๔
ในสหชาติปัจฉิม	มี "	๔
ในอัญญมัญญุปัจฉิม	มี "	๒
ในนิสสยปัจฉิม	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจฉิม	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจฉิม	มี "	๒
ในปัจฉิมชาติปัจฉิม	มี "	๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัญฐานปรกณ ภาค ๓

ในอาสเวนปัจฉิม	มี "	๒
ในกัมมปัจฉิม	มี "	๔
ในวิปากปัจฉิม	มี "	๑
ในอาหารปัจฉิม	มี "	๔
ในอินทรีปัจฉิม	มี "	๔
ในฌานปัจฉิม	มี "	๔
ในมคคปัจฉิม	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจฉิม	มีห้วงข้อปัจฉิม	๒
ในวิปยุตตปัจฉิม	มี "	๓
ในอติปัจฉิม	มี "	๗
ในนัตติปัจฉิม	มี "	๔
ในวิคตปัจฉิม	มี "	๔
ในอวิคตปัจฉิม	มี "	๗

[๗๒๓] ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้ปราสาทสัมปยุตตธรรม

โดยอาร์มมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอุปนิสสยปัจฉิม

ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้ปราสาทวิปยุตตธรรม โดย

อาร์มมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอุปนิสสยปัจฉิม

เป็นปัจฉิมโดยปัจฉาชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยกัมมปัจฉิม

ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้ปราสาทสัมปยุตตธรรม และ

ปราสาทวิปยุตตธรรม โดยสหชาตปัจฉิม

ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้ปราสาทวิปยุตตธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอุปนิสสยปัจฉิม เป็นปัจฉิม

โดยปุเรชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยปัจฉาชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยกัมมปัจฉิม เป็น

ปัจฉิมโดยอาหารปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอินทรีปัจฉิม

ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้ปราสาทสัมปยุตตธรรม โดย

อาร์มมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอุปนิสสยปัจฉิม เป็น

ปัจฉิมโดยปุเรชาตปัจฉิม

ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้

ปราสาทสัมปยุตตธรรม โดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยปุเรชาตปัจฉิม

ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก้

ปราสาทวิปยุตตธรรม โดยสหชาตปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยปัจฉาชาตปัจฉิม เป็น

ปัจฉิม โดยอาหารปัจฉิม เป็นปัจฉิมโดยอินทรีปัจฉิม

[๗๒๔] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีห้วงข้อปัจฉิม ๓

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สหชาตปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่นิสสยปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉิม	มี "	๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมทั้งปวง	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่มคคปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อติปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่नัตติปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม	มี "	๗
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อวิคตปัจฉิม	มี "	๔

[๗๒๕] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉิม

กับเหตุปัจฉิม มีห้วงข้อปัจฉิม ๔

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉิม

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปรกณ ภาค ๓

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

[๓๒๖] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนุโลมมาติกา

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๗

ปรามาสสัมปยุตทุกะ จบ

ปรามาสปรามัญญทุกะ

ปฏิจวาร

[๓๒๗] ธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรม

ที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัญญธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม

ธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

ปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นปรามัญญ-

* ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึง
อัชฌัตติกมหากุตุรูป

ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัญญธรรม อาศัยธรรมที่เป็นปรามัญญ-

* ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ปรามาสธรรม อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่

ปรามาสธรรม

ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัญญธรรม และธรรมที่เป็นปรามัญญ-

* ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และปรามาสธรรม และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑

ที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็น

ทั้งปรามาสธรรม และปรามัญญธรรม และธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่
ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นปรามัญญ-

* ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม และปรามาสธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

วาระทั้งหมดพึงกระทำเหมือนกับปรามาสทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

ปัญหาวาร

[๓๒๘] ธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัย

แก่ธรรมที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓

ธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งปรมาสธรรมและปรมัญญธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัย
แก่ปรมาสธรรม โดยเหตุปัจฉัย

ธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่
เป็นทั้งปรมาสธรรม และปรมัญญธรรม และธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่
ปรมาสธรรม โดยเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัย
แก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และปรมาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยเหตุปัจฉัย

[๗๒๙] ธรรมที่เป็นทั้งปรมาสธรรม และปรมัญญธรรม เป็นปัจฉัยแก่
ธรรมที่เป็นทั้งปรมาสธรรมและปรมัญญธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

มี ๓ นัย พึงกระทำว่าปรารภ เหมือนกับปรมาสทุกะ

ธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่
เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาอุทกกรรม
นั้น พิจารณาแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภอุทกกรรมนั้น
ราคะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส เกิดขึ้น

อุทกกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู พิจารณาโาทาน กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ

กิเลสที่ขมแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรมัญญธรรม แต่
ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ตลอดถึงอาวัชชนะ พึงกระทำทั้งหมด

ธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งปรมาสธรรม และปรมัญญธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

อุทกกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งชั้น
ทั้งหลายที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น
ทิฏฐิ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่เป็นทั้งปรมาสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรมและปรมัญญธรรม และธรรม
ที่เป็นปรมัญญธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

อุทกกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็น
ปรมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี
ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ปรมาสธรรม และสัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

ทั้ง ๓ นัยเมื่อนั้น พึงกระทำว่าเพราะปรารภ

ทุกะนี้ เหมือนกับปรมาสทุกะ โลภุตตะ ไม่ได้ในที่ใด ก็ไม่พึงกระทำ
ในที่นั้น

ปรมาสปรมัญญทุกะ จบ

ปรมาสวิปยุตตปรมัญญทุกะ

ปฎิจจวาร

[๗๓๐] ปรมาสวิปยุตตปรมัญญธรรม อาศัยปรมาสวิปยุตตปรมัญ
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปรมาสวิปยุตต-

*ปรมัญญธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ปรมาสวิปยุตตปรมัญญธรรม อาศัยปรมาสวิปยุตตปรมัญญธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๒ อภิธรรมปิฎกที่ ๙ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๓
โลกียทุกะในจุฬินตรทุกะฉนได พึงกระทำฉนนั้น ไม่มีแตกต่างกัน
ปราคาสริปยุตตปราคฐทุกะ จบ
อนโลมทุกปัฏฐาน จบ
